

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jaroslav Rychtera

**Biologická podstata práva a její (ne)soulad s
recentní koncepcí práva**

Rigorózní práce

Tematický okruh: Teorie práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 18. 8. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 234.954 znaků včetně mezer.

Jaroslav Rychtera

V Praze dne 30.8.2021

Obsah

Úvod.....	4
1. Právo a současné stěžejní metodologické přístupy k němu	9
2. Člověk a základní pravidla jeho existence.....	12
2.1. Člověk.....	12
2.1.1. Člověk a jeho vývoj	13
2.1.2. Člověk a jeho stávající fyzická existence	19
2.1.3. Genetická informace, geny a jejich vývoj	21
2.1.4. Lidský život, princip biologické signalizace	24
3. Fyziologické mechanismy pro působení práva.....	26
3.1. Právo jako biologická signalizace.....	27
3.2. Učení, tvorba paměťových stop.....	31
3.3. Motivace	33
3.4. Vývoj poznatků v právu a přírodních vědách.....	35
3.4.1. Deklarace práv člověka a občana.....	36
3.4.2. Prosincová ústava 1867	38
3.4.3. Všeobecná deklarace lidských práv	40
3.4.4. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	44
3.4.5. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	46
3.4.6. Listina základních práv EU.....	47
4. Recentní koncepce práva	50
4.1. Přirozenoprávní teorie.....	50
5. Energetika existence systémů, entropie	54
5. 1. Entropie a svoboda	56
5. 2. Entropie a právní řád	58
6. Objektivní právo a jeho biologická podstata	60
6.1. Tvorba objektivního práva.....	61
7. Subjektivní práva a jejich biologická podstata	65
7.1. Hierarchie subjektivních práv	66
7.2. Lidská práva jako segment subjektivních práv	68
7.3. Lidská práva jako pleonasmus	69

7.4. Lidská práva jako přirozená?	70
7.5. Nezadatelnost, nezrušitelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost.....	72
8. Biologické působení práva na organismus, cukr a bič v právu, příklady projevů a následků biologicky nekonformní signalizace v organismu.....	75
8.1. Indiferentní působení právního předpisu	76
8.2. Cílené působení právního předpisu.....	78
8.3. Fyziologické působení práva na organismus	78
8.4. Patologické působení práva na organismy.....	80
8.4.1. negativní patologické působení na organismus, princip biče, všeobecný adaptační syndrom	81
8.4.2. Pozitivní patologické působení práva, princip cukru, změny pohnutek a abnormální tvorba nervových spojení.....	84
9. Následky nesouladu mezi právními předpisy a biologickými zákonitostmi existence člověka	89
9.1. Snižování fyzických schopností.....	90
9.2. Snižování mentálních schopností.....	91
9.3. Extenze populace	92
9.4. Ekologický dluh.....	94
9.5. „Flaškáčství“	95
10. Právo na život	98
Závěr	104
Seznam zkratk	108
Seznam použitých zdrojů.....	109
Seznam použité literatury	109
Literatura knižní.....	109
Literatura časopisecká.....	111
Seznam použitých internetových zdrojů.....	111
Seznam použitých právních předpisů	113
Seznam použité judikatury.....	114
Seznam ostatních zdrojů	114
Název rigorózní práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	115

Název	115
Abstrakt.....	115
Klíčová slova	116
Název rigorózní práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	117
Title.....	117
Abstract.....	117
Key words	118

Úvod

Rozpolcenost osobnosti je veskrze zajímavý stav. Tedy jde-li o rozpolcenost osobnosti fyziologickou, nezpůsobenou nemocí, užíváním či požíváním a uvědomuje-li si osobnostně rozpolcený dostatečně svoji rozpolcenost. V takové situaci lze prožít zajímavé situace a uvědomovat si různé souvislosti, které by jinak takovému osobnostně rozpolcenému jedinci zůstaly utajeny, pokud by osobnostně rozpolcen nebyl. Co tím chci naznačit. Nevyzpytatelný koloběh života mi dopřál dosáhnout dvojího, diametrálně odlišného vzdělání. Přijímám tuto skutečnost jako významný dar od života. Získal jsem totiž netušené rozšíření a zkomplexnění pohledu na svět. Životní role se mi mění jako představitelům dvojrolí v divadle a míra nadhledu nad světem se tak podstatně zvyšuje. Sedím-li pak jako takový osobnostně rozpolcený jedinec ve společnosti těch, jímž bylo dopřáno vzdělání přírodovědné, v tomto mém případě lékařské, jen se občas tiše podivuji nad mírou naivity okolí týkající se některých společenských, zvláště pak právních pravidel. Dostanu-li se pak naopak do prostředí, kde dominuje vzdělání humanitní, v tomto konkrétním případě právnické, nestačím se zase občas divit tomu, co všechno a jak se lze snažit právně regulovat často bez dostatečného respektu k přírodním zákonitostem.

V procesu intenzivního přemýšlení nad tématem svojí rigorózní práce v právním prostředí jsem postupně došel k tomu, že bych měl tuto možnost dvojího pohledu na jednu věc využít, jak mi ostatně bylo doporučeno již při obhajobě diplomové práce, a pokusit se poté předložit srozumitelnou formou své poznání dalším. Tak vznikl nápad konfrontovat právo a přírodní zákonitosti, mají či nemají-li nějaký vztah a jsou či nejsou-li spolu v souladu.

K tomu jsem si uvědomil ještě jednu zajímavou skutečnost. Soudobé právo užívá ustálené, dlouhodobě prověřené, někdy relativně mladé, jindy velmi staré, někdy až archaické postuláty, které se zachovávají, v průběhu doby modifikují a případně vracejí. Data vzniku takových pramenů pak mohou být 1966, 1948, 1789 ale také 534. Srovnám-li s tím úroveň poznání v přírodních vědách, tak i takový rok 1966 v porovnání s dneškem často vypadá jako hluboký pravěk. Co však potom takové roky

1948, 1789 natož 534? Může to takto spolu dlouhodobě souznít? Nemělo by i právo nějakým způsobem zohledňovat úroveň poznání v přírodních vědách?

Při sběru informací pro diplomovou práci mě zaujala myšlenka o tom, že *jakékoli právo může být omezeno. Před normativním omezením působí ještě meze těchto práv, jimiž jsou přírodní podmínky a danosti, sociální podmínky a důsledky rozhodnutí.*

¹ Zde je zakotvena hluboká pravda, která ovšem, dle mého názoru, zůstává často v praxi upozaděna. Proč? Právo je ve společnosti postaveno do role rozhodujícího regulátora fungování lidské společnosti. O tom jistě není sporu, bez takové regulace by společnost existovat nemohla a v dalších oddílech práce tomuto principu bude věnován dostatek prostoru. Je ovšem ta regulace postavena na pevném, tedy správném základě? Měli bychom totiž vzít v potaz i pohled z druhého břehu a to, že právo (jako ostatně každá regulace) je schopno přivést při nesprávném užití objekt svojí regulace (v tomto případě lidskou společnost) do potíží, v extrému asi i do neexistence. Proto i právo by mělo mít a ono do jisté míry i má svého vrchního a nestranného regulátora. Mají-li přírodní podmínky schopnost omezit právo, tedy mohou-li nastavit právu meze, nabízí se možnost, že tím regulátorem by mohla být příroda a její zákonitosti. Proto jsem se rozhodl podrobit analýze vztah práva a přírodních zákonitostí souvisejících s existencí člověka.

Vztah přírodních zákonitostí a práva je neoddiskutovatelný, vychází totiž ze samé podstaty práva. Kdo tvoří právo? Člověk jako přírodní bytost. Jako jeden z živočišných druhů. Příroda tedy má na něj rozhodující vliv, podobně jako na dějiny. O tom pochyby jistě nebudou, historie jako důkaz navíc ukazuje, že dějiny vykazují určitý cyklický vývoj, do jisté míry se stále opakující, kdy rozvoj střídá úpadek, ze kterého se rodí nový rozvoj. Karel Marx ve svém filosofickém učení označuje tyto změny jako přechod kvantity v kvalitu a to změnou společenského systému.² Je to jen náhoda?

¹ GERLOCH, A. *K otázce limitace základních práv a svobod* in: DANČÁK, B.; ŠIMÍČEK, V. (EDS) *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. Brno: Masarykova universita, Mezinárodní politologický ústav, 2001 250 s. ISBN 80-210-2479-5, str. 121

² zákon přeměny kvantity v kvalitu - dle tohoto zákona není vývoj ve světě souvislý, ale probíhá skoky od jedné kvality ke druhé. Dialektický skok je připravován pomalými změnami kvantity např. TOMEČEK, V. *Marxismus a jeho vztah k náboženství. Diplomová práce* Praha: Universita Karlova,

Podobné, z hlediska celkové historie sice ne tak významné ovšem pravidelně se opakující změny pozorujeme přece i v kratších časových obdobích. Jsem přesvědčen o tom, že základní příčina tkví v biologii, přesněji v genetické výbavě. Lidstvo je totiž – z pohledu genetické výbavy - v podstatě stále stejný biologický materiál, takže se nelze ani divit. To, že bychom měli být nějak výjimeční proti našim předkům, je jen ono pověstné přání, které bývá otcem myšlenky, některé jevy spíše nasvědčují tomu, že jsme na tom, z pohledu evolučního vývoje hůř. Jak zdůraznil v jednom ze svých dokumentárních pořadů Neil Shubin, americký přírodovědec, základním pravidlem vývoje, tedy evoluce je: *používej to, jinak o to přijdeš*.³ Vzhledem k tomu, že společnost v posledních letech dělá vše pro to, aby jedinci museli používat a zatěžovat některé svoje orgány a tkáně víc, než k čemu jsou geneticky vybavení – zuby, trávící trubici, ledviny, játra, tuk a naopak nemuseli tolik používat některé jiné své tkáně a orgány – svaly, plíce, srdce, mozek (zvláště významnou roli v tom, dle mého názoru, hrají prudce se rozvíjející tzv. informační technologie), tedy že je omezována fyzická aktivita a drobná kontinuální mozková činnost spočívající v nenáročných výpočtech, zapamatování si jednoduchých informací jako údajů z jízdnicích řádů a telefonních čísel, jednoduchých textů apod., je možnost problematického vývoje v poměrně blízké budoucnosti reálná. Aby k tomu pokud možno nedošlo, je zapotřebí snažit se o odstraňování rozporů ve společnosti. Jako jeden z podstatných rozporů mě tak napadl vzhledem k výše uvedenému právě ten, že právo často nemusí být v souladu s biologickou podstatou člověka. V tom vidím možný fundamentální rozpor ve fungování moderní společnosti. Jak by tomu mohlo dojít? Je to snad tím, že společenská pravidla nutí jednotlivce přicházet stále s něčím takzvaně novým, nějak se odlišovat, vše reformovat tedy i to, co s úspěchem dlouhodobě funguje? Možnosti nových objevů se však omezují. Je to jako s hudbou. Možnosti kombinace jednotlivých tónů se vyčerpávají, pravděpodobnost vzniku nového geniálního skladatele typu W. A. Mozarta se snižuje. Tak je omezena i možnost novátorských řešení v právu a tak se možná i proto objevují absurdity. Někdy takové, že se přičí onomu pověstnému selskému

Katolická teologická fakulta, Katedra fundamentální a dogmatické teologie 2010. On-line dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120045364>

³ SHUBIN, N. *Skrytá tvář evoluce, dědictví po pravěkých primátech (Your inner monkey)* dokumentární seriál, Česká televize 17. 6. 2016

rozumu, který dle mého názoru reprezentuje právě ono přírodní v regulaci společnosti. Rodinu už nemusí tvořit otec a matka ale rodič 1 a rodič 2, označit někoho jako černocho se začíná brát za urážku, nepracovat je moderní a dokonce existuje i právo na život. Dochází ke střetu biologická podstata versus právní řád jako rozhodující atribut fungování společnosti. A jelikož v tomto rozporu mezi přírodou a lidskou společností právo zatím vyhrává, neboť je mu přisuzována absolutní úloha v tvorbě pravidel společenského soužití, tedy pravidel, podle nichž společnost má a musí fungovat, je třeba využít každé příležitosti zamýšlet se nad stávajícím systémem, v němž se pohybujeme.

Vše výše zmíněné je tématem, kterého bych si asi nevšiml jako absolvent přírodovědného oboru a zřejmě ne ani po absolvování izolovaného studia práva. Tento pohled na svět mně osobně přinesla teprve syntéza obojího poznání a možná též věk, jehož jsem se v relativním zdraví dožil. Uvědomil jsem si i to, že zatímco právo je vyučováno ve větší či menší míře i v dalších oborech na vysokých školách, tedy například i v oboru všeobecné lékařství, o biologických pravidlech a podstatě člověka při studiu práv studentům a později právníkům, zůstává často jen to, co si přinášejí ze všeobecného vzdělání střední školy a to, jak jsem v průběhu sběru informací k práci poznal, asi úplně dostačující není.

A tak jsem se pod vlivem tohoto poznání a zároveň výše zmíněné stati prof. Gerlocha rozhodl podrobit analýze vztah biologické podstaty člověka a působení práva na ni. Domnívám se, že je nutno se nad touto problematikou zamýšlet pokud možno zavčas, abychom měli příležitost k případné nápravě a nemuseli tak dát našim potomkům v lepším případě příležitost k rozboření stávajícího, i přes své četné chyby stále poměrně dobře fungujícího systému, v horším případě nestabilitu systému a možné potáčení se na samé hraně existence druhu. Je nutné prověřit základy našeho systému stejně tak, jako se prověřují základy každé stavby. Takovou stavbou je totiž i náš společenský systém Má-li stát na pevných základech, musí být především pevné, tedy nerozporuplné tyto základy. Považujeme-li stále formu našeho soužití za demokratický právní stát a já v to zatím ještě plně věřím, a považujeme-li za základní rysy materiálního pojetí demokratického právního státu vázanost státu právem, dělbu moci, demokratický charakteru státu a lidská práva jako základní obsahový element

soudobého práva,⁴ musí být právě tyto základní rysy nerozporuplné, aby mohly být oním pevným základem společnosti. Proto musí mít v práci důležitou roli i tematika subjektivních práv a přirozenoprávní teorie jako jejich ideového východiska, proto bude zkoumáno postavení člověka jako biologické entity a shluku molekul fungujícího podle určitých pravidel. To vše podstatně ovlivňuje společnost ale i sebe navzájem.

V práci proto dojde k nikterak složité komparaci údajů převážně z běžně dostupných učebních textů užívaných při výuce v rámci University Karlovy, kdy informace z jednotlivých oborů, tedy práva a lékařství budou navzájem konfrontována.

⁴ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 198-199

1. Právo a současné stěžejní metodologické přístupy k němu

Hned na první stránce učebnice teorie práva je uvedeno, že právo je multidimenzionální fenomén, který musí být zkoumán ve více rovinách, resp. aspektech. K jako takovému k němu nutno přistupovat. Pojem „právo“ proto nelze vzhledem k tomu, že jde o vícevýznamový výraz snadno popsat či definovat. Je zde rovněž uvedeno, že právo může být zkoumáno zejména v rovině normativní, sociální, axiologické, mocenské a informační.⁵ Právo, jak bude ještě dále zmíněno, však bytostně a výsostně souvisí s člověkem, musí tedy ze samé podstaty věci mít i nějakou svoji biologickou funkci a tím i podstatu. Sám bych tedy k výše uvedenému výčtu přidal ještě rovinu biologickou, kterou se budu v této práci zabývat a která (alespoň v mém případě) podstatně rozšiřuje pohled na právo jako multidimenzionální fenomén a přináší tak další a asi netradiční pohled na právo. Po sběru a analýze informací k této práci jsem přesvědčen i o tom, že v biologické podstatě a to na úrovni orgánové, tkáňové i molekulární se skrývá i odpověď na otázku sporu mezi právním pozitivismem a teorií přirozeného práva.

Dle současného pohledu může právo vycházet z jednoho ze dvou základních modelů. V prvním je stát tvůrcem objektivního platného práva, právních pravidel, v nichž určuje rozsah subjektivních práv a povinností, jakož i rozsah a formy sankcí za porušování právních povinností. Ve druhém jsou východiskem subjektivní práva, z nichž nejdůležitější jsou nezadatelná. Protože lidé mají práva, musí jim korespondovat i povinnosti. To vyvolává nutnost existence objektivního platného práva, právních norem upravujících jejich vzájemné relace a způsoby ochrany práv a vymáhání povinností, tedy sankcí.⁶

Náš právní systém, zvláště naše ústavní Listina základních práva svobod jako základ nejen subjektivních, ale i objektivního práva, se vydala druhou cestou, tedy, jak konstatoval i Ústavní soud ČR v prvním nálezu k Lisabonské smlouvě, podobně jako

⁵ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 21

⁶ GERLOCH, A. *Relace práv a povinností v Listině základních práv a svobody* in GERLOCH, A.; ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, str. 17

většina moderních ústav evropských demokratických států vychází více méně z přirozenoprávní teorie.⁷ Je to ale opravdu ten správný přístup? Právní věda tuto teorii vnímá jen jako jeden ze čtyř základních myšlenkových směrů, v nichž se odráží tendence právní vědy chápat právo v celé jeho mnohotvárnosti. Tyto směry jsou teorie přirozeného práva, právní pozitivismus, sociologické právní koncepte a psychologický přístup k právu. V rámci těchto základních směrů či na jejich pomezích vznikla a působila řada škol. V recentním právním myšlení se nezřídka projevuje eklekticismus, tedy smíšení různých přístupů.⁸ Jak ovšem zmíněno v úvodu práce, při myšlenkovém propojení právního a přírodovědného prostředí dochází k zajímavým průnikům, proto bych tedy přidal k uvedeným jako další metodologický přístup ještě právě již zmíněný přístup biologický, či právně biologický, kterému se budu v práci věnovat. Zdá se totiž, že při biologickém pohledu na právo přestávají souznít postuláty samé přirozenoprávní teorie.

Přirozenoprávní teorie sama staví na právním dualismu, vycházejícím z představy že existuje platné právo – právo „dané“ státem, které je vytvořeno nebo uznáno státem, resp. společenstvím států a přirozené právo jako právo existující nezávisle na státu. Jedná se o souhrn určitých právních principů nebo obecných právních norem se silným hodnotovým významem (přirozené právo v objektivním smyslu) nebo na základě určitých axiologických východisek zdůvodňované požadavky možného chování (přirozené právo v subjektivním smyslu). Teorie přirozeného práva tedy vychází z předpokladu existence nepsaného a neměnného práva, jež odpovídá „přirozenému řádu věcí“ a je v tomto smyslu nadřazeno právu pozitivnímu.⁹ Vývojovými stupni přirozenoprávní teorie jsou pak označovány teologický základ přirozeného práva, naturalistická koncepte a racionalistická koncepte. Ta se stala významným ideovým zdrojem antifeudálních, buržoazních revolucí, opírajících se o přirozené právo na odpor proti moci potlačujících lidskou svobodu a požadující odstranění privilegií a nastolení právní rovnosti. Ve všech třech koncepcích je přirozené

⁷ Pl. ÚS 19/08 bod 203

⁸ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 229

⁹ tamtéž

právo chápáno jako věčné, universální a neměnné. Hlavní rys jakkoliv zdůvodňovaného pojetí přirozeného práva spočívá v jeho nehistoričnosti.¹⁰

Moje biologická část se ale sebe sama ptá, co je vlastně onen výše zmíněný „přirozený řád věcí“? Co si pod ním představit? Domnívám se, že odpověď je v tomto případě jednoduchá. Jedná se dle mého nejhlubšího přesvědčení o přírodní zákonitosti. Pravidla biologické existence člověka jako živočišného druhu, jeho biologické podstaty a fungování na molekulární, buněčné, tkáňové a orgánové úrovni a samozřejmě také na úrovni interakce jednotlivých organismů. A tak jsme už jen krůček od právně biologického přístupu k právu. Ten tak bude následně v práci rozebrán a budou s ním souviset i další přírodovědné aspekty jako přístup k člověku jako živočišnému druhu, jedinci tvořenému shlukem molekul uspořádaných tak, že může komplexně fungovat jako systém dle zvláštních pravidel, koreláty práva v biologické materii, účinky práva na organismus, pravidla termodynamiky a příčiny a následky nesouladu práva a přírodních zákonitostí.

K tomu, domnívám se, je nutno na počátku provést alespoň základní exkurs do problematiky biologických zákonitostí, neboť člověk jako tvůrce i recipient práva funguje ve své existenci dle biologických pravidel, která si je nutné uvědomit k tomu, aby bylo možno konfrontovat biologickou podstatu člověka se systémem současného práva, tedy v podstatě s biologickým přístupem k právu.

¹⁰ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 231

2. Člověk a základní pravidla jeho existence

Téma této práce a její obsah jsou v právním prostředí asi značně netypické. Jedním z jejích základů je soubor biologických zákonitostí a pravidel, někdy velmi specifických. Proto bude vhodné pro připomenutí a případně rozšíření povědomí o těchto základních pravidlech provést v následující části práce náhled do biologické podstaty člověka a zákonitostí, jimiž se řídí jeho existence a s nimiž úzce souvisí funkce a působení práva na úrovni jednotlivce i společnosti. Může se zdát, že půjde o témata, jež mají statut určité notoriety, jejíž obsah se jeví srozumitelný a nerozporuplný. Abychom však mohli provádět další zkoumání a úvahy na stanovené téma, je nutno si je raději znovu přesně vymezit a definovat jako hlavní pojmy, s nimiž dále bude pracováno, pro jejich důležitost z hlediska obsahu práce. Je-li právo biologickou funkcí, musí mít přece svoje biologické koreláty.

2.1. Člověk

Co je tedy člověk? V literatuře (a nejen právnické) můžeme najít slova charakterizující člověka třeba jako tu nejrozvinutější bytost ve vesmíru s určitou nadřazeností ostatním.¹¹ Naopak pohádková učitelka z planety Ťap ťap označuje naše reprezentanty za „zvláštní druh myši se silně zakrnělými čenichy“, zvířátka, která „jsou velmi hloupá, zato se ale rychle množí“¹² Po sběru a analýze informací k práci i ze

¹¹ Např.: *Garance práva na život se vztahuje na lidský život (biologickou, fyzickou existenci), který je z ryze právního (antropocentrického) pohledu, zejména z hlediska ideje základních (lidských) práv, ve vztahu k ostatním formám života vyskytujícím se na Zemi do jisté míry nadřazený. Tato „nadřazenost“ bývá obecně zdůvodňována rozumovými schopnostmi člověka, kapacitou jeho mozku a hloubkou vědomí, sociální adaptabilitou a tvorbou etického kodexu.* Kokeš, M.: komentář k čl. 1 odst. 6, str. 154-155 in Wágnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol: *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR a.s. 2012, 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6

¹² Macourek, M.; Born, A.; Doubrava, J.: *Mach a Šebestová, televizní seriál, díl 10. Páni tvorstva,* Československo 1982 on-line dostupné např. na: <http://www.pohadkar.cz/video/mach-a-sebestova-pani-tvorstva/> čas 4:16 a 5:55

svých vlastních životních zkušeností jsem bohužel nucen se přiklonit spíše k pohádkové učitelce než k autorům výše zmíněné publikace i když jistě není pochyb o tom, že obojí je zkratkovitá abstrakce, že pravda bude asi někde mezi tím přesně tak, jak už to v životě bývá. Záleží na tom, z jakého úhlu ten náš rozvoj pozorujeme. Rozsah myšlení nebo smyslové schopnosti? Při dalším odlišném směru zamyšlení nad námi samotnými pak dokonce můžeme sebe sama označit třeba i jen za již zmiňovaný organizovaný shluk molekul uspořádaný tak, že vytváří určitý celek, fungující na základně přírodních pravidel jako autonomní organismus, kdy energie získávaná z okolí slouží tomu, aby zmiňovaný systém molekul držel pohromadě v relativně pevné struktuře a fungoval autonomně ve vztahu k okolnímu prostředí. Na podobných principech, na jakém fungují i ostatní živočišné a rostlinné druhy. Uvědomme si například, že podobně, jako velká část jiných druhů jedním koncem těla přijímáme, druhým vylučujeme. Jen k tomu dnes máme toalety, zatímco žížaly, psi a další káleží přímo na rodnou hroudu či do ní. Vznik nového života počíná spojením genetické informace z dvou fyziognomicky odlišných organismů atd. Dojde-li pak v takovém systému z různé příčiny k narušení výše zmiňovaných molekulárních vazeb, dojde k rozpadu uspořádání molekul a postupnému rozkladu takového molekulárního systému, v tomto případě tedy konkrétního jedince na prvočinitele. Kdo tedy má pravdu? Humanista nebo přírodovědec?

2.1.1. Člověk a jeho vývoj

Vzhledem k tomu, že člověk z biologického pohledu nespĺňuje podmínky, aby mohl být označen za rostlinu, je nutno připustit i to, že je zvířetem. Zní to však až příliš tvrdě, můžeme tedy zkusit stanovit, že je živočichem, zní to asi poněkud lépe, i když podstata tvrzení se zásadněji nemění. Jedná se o zvláštní živočišný druh, v současnosti o druh *Homo sapiens*, jako vrchol evolučního vývoje rodu *Homo*. Mluvíme-li pak o moderním člověku, má se na mysli tento druh, vzniklý před 100-150 tisíci let nikoli třeba moje generace či nyní velmi často zmiňovaní mileniálové. Jak k tomu došlo? Před 30-40 miliony let se od starosvětských opic odštěpila linie hominoidní, z níž posléze vznikli giboni, orangutani a posléze v období před 5-7 miliony let došlo k poslednímu

rozštěpení linie hominoidů a oddělení lidské linie od společného předka se šimpanzi.¹³ Proto má člověk a šimpanz 98% shodných genů.¹⁴ (V této souvislosti se jeví jako velmi pozoruhodný údaj, že rozdíl genetické informace mezi člověkem a šimpanzem je menší, než mezi mužem a ženou...¹⁵) Takový vznik nového druhu – speciace – může probíhat několika způsoby. Při geografické speciaci nejprve dojde k rozdělení původní populace přírodní bariérou, při negeografických jsou nově vznikající druhy odděleny rozdílností svých ekologických nároků nebo již existujícími prezygotickými reprodukčně izolačními mechanismy, což znamená, že existuje něco, co příslušníkům jednoho druhu zabraňuje se křížit (ne však souložit, jen se nemohou vzájemně oplodnit) s příslušníky jiného druhu a pokud k tomu dojde, není potomstvo plodné. U člověka nejspíše půjde o přítomnost chromozomu 2, vzniklého fúzí dvou jiných chromozomů, čímž se od šimpanze odlišuje morfologií chromozomů. Z pohledu obecné morfologie pak půjde o zvýraznění bipední lokomoce (chůze po dvou), expanze relativní velikosti mozku a redukce pohlavního dimorfismu ve velikosti těla (zdůrazňuji jen redukce, nikoli zániku), zřejmě jako důsledku změn v sociálním chování. Přes mezistupně, z nichž nejvýznamnější jsou zřejmě Australopithekové, došlo ke vzniku rodu *Homo* zřejmě v Africe před cca 2 miliony let. Přechod k *Homo sapiens* od *Homo erectus* je vysvětlován dvěma hypotézami. Multiregionální model lidské evoluce předpokládá paralelní přechod na více místech, v současnosti je však upřednostňována hypotéza uniregionální, předpokládající přechod na jednom místě a následné šíření po ostatních kontinentech, kdy byly vytlačeny předchozí formy obyvatel. Přitom se nepředpokládá mísení mezi původními a nově přišedšími. Tento proces se předpokládá před cca 50-

¹³ SCHWARZOVÁ, L. *Fylogeneze primátů* in PANCZAK, A. a kol., OTOVÁ, B. (ed.) *Lékařská biologie a genetika (III. Díl)* 1. Vydání Praha: Karolinum 2013, str. 129

¹⁴ Ústní sdělení KORABEČNÁ, M. přednáška pro studenty 2. r. 1. LF UK 19. 1. 2016 v předmětu Biologie a genetika II.

¹⁵ Genotyp člověka a šimpanze je identický z 93,5 až 99,4 procenta. Ten rozptýl je navíc daný zčásti tím, jakou metodu použijí vědci k analýze genomu. V průměru se rozdíl mezi šimpanzem a člověkem pohybuje kolem 1,5 procenta. Zajímavá je však skutečnost, že rozdíl v genotypu muže a ženy činí dvě až čtyři procenta. Může se tedy muž podobat v některých případech víc šimpanzovi než své partnerce? Teoreticky ano. JANÁČKOVÁ, L. *Jak moc jsme podobní šimpanzům bonobo*. Novinky.cz 6. 4.2019 on-line dostupné na <https://www.novinky.cz/zena/styl/501057-sexuolozka-laura-janackova-jak-moc-jsme-podobni-simpanzum-bonobo.html> (stav ke dni 28. 5. 2019)

60 000 lety.¹⁶ Uniregionální model ovšem s sebou otázkou jak je možné, že někteří jedinci téhož druhu jsou zásadně odlišní, že například někteří jsou černí a jiní bílí. Patrně k tomu došlo dalším vývojem, změnami genetické výbavy a různou expresí znaků. Je tedy pravděpodobné, že vzhledem k odlišným podmínkám prostředí, v němž jedinci a skupiny žily, došlo pod vlivem zevních podmínek ke změnám v jednotlivých subpopulacích již odděleně. Došlo-li ke změně tak markantního znaku, jako je barva kůže, došlo jistě i k dalším změnám. Jako příklad mohu uvést rozdíly v laboratorních hodnotách, kdy například existuje rozdíl aktivity některých enzymů (černoši mají například až dvojnásobnou aktivitu kreatinkinázy, Asiaté vyšší aktivitu slinné amylázy)¹⁷. Takových rozdílů proto bude velmi pravděpodobně celá řada. Je tedy vůbec i přes uniregionální teorii vzniku druhu ještě možné uvažovat o nějakém globálním člověku? Kde je hranice, kdy je již rozdílů nutno brát v potaz a kdy nikoli?

Kde jsme se vzali? Jak uvedeno výše, člověk jako druh se tedy objevuje teprve než před cca 150 000 lety. V porovnání s existencí planety (4,6 miliardy let) či obdobím vyhynutí dinosaurů (66 milionů let) proto období nikterak významné. Abychom si též zhodnotili, je-li opravdu nadán čímsi výjimečným, co mu dává proti ostatním organismům zvláštní postavení, je třeba se rozhodně zabývat jeho vznikem. Dlouhá staletí jsme byli v zajetí dogmat o jeho stvoření vyšší mocí, o čemž lze dnes již velmi podstatně pochybovat, další desetiletí pak učením o přirozeném výběru, který se ovšem prosazoval se značnými problémy.¹⁸ J. Flegr se v této souvislosti domnívá, že jestli něco napomohlo šíření darwinismu, potom to byl právě nesoulad darwinistické představy o původu člověka ze zvířecího předka s představami hlásanými v kostele a na hodinách

¹⁶ SCHWARZOVÁ, L. *Druh a speciace, Vývoj rodu Homo* in PANCZAK, A. a kol., OTOVÁ, B. (ed.) *Lékařská biologie a genetika (III. Díl)* 1. Vydání Praha: Karolinum 2013, str. 124-133

¹⁷ ZIMA, T. *Biochemická vyšetření* in KLENER, P. et. al. *Propedeutika ve vnitřním lékařství* 3. přepracované vydání Praha: Galén 2009, str. 144

¹⁸ Na zasedání Královské vědecké společnosti, na kterém byly v roce 1858 poprvé představeny Darwinova a Wallaceova teorie evoluce, nevzbudily výsledky obou přírodovědců nijak zvláštní dojem a předsedající si dokonce závěrem zasedání posteskl, že v daném roce nebyly činěny žádné mimořádnější objevy. U široké veřejnosti však rozhodně padla nová teorie na úrodnou půdu. ... Pochopitelně u řady lidí narazily Darwinovy teorie na odpor. Tento odpor se odehrával spíše v rovině ideologické a byl namířen především proti možnosti použít závěry evoluční teorie pro vysvětlení vzniku a vývoje člověka. (FLEGR, J. *Zamrzlá evoluce aneb je to jinak pane Darwin*. 2. vydání. Praha: Academia, 2016, str. 44)

náboženství.¹⁹ To je asi vcelku trefně postaveno, podobné tendence odporu proti oficiálním ideologiím pozorujeme ve společnosti neustále. Ani to však nebyl konec, část přírodovědců objevila v dané problematice nedostatky a sám Darwin svoje texty několikrát opravoval. Teprve objevy J. G. Mendela ukázaly, že Darwinova teorie by mohla být správná a tak ve třicátých letech 20. století došlo ke vzniku neodarwinismu, tedy produktu syntézy darwinismu 19. století s genetikou a biologickými objevy první poloviny 20. století. Stále však nebylo jasné, jak dochází ke vzniku nových druhů.²⁰ Diskuse na toto téma proto stále ještě probíhají, ale zdá se stále pravděpodobnějším, že velmi významnou roli v rozrůžňování organismů hraje náhoda. Pouhá náhoda! Je tedy nanejvýš pravděpodobné, že naše stvoření bylo pouhým dílem náhody a že tedy jakékoli naše povyšování do výjimečné role je určitým furiantstvím bez jakéhokoli biologického opodstatnění. Další podobnou věcí ovšem je to, že díky podobným náhodám²¹ zřejmě

¹⁹ tamtéž

²⁰ Darwin se domníval, že hlavní hnací silou vzájemného rozrůžňování druhů je přirozený výběr, jmenovitě jeho formace nazývaná dnes výběr disruptivní (přirozený výběr upřednostňuje okrajové fenotypové formy nad formami středovými, tedy např. černé a bílé známky proti šedým). Neodarwinisté ukázali, že z hlediska rozrůžňování jsou však podstatně důležitější děje jiné. Je to v první řadě náhoda, která se uplatňuje jak v průběhu makroevoluce, tak i mikroevoluce. V průběhu makroevoluce vede náhoda na jedné straně ke vzniku poměrně malého počtu klíčových evolučních novinek a na straně druhé k náhodným vymíráním druhů i celých vývojových větví, ke kterým občas dochází v důsledku přírodních katastrof. V mikroevoluci se projevuje jako genetický drift, tj. čistě náhodná fixace některých alel a jako genetický draft, tj. fixace neutrálních a někdy i škodlivých alel, které se shodou okolností nacházejí na chromosomu poblíž výhodných mutací. (FLEGR, J. *Zamrzlá evoluce aneb je to jinak pane Darwin*. 2. vydání. Praha: Academia, 2016, str. 85-86)

²¹ Některé studie z poslední doby ale naznačují, že mutací potřebných pro vznik „člověka rozumného“ nemuselo být zase tak moc. Mehmet Somel z Kalifornské univerzity porovnával aktivitu genů v průběhu života u makaků, šimpanzů a lidí a zjistil, že největší rozdíly se nacházejí v části mozku zvané prefrontální kůra, kde se funkce genů měnila v průběhu života jinak u lidí a jinak u našich zvěřecích příbuzných. Dalším pátráním však zjistil, že tyto rozdíly má na svědomí jen několik řetězců molekul zvaných microRNA, které fungují jako jakési regulátory ovlivňující funkci stovek genů. Změna v těchto regulačních mechanismech tak mohla způsobit dalekosáhlé změny ve stavbě živočichů a může být „hlavním hnacím mechanismem rychlé evoluci lidského mozku.“ (POLACH, R. *Kolik náhod bylo potřeba ke vzniku lidské inteligence?* on-line dostupné na: http://vtm.e15.cz/kolik-nahod-bylo-potreba-ke-vzniku-lidske-inteligence?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu (stav ke dni 14. 11. 2016)

došlo i k rozvoji inteligence, která nám jako živočišnému druhu umožnila podmanit si velkou část ostatních druhů a alespoň částečně i některých přírodních procesů. Přitom nejde o nic jiného, než že se nějakou mutací vytvořil nějaký nový gen, který umožňuje vytvářet nová propojení mezi neurony v nervové tkáni.²² Tato problematika úzce souvisí i s vytvářením paměťových stop a schopností učení, je tak nejen minulostí ale i žhavou současností. Toto vše, spolu se zdůrazněnou a z hlediska druhu logickou preferencí vlastního druhu proti druhům ostatním, signalizačně vyjádřenou v právním řádu formou některých dnes tak pojmenovaných lidských práv v kontextu s dalšími podmínkami zřejmě umožnilo prudký nárůst jedinců vlastního druhu.

Je či není náhodou, např. právě v kontextu s výkladem v dalších partiích práce souvisejících s rokem 1789 a počátkem rozvoje subjektivních práv vyšší právní síly, že na počátku letopočtu žilo podle odhadů historiků na světě asi 200 – 300 milionů lidí a že od té doby populace až na výkyvy při epidemiích stále roste? Že přes první miliardu se počet obyvatel zeměkoule přehoupl v roce 1804? Že k dalším miliardám to lidstvu trvalo 123 a 32 let, poté už jen 15 a 13 let? Od pěti miliard (1987) k šesti to bylo podle OSN zatím nejméně 12 let (1999), sedmá miliarda trvala 13 let (2011). Podle odhadů je nyní (zpráva z roku 2016 – viz poznámky pod čarou) na světě 7,4 miliardy obyvatel, hranici osmi miliard by měl svět dosáhnout za 10 let.²³

²² Neuronální mechanismy učení a paměti: základem krátkodobé a středně dlouhodobé paměti jsou pravděpodobně funkční změny na synapsích a dendritických trnech těch neuronálních okruhů, které daný podnět aktivoval. Dočasnou změnou množství vylévaného transmiteru, citlivosti receptoru nebo úpravou přenosových vlastností dendritických trnů může být modulován přenos vzruchů mezi jednotlivými neurony. Nervové vzruchy probíhající v takto aktivovaných neuronálních okruzích mohou určitou dobu uchovávat přijaté informace. Dlouhodobá paměť má rovněž základ ve změnách přenosových vlastností neuronálních okruhů. Na rozdíl od krátkodobé paměti je však založena na změnách stavby některých článků přenosu vzruchu. Dlouhodobá paměťová stopa je pravděpodobně spojena se zvýšením počtu synapsí nebo zmnožením synapsí účinnějších na úkor těch méně účinných. LANGMEIER, M; MAREŠOVÁ, D.; POKORNÝ, J. in KITTNAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, str. 611-612. Dlouhodobá paměť je tedy závislá na vytváření nových proteinů, které jsou zasazovány do membrány v místě spojení dvou nervových buněk. Takový protein je vytvářen expresí genu existujícího v genetické informaci. Není-li takový gen nebo vázne-li z nějakého důvodu jeho exprese, je takový jedinec obtížněji vzdělavatelný.

²³ Česká televize: Teletext str. 162, 31. 10. 2016, zpráva ze dne 28. 10. 2016

Zde je nutné zmínit i to, že jako druh ještě stále vykazujeme pohlavní dimorfismus. Jde o to, že existují dvě geneticky odlišné varianty příslušníka jednoho živočišného druhu a to samec a samice. V případě savců, k nimž se řadíme, je geneticky odlišný samec a to přítomností odlišného chromozomu označeného jako Y, zvaného též heterochomosom. U samic je místo něj přítomen druhý chromosom X. Je tedy odlišný celý jeden chromosom z 23, tedy poměrně velké množství genů!!! (šimpanz – muž – žena – viz výše) Obecně oba tyto chromosomy vznikly z páru identických autosomů ve chvíli, kdy se na jednom chromosomu z tohoto páru objevila mutace, která svou přítomností v genomu individua zapříčinila jeho vývoj v samce. Chromosom, nesoucí tento sex-lokus, se stává chromosomem Y. V evoluci savců k tomuto zformování chromosomálního určení pohlaví došlo přibližně před 166 miliony let. Na chromosomu Y dochází k akumulaci genů výhodných pro samce a na lidském pohlavním chromosomu zaujímá oblast specifická pro samčí pohlaví 95% délky. Lze tak předpokládat, že jsou zde lokalizovány i geny vytvářející odlišnosti organismu obou pohlaví – velikost a tvar mozku, objem svaloviny, tvar pánve, tvar obličeje, sekundární pohlavní znaky atp.²⁴ Samčí organismus je mohutnější, silnější, rychlejší, vytvářející odlišný charakter neuronálních spojení, jinak se chovající, jinak myslící. To není nikterak sexistická úvaha, jde o fakt patrný třeba ze sportovních výsledků či pozorování v nákupních centrech. Pro živočišný druh je to výhodou, dochází k biologické diverzifikaci funkce obou odlišných organismů. Můžeme to v alespoň minimální míře pozorovat nejen u člověka ale i všech ostatních pohlavně se rozmnožujících druhů. Během vývoje sice došlo u člověka k redukci pohlavního dimorfismu, odlišné znaky jsou však stále poměrně dobře patrné. Někdy se ale zdá, že se naše současná společnost, alespoň v některých svých segmentech, snaží tento fakt spíše stírat a potlačovat. Prostředí do jisté míry nutí především muže, aby popírali svoje mužství a přebírali i ženské role, a někdy i ženy, aby se svého ženství zříkaly. V rámci toho všeho jsou podporováni samoživitelé a místo otce a matky se objevují již dříve zmínění rodič 1 a rodič 2. Potomkům při výchově často schází druhý vzor. Co potom potomkům zůstane z takové výchovy? Je to vůbec pro náš druh biologicky výhodné?

²⁴ SCHWARZOVÁ, L. *Devoluce Y chromosomu* in PANCZAK, A. a kol., OTOVÁ, B. (ed.) *Lékařská biologie a genetika (III. Díl)* 1. Vydání Praha: Karolinum 2013, str. 127-128

To právo neřeší. Signalizace společnosti je nyní taková, jaká je. Z pohledu biologického to ovšem nepovažuji za příliš šťastné.

2.1.2. Člověk a jeho stávající fyzická existence

At' si tedy představujeme sebe sama jako něco výjimečného, opak je pravdou. Co máme v porovnání s ostatními živočichy navíc? Nenapadá mě nic jiného, než jen tu nějakou náhodnou mutací danou změnu ve vývoji koncového mozku, která nám dala schopnost druhosignální existence, bohužel na úkor smyslových schopností („evoluční fušeřina“ – viz dále), což zase, jak bude ještě zmíněno v průběhu práce, asi až tak velká výhra není. Jinak se moc v dobrém nelišíme. Jako všichni ostatní živí tvorové na Zemi sdílíme společný genetický kód. Jako další spousta máme tři zárodečné listy, jednou stranou těla potravu přijímáme, druhou stranou vylučujeme zbytky a sexualita je jednou a možná nejpodstatnější hybnou silou druhu a tím i společnosti. Pachtíme se za potravou, abychom udrželi vnitřní prostředí, chráníme mláďata a snažíme se zachovat si svoji existenci. Lidské samice se nechávají ošálit pozlátkem samčího peří (vůní, oblečením či majetkem) a jejich sladkým zpěvem – obdivnými slovy. Udržujeme vnitřní rovnováhu pomocí energie získávané z toho, co přijímáme podobnými mechanismy jako mnoho dalších druhů. Žijeme v komunitách, je podobností čistě náhodnou to, že o městech se někdy mluví jako o lidském mraveništi? Vytváříme si cestičky, jen tomu vzletně říkáme infrastruktura a naše důstojná obydlí opravdu nejsou ničím jiným než obrácenou norou tvořenou tím, co vyhrabeme ze Země. Tím pak velmi často vzniklé díry v povrchu zase zahrabeme a přidáme k tomu i něco navíc. A podíváme-li se kolem sebe, tak jediným, čím se odlišují naše exkrementy v porovnání s výkaly ostatních druhů je přítomnost toaletního papíru. Protože našich odpadků všeho druhu je ovšem zdaleka nejvíc a ve značném množství vykazují obtíž s přirozenou likvidací, musíme si k tomu vytvářet zvláštní skladiště a cesty, jak je do nich dostat. Nemít mozek, jsme na tom asi jako druh mnohem hůř než jiné druhy. Příklad? Vezměme naše smysly, třeba oko. Nebýt mozku, který dokáže z velmi nekvalitních signálů poskytovaných našimi nedokonalými optickými snímači „vypočítat“ poměrně kvalitní obraz našeho okolí, tak bez tohoto kvalitního superpočítače a bez mechanismů

neustále cukajících očima z místa na místo by byly naše oči téměř nepoužitelné.²⁵ Je to důsledek tzv. evoluční „fušeřiny“ (angl. tinkering). Evoluce se velmi často projevila jako velmi hloupý „inteligentní designér“. *V mnoha případech krátkozrace zvolila nejjednodušší ovšem s ohledem na další vývoj naprosto nevhodná technická řešení. Evoluce je krátkozraký oportunist, který vždy řeší okamžitý problém a nikdy neplánuje dopředu a nepředvídá, jaké negativní důsledky s sebou dané konstrukční řešení v budoucnu přinese. Když se nedostatky zvoleného řešení projeví, „hledá“ evoluce (metodou pokusu a omylu) způsob, jak jejich dopad na funkčnost systému minimalizovat prostřednictvím různých „záplat“, nikoli jak je odstranit pomocí zásadní změny konstrukčního řešení. Kdybychom předpokládali, že organismy stvořila nikoli slepá tápající evoluce, ale nějaká inteligentní bytost ať již Bůh nebo třeba mimozemšťan, byli bychom asi nuceni o míře jejich inteligence velmi často vážně pochybovat.*²⁶

Zároveň je dobré si uvědomit, že i když vezmeme oněch výše zmiňovaných 150 000 let lidské existence (s vědomím toho, že zpočátku se jistě náš organismus choval podobně jako ostatní primáti), tak při střízlivě odhadovaném průměrném věku dožití 30 let máme 5000 generací. To z pohledu populační genetiky není zase až tak mnoho k tomu, aby se nějak zásadněji změnila naše základní genetická výbava. Vezmeme-li navíc v potaz dobu výraznějšího rozvoje v posledních 10000 letech vyznačujících se přechodem k zemědělství a postupně usedlému způsobu života, máme těch generací najednou jen něco přes 300. Pravděpodobnost možnosti změny naší genetické výbavy se tak prudce snižuje. Přitom k jakým od té doby došlo společenským změnám! Stačí se podívat na náš jídelníček a způsob života.

Jak se asi naši předkové živili před oněmi 10000 let? Občas ulovili nějaké zvíře, v přírodě hledali plody a jedlé kořeny a postupně a jen v malé míře začínali používat mleté zrna. Pohybovali se vlastní silou, postupně pak silou zvířecí, což je ovšem rovněž fyzicky docela náročné. No a dnes? Život bez obilných pochutin a cukru si velká většina obyvatel nedovede představit. Pohyb v plechovkách zamořujících planetu, které již dnes

²⁵ FLEGR, J. *Zamrzlá evoluce aneb je to jinak pane Darwin*. 2. vydání. Praha: Academia, 2016, str. 100-102. Jde o to, že naše světločivé elementy směřují místo ke světlu dozadu k mozku a nervové buňky, které z těchto světločivých buněk vedou zrakové podněty do mozku, jsou uloženy naopak před sítnicí, kterou k nim světlo musí projít. Je to dáno „řešením“ evolučně použitým u nižších organismů, které bylo přejato pro nás a tato nedokonalost, nevhodící u nižších organismů proto musí být korigována.

²⁶ tamtéž

nejsou kam ukládat, přesto jsou ve jménu pokroku rozvoje ekonomiky chrleny další miliony²⁷. Jak s tím souzní naše genetická výbava, která se od doby před 10000 lety podstatněji nezměnila? Jaké jsou důsledky? Stačí se podívat do alb našich předků a soudobých ordinací poskytovatelů zdravotní péče. Kolik obézních najdeme v albech a starých filmových dokumentech? A podívejme se dnes kolem sebe. Kolik je obézních nás? Muži, ženy, senioři, adolescenti, děti... A často jde o obezitu monstrózní. Pohled málo optimistický. Potom ovšem stačí vyjít mezi ostatní, pozorovat ohromující množství toho, co dnes nazýváme potravou, na vozících tlačných se šťastným úsměvem z některého z četných obchodů různých řetězců, nacpaných do jedné z těch plyny vypouštějících plechovek, postupně se zařazujících do pomalu se vlekoucí kolony na nejbližší silnici a vše je jasné. Nějaká ta minuta v elastickém prádle při „zdravém způsobu života“, a to jen v těch lepších případech, to nevytrhne. V horších pak zůstává již jen polehávání při svítící krabici s tupým pohledem na pokleslou tzv. zábavu prošpikovanou manipulací a stav společnosti je jasný. Menšina jedinců zoufale se snažících zabránit plíživě se blížícímu úpadku trend asi zvrátit nemůže. Fyzický stav naší společnost tak rozhodně dobrým nazvat nelze. O mentální stránce naší existence ještě bude zmíněno. To je evoluce lidského druhu...

2.1.3. Genetická informace, geny a jejich vývoj

Co způsobuje, že jsme pořád víceméně stejní a zároveň jako jednotlivci i odlišní? Co je základem naší existence? Co je rozhodnou materií pro fungování práva jak bude uvedeno dále? Společná odpověď na uvedené otázky zní – genetická výbava každého jedince, tedy genetická informace. Základní jednotkou genetické informace je jeden gen. Produktem každého genu je jeden znak. Tím je bílkovina.

Předpokládá se, že život na Zemi vznikl před 3,5 – 3,9 miliardami let. V roce 1953 Stanley Miller a Harold Urey experimentálně dokázali, že v prostředí

²⁷ Jen v ČR bylo za rok 2016 vyrobeno 1,35 milionu nových osobních automobilů. K tomu 1 326 kusů nákladních automobilů, 4 388 autobusů, 1 228 motocyklů a 24 690 přívěsů a návěsů. On-line dostupné třeba ve výroční zprávě Sdružení automobilového průmyslu na: http://www.autosap.cz/sfiles/TI17_2017_FIN.pdf. To tedy znamená, že každých cca 7 let by mohl každý obyvatel ČR včetně kojenců vyměnit osobní auto za nové jen z domácích zdrojů

s elektrickými výboji je možné vytvořit aminokyseliny a sacharidy ze směsi metanu, amoniaku a vody.²⁸ Proč zmiňují právě aminokyseliny? Jde o základní strukturální kameny bílkovin (a peptidů²⁹), tedy znaků, složitých chemických sloučenin, které mají zásadní význam v existenci každého živého organismu, ať už jednobuněčného, či mnohobuněčného, tedy i člověka. Vzhledem ke kardinálnímu významu bílkovin pro existenci jedince je nutno zajistit, aby jejich tvorba nebyla nahodilá, ale aby vznikající molekuly měly striktně stejnou strukturu a mohly být vytvořeny kdykoli k tomu bude objektivní potřeba. Kromě funkce stavební mají totiž ještě důležitější funkci jako součást řídicího systému, spravujícího existenci organismu ve vnějším prostředí. To, co se jednou osvědčilo, není třeba zkoušet znovu, je třeba jen zajistit dostupnost informace, kterou lze využít ve vhodnou chvíli. Tato, tedy genetická informace, je předávána při množení (dělení buněk) nově vznikajícím buňkám, takže je zajištěna právě dostupností toho, co se kdy v období vývoje druhu osvědčilo. Za určitých okolností je vybrán určitý, pro jistou životní situaci vhodný znak, tedy bílkovina nutná pro řešení nastalé situace a tak buňka reaguje. To je zajištěno systémem signálů, které na buňku působí v rámci organismu. Genetická informace je uchovávána ve formě buněčné DNA (deoxyribonukleové kyseliny), která je uchovávána v buňce, převážně jejím jádře, kdy právě její struktura, tedy systém uspořádání jednotlivých základních kamenů, tzv. nukleotidů stanovuje, pro jaký produkt, tedy bílkovinu, charakterizovanou jako určitý znak, je v tom kterém úseku DNA informace uložena. Vždy určitá sekvence přítomných nukleotidů napevno stanoví, jaká aminokyselina bude při „přepisu“ informace uložena do tvořící se bílkoviny a tím tak budou vždy dány stejně jedinečně vlastnosti vznikajícího produktu. Jde vždy o tři po sobě následující nukleotidy, tvořící sekvenci nazývanou kodón, která podle pravidla určí, jaká aminokyselina bude právě zařazena do tvořícího se produktu. Je pozoruhodné, že sdílení těchto pravidel, nazývaných genetickým kódem, jsou společným znakem všech živých tvorů na Zemi. Standardní genetický kód má 64 kodónů, které kódují zapojení 20 aminokyselin do vznikajícího produktu, kdy kromě aminokyselin metioninu a tryptofanu jsou ostatní aminokyseliny

²⁸ SCHWARZOVÁ, L. *Vznik života na zemi* in PANCZAK, A. a kol., OTOVÁ, B. (ed.) *Lékařská biologie a genetika (III. Díl)* 1. Vydání Praha: Karolinum 2013, str. 120

²⁹ „bílkovina“ nevázájí více než 99 aminokyselin

kódovány více než jedním kodónem, tři kodóny jsou nesmyslné, tzv. stop kodóny, končící produkci určitého znaku.

Oblast na řetězci DNA, která ukládá informaci k produkci právě jednoho takového znaku, se tedy nazývá gen. Ten má samozřejmě svoji další vnitřní strukturu, což však z pohledu této práce již není tak podstatné, proto se o ni nebudu dále rozepisovat, spíše zmíním to, že takových genů tvořících řetězce DNA je velké množství, zčásti stejných, zčásti odlišných a to jak mezi jednotlivými druhy organismů, tak i mezi jednotlivci každého druhu.

Neméně důležitým jevem, ovlivňujícím vývoj člověka jako druhu jsou změny genetické informace nesené v organismu. Takový organismus je denně vystavován vlivům, které genetickou informaci mění nebo měnit dokážou, ať už jde o příčiny v organismu samotném (např. chyby vznikající při přepisu, tedy přesněji při sestavování nových řetězců DNA, které posléze nejsou odhaleny a napraveny kontrolními a reparačními mechanismy) tak o příčiny vycházející z okolí a měnící ustálené sekvence na genetickém materiálu. Vzniklé změny se pak nemusí projevit vůbec nijak, protože mohou být v oblastech vlákna DNA, která žádné významné znaky nekóduje, v případě pak, že důležitý znak kóduje, může jít o změny pro jedince, potažmo i celý druh buď k lepšímu, nebo horšímu. V případě první z variant se jedná o změny pro druh výhodné a je obecný zájem na tom, aby byly přeneseny do dalších generací, v případě opačném pak výše zmiňovaný zájem není a přírodní zákonitosti se snaží takovou anomálii z populace eliminovat. Takovou anomálií se může stát i dosavadní norma v případě, že dojde ke změně zevních podmínek, s nimiž si stávající genetická výbava nedokáže poradit. Takovému procesu se v biologii říká evoluce genů. Základními evolučními mechanismy pak jsou již výše zmiňované změny genetické informace, mutace, dalším jsou pak přírodní výběr, pohlavní výběr, genetický drift a migrace. Extrémním efektem takových změn může být až zánik druhu, případně vznik jiného procesem speciace.

Proč zde zmiňuji problematiku genetické informace a genů? Je třeba zdůraznit, že existují znaky, které jsou rozhodující pro působení práva ve společnosti, jak bude zmíněno dále. Tyto znaky jsou geny kódovány. Individuální odlišnosti v genetické výbavě a zvláště schopnost exprese jednotlivých znaků, zvláště těch utvářejících dlouhodobé paměťové stopy, velmi pravděpodobně způsobují rozdílné působení práva na konkrétní jedince.

2.1.4. Lidský život, princip biologické signalizace

Život, na rozdíl od evoluce se týká nikoliv druhu, ale konkrétního jedince. Je to **stav**, ve kterém se organismus nachází v určitém období svojí existence, tedy vytvořeného kvanta molekul podle předem daných přírodních zákonitostí. Toto kvantum, bylo by možné podotknout, existuje i určitou dobu po smrti, což znamená, že život musí naplňovat i další atributy, abychom ho jako život mohli definovat. Tak byly stanoveny vlastnosti společné všem živým soustavám a ne jen pro organismy určitých evolučních stupňů. Molekulární biologie uvádí nejdůležitější společné vlastnosti živých organismů jako:

- Přítomnost nukleových kyselin a proteinů jako hlavních molekulárních složek.
- Vysoká organizovanost a stupňovitá (hierarchická) uspořádanost.
- Otevřenost z termodynamického hlediska: udržují se svým okolím tok látek, energie a informací, takže mohou udržovat ustálený stav své struktury a organizace.
- Schopnost samoregulace (autoregulace), například pomocí zpětných vazeb.
- Metabolismus, tj. souhrn enzymových reakcí, které zajišťují přeměnu přijatých látek a energií, zejména syntézu nukleových kyselin a bílkovin.
- Schopnost samostatné reprodukce a schopnost se vyvíjet.

Obecně je tedy lze charakterizovat jako nukleoproteinové, strukturálně vysoce organizované, hierarchicky uspořádané, termodynamicky otevřené a samoregulující se soustavy, jejichž podstatnými vlastnostmi jsou metabolismus, schopnost reprodukovat a vyvíjet se.³⁰ Jestliže tyto podmínky kvantum přestane splňovat, o život se nejedná.

Dojde-li ke vzniku nového života, je jeho pokračující existence podmíněna dalším sledem dějů nezbytných pro existenci jak jednotlivých buněk, tak jimi vytvořených tkání a celého organismu. Jednotlivé buňky podle určitých pravidel využívají konkrétní segmenty své genetické informace k tomu, aby podle nich vytvářely

³⁰ ROSYPAL, S. a kol. *Nový přehled biologie*. 1. vydání. Praha: Scientia spol. s r.o. 2003, str. 6 - 7

ony konkrétní znaky, jsou tedy jakýmsi receptem, podle něhož v případě potřeby buňka znak vytvoří ať pro potřeby své, či pro potřeby organismu jako celku. Jak k tomu dojde? **Signalizací.** Buňka je nějak stimulována. K tomu slouží jak jinak chemické látky kolující v organismu, které dokážou konkrétní buňky stimulovat. Nedokáže-li konkrétní buňka z různých důvodů potřeby organismu naplnit, „vzve“ produkcí nějakého signálu buňku jinou, aby konkrétní potřebnou substanci vytvořila. Ta poté může být využita buňkou signalizující, či buňkou třetí. Rozdílné schopnosti buněk jsou dány jejich diferenciací v procesu vývoje jedince a v případě zásadní specializace buňky se jedná o proces nevratný. Tak jsou v těle vytvořeny buňky jednotlivých tkání, zajišťující specializované funkce, i buňky sloužící potřebám všech tkání (např. produkcí hormonů jako signalizačních substancí).

Kromě těchto dlouhodobějších změn jsou v buňkách imprimovány změny nutné z hlediska každodenní rutiny, dané právě různými signály z jiných částí organismu. Buňka musí mít pro takový signál zařízení, které ji upozorní, že je třeba něco provést a tím jsou receptory – chemicky bílkoviny, tedy znaky vytvářené dle určitého genu. Mohou být jak v buněčné membráně, tak uvnitř buňky. Po zachycení informace receptorem je vyslán další signál již uvnitř buňky, na jehož podkladě se spouští mechanismus vytvoření potřebného znaku z jiného, k tomu účelu vzniklého genu. Je-li tento proces v kterékoli fázi narušen, znak nevznikne a vzniká defektní stav. Stejně tak je samozřejmě defektem, není-li potřebná informace v genetickém materiálu z nějakého důvodu vůbec dostupná. Takový defekt může mít více či méně závažné důsledky pro rovnováhu či dokonce zánik organismu. Celá souhra jednotlivých buněk musí být precizní a její narušení ať už opět vlivy vnitřními či zevními může být fatální pro konkrétního jedince ale i jedince další. Princip biologické signalizace je z hlediska tématu práce nutno na tomto místě zdůraznit jako základ, z něhož vyplývají další souvislosti.

K tomu všemu je nutné přidat ještě potřebu energie, jak bude uvedeno dále.

3. Fyziologické mechanismy pro působení práva

Mám-li provést rozbor vztahu práva a přírodních věd, je nutné stanovit základní mechanismy působení práva v lidském organismu. Půjde víceméně jen o právo v rovině normativní. Z tohoto pohledu rozlišujeme právo objektivní a subjektivní. Objektivním se rozumí právo v normativním smyslu, tj. souhrn právních norem jako obecně závazných pravidel chování stanovených či uznaných státem (resp. mezinárodním společenstvím států). Právo subjektivní představuje možnost chování zaručenou právním subjektům objektivním právem. Struktura subjektivního práva zahrnuje jak samotnou možnost chování, tak tomu odpovídající právní povinnost jiného právního subjektu. Právní povinnost chápeme jako nutnost chovat se určitým způsobem pod hrozbou sankce.

Z jiného hlediska se dnes právo v rovině normativní dělí na právo pozitivní (*ius positivum*) a právo přirozené (*ius naturale*). Zatímco právo pozitivní je právo dané státem, resp. společenstvím států tvořené soustavou právních norem, je právo přirozené souhrnem právních principů a nezadatelných subjektivních práv. Předchází pozitivnímu právu a je mu i nadřazeno.³¹ Tak je to dnes obecně přijímáno. Má-li takové dělení oporu i v rovině biologické budu rozebírat v následujících partiích práce. Je třeba začít vyhodnocovat souvislosti s přírodními pravidly a současnými pravidly obecně přijímanými v právním prostředí.

O dělení práva ovšem v tuto chvíli až tak nejde. Podstatná je jeho úloha ve společnosti. Ta a fyziologie účinků práva spolu souvisí. V kapitole o působení práva na společnost v učebnici teorie práva užívané na PF UK je uvedeno: *Právo je jedním z nejvýznamnějších prostředků stabilizace sociálních vztahů od vzniku lidské civilizace. Právo je významným a svého druhu nenahraditelným sociálním fenoménem. Je tomu tak proto, že právo je v jistém, patrně nejzákladnějším smyslu synonymem pojmu řád. Právo je jedním ze stěžejních prostředků regulace (či seberegulace) společnosti. Z různých variant možného chování, ve složitém procesu sociální interakce, vybírá a normuje*

³¹ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 21-23

*žádoucí chování lidí, přispívá k řešení sociálních konfliktů, stabilizuje společenské vztahy, vnáší do společnosti řád, snižuje míru společenské entropie.*³²

S uvedeným lze jistě v zásadě souhlasit při pohledu na právo ze strany společenských věd. Z pohledu biologického by tento odstavec ovšem mohl znít takto: *Právo je jedním z nejvýznamnějších prostředků tvorby sociálních vztahů od vzniku lidské civilizace. Právo je významným a svého druhu nenahraditelným signalizačním fenoménem. Je tomu tak proto, že právo je v jistém, patrně nejzákladnějším smyslu synonymem pojmu signalizace. Právo je jedním ze stěžejních prostředků regulace (či seberegulace) společnosti. Z různých variant možného chování, daných genetickou výbavou každého člena společnosti, ve složitém procesu vytváření neuronálních spojení v CNS, koriguje chování lidí žádoucím směrem, přispívá k řešení sociálních konfliktů, stabilizuje společenské vztahy, vnáší do společnosti řád, čímž ovšem bohužel snižuje míru společenské entropie.*

Jsem v zásadním rozporu v názoru týkajícím se společenské entropie vůči autorovi výše uvedeného textu z učebnice teorie práva, o čemž se budu snažit přesvědčit čtenáře těchto řádků v partii práce věnované energetice systémů. V této kapitole budu z pohledu biologického rozebírat ostatní myšlenky, v nichž nejsme názorově nikterak zásadně vzdáleni. Jde jen o úhel pohledu na problematiku a označení pojmů. Já se domnívám, že právo je součástí biologické signalizace, a jako taková součást má primárně biologickou podstatu. Z toho ovšem plynou další důsledky, o kterých bude postupně pojednáno.

3.1. Právo jako biologická signalizace

Z hlediska fungování každého systému má signalizace fundamentální význam. Jak jinak zabezpečit koordinovanou součinnost jednotlivých prvků systému, než jejich vzájemnou komunikací formou, která je kompatibilní se všemi prvky systém tvořícími, než signály? Signalizace může probíhat na různých úrovních. Z hlediska člověka jako organismu je rozhodující komunikace jednotlivých buněk a tkání, tvořících lidské tělo (připomínám organizovanost a hierarchickou uspořádanost – podobně jako v právu -

³² GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 281

jako jednu z vlastností živých organismů – kap. 2.1.4) pro společnost, společenství, ale i třeba pro stroje je podstatná komunikace jednotlivých elementů, tvořících celek, ať už jde o lidského jedince, termita či součástku v automobilu. Jak toho lze docílit? Jak je již výše naznačeno, je nutná nejen rozpoznatelnost signálů stranou signály řízenou jako primární, ale mnohdy i rozpoznatelnost signálů stranou signalizující, neboť její signalizaci nutno koordinovat i v závislosti na stavu strany řízené, která zpětnou vazbou ovlivňuje ať už přímo či nepřímo, prostřednictvím dalšího parametru, primárně signalizující element. Signálem tedy může být poloha plynového pedálu, ovlivňující činnost motoru ať už prostřednictvím lankového táhla nebo nějakou formou frekvenčního pulsu, v případě živých organismů jsou zásadním signálem chemické látky ať už ovlivňující jednotlivé buňky organismu (růstové faktory – např. EGF – epidermální růstový faktor, hormony atd.) vazbou na receptory na povrchu buňky, kde jsou součástí buněčné membrány nebo uvnitř buňky a to podle charakteru působící látky. Tato signalizace má universální charakter, systém koordinace buněk jinou, než chemickou signalizaci nezná. Na úrovni jednotlivých organismů je pak signalizace složitější, zde už bude záležet na vývojově daných parametrech jednotlivých druhů organismů, přesněji řečeno, mají-li rozvinutou pouze první signální soustavu, nebo i druhou signální soustavu v případě člověka. V případě čistě prvosignálních organismů má chemická signalizace zásadní význam. Prostřednictvím chemických látek ovlivňujících smyslové orgány jiného organismu proběhne v souladu s reflexy odpověď ovlivněného organismu odpovídající formou. Může jít např. o feromony vylučované do okolí a ovlivňující podstatně třeba sexuální oblasti organismů,³³ může jít o dnes sice poměrně vtipně označované „pesemesky“ - signalizaci psů očurávajících vše, co je k dispozici, psům ostatním. (často bohužel za skřípění zubů vlastníků takto ničených věcí.) V ovšem obou případech je receptorem smyslová buňka druhého organismu, v tomto případě čichová, a následně je takový chemický signál přeměněn na elektrický vzruch v nervové soustavě organismu, který vyvolá reflexivně odpověď efektorových

³³ U mnoha zvířat a hmyzu je čich napojen do přenosu složitějších informací pomocí specifických látek (feromonů). Jsou často vytvářeny jen některými jedinci (např. samičkami), jiní jedinci na ně reagují určitým typem chování (vyhledávání zdroje). U člověka se tvorbě feromonů přisuzuje např. synchronizace menstruačního cyklu žen, žijících v jedné komunitě. POKORNÝ, J. in KITTNAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, str. 660

systemů jedince ať formou elektrického impulsu, vyloučením chemické látky či obojím, nakonec však odpověď organismu jako celku ať už vyhledáváním druhého pohlaví či útěku, eventuálně agrese či jakékoli jiné reakce.

V případě člověka jako organismu využívajícího signální soustavy obě, jde o syntézu signálů ovlivňující jednak smyslové orgány fyzikálně-chemickou formou jak uvedeno výše v případě signální soustavy první, jednak nějakou formou, na niž reaguje signální soustava druhá, charakterizovaná pojmovým myšlením, reprezentovaným mluveným či psaným slovem. Samozřejmě i zde dochází primárně ke vstupu signálu přes smyslové orgány (zrak v případě slova psaného, sluch v případě slova mluveného), dále se však, na rozdíl od reflexní odpovědi na podkladě prvosignální, odpověď vytváří na základě zpracování signálu asociačními centry v nervové soustavě a to převedením na elektrické impulsy v nervové soustavě, procházející různými oblastmi mozku, ve kterých jsou jednak modifikovány uloženými paměťovými stopami, jednak i nové stopy vytvářející, vysílající přitom další signály do různých oblastí ovlivňujících chování a jednání zprostředkované efektorovými orgány.

Chování a jednání člověka lze tedy ovlivnit slovem. Jak zajistíme koordinované chování mnoha jednotlivců ve společnosti? Je zapotřebí vyslat signál, kterému nejlépe všechny elementy, tedy jednotlivci ve společnosti, porozumí, v tomto případě slovo, vlastně slova, ovšem uspořádaná nějakou formou, zajišťující standardní formu signálu. Dnes jí říkáme pramen práva, nejčastěji právní předpis, např. zákon. Takový zákon je zapotřebí doručit k receptorům každého jedince, aby ho, jako signál, mohl přijmout zrakem či sluchem. Musí ho zároveň umět zpracovat – psané slovo přečíst, mluvenému rozumět – umět jazyk. K tomu slouží různé formy – výchova, výuka - jako podstata učení. Dále je nutná internalizace takového podnětu jako věc žádoucí z dlouhodobého hlediska – vytváření paměťových stop (viz dále). A nakonec je nutno zařídit, aby takový signál převážil nad signály, ovlivňujícími první signální soustavu, tzn., aby při zpracování oněch výše zmíněných fyzikálně-chemických impulsů, které budou zpracovány nervovou soustavou pro odpověď organismu, byly impulsy ovlivněny prostřednictvím zmiňovaných paměťových stop. K tomu slouží mj. i to, že za odpověď nevhodnou z hlediska společnosti, přijde ze strany signalizující strany signál další, v tomto případě intenzivnější, podporující tvorbu a další upevnění paměťové stopy, aby tato napříště dokázala ovlivnit odpověď organismus natolik, že odpověď na podobný

impuls bude z hlediska fungování systému, tedy v tomto případě společnosti, korektní. Dnes tomu říkáme sankce, její podstatou je výše uvedené. Tento impuls musí být dostatečně intenzivní, přičemž je nutno si uvědomit, že v případě reflexů a tedy i vytváření paměťových stop jsou nejúčinnější odpovědi organismu na nociceptivní (bolestivé) podněty. Zároveň však musí být přítomna i schopnost paměťové stopy vytvářet, tedy schopnost vyprodukovat onen receptor v buněčné membráně neuronu, schopný vytvořit místo komunikace s kompatibilní strukturou na membráně neuronu druhého, jak bude řešeno dále.

Vše výše uvedené odpovídá systému, kterému dnes říkáme ať už právo či právní řád. Jde o signalizační systém, ovlivňující chování a jednání jednotlivců z hlediska zájmu a koordinované činnosti ve prospěch celku. Signalizační systém, ovlivňující slovem a v případě potřeby dyskomfortem, působícím na vytváření paměťových stop v organismu, chování jednotlivce žádoucím směrem. Je totiž přirozeným reflexem organismu jakýkoli dyskomfort (z hlediska fyziologie chování pohnutku) vyrovnávat a dosáhnout z hlediska fungování jednotlivce rovnovážný stav, energeticky nejméně náročný z hlediska biochemických procesů, tedy zvláště tvorby ATP pro potřeby přežití. Toho může organismus dosáhnout buď ovlivněním okolí vlastní silou, nebo přizpůsobením se okolí změnou systému svých regulačních okruhů, tedy učením. Chybí-li organismu tato schopnost, je působení signálů omezené. Stejně tak dojde ke snížení účinnosti, je-li mechanismus, ovlivňující proces učení, signalizující stranou ať už vědomě či nevědomě narušen.

Právo se tedy jeví býti součástí hierarchického systému signálů, ovlivňujících jednotlivce a přeneseně pak dále, vzhledem k hierarchii, na orgány, tkáně i jednotlivé buňky organismu. Signalizace by tak měla být koordinovaná, má-li být funkční a její výsledek žádoucí z hlediska signalizujícího. Je proto vhodné, aby signalizace na všech úrovních byly v souladu, aby bylo dosaženo kýženého výsledku. Vzhledem k tomu, že v hierarchii signalizace je právo na nejvyšší úrovni, domnívám se, že by úrovně nižší měly být v souladu s úrovní nejvyšší. Je to podobné jako v právu samotném. Úroveň běžného zákonodárství by měla být v souladu s úrovní zákonodárství ústavního. Není-li tomu tak, systém nefunguje. Přeneseně není-li právo jako signalizace v hierarchii na nejvyšší úrovni mezi jednotlivými organismy v souladu se signalizací na nižší, tedy orgánové, tkáňové a buněčné úrovni, signalizace jako celek funguje v lepším případě ne

ideálně, v horším pak vůbec. Co s tím? Je třeba systém signalizace upravit tak, aby v souladu byl. Toho lze docílit vždy v zásadě dvěma způsoby. Buď upravit nižší úroveň signalizace tak, aby byly v souladu s úrovní vyšší, nebo úroveň vyšší dát do souladu s úrovní nižší. V právu samotném funguje a je jistě vhodnější varianta první. Tedy upravit běžné zákonodárství do souladu se zákonodárstvím ústavním. Možnost druhá by s sebou v právu přinášela systémové problémy. V případě vztahu práva a biologické signalizace možnost ovlivnit biochemické pochody sice teoreticky možná je, její praktické využití se však jeví v oblasti utopie. Pro efektivní způsob řízení jednotlivců z hlediska zájmu společnosti tedy asi nezbyvá nic jiného, než mít právo, jako signalizaci na nejvyšší úrovni, v souladu s biologickými zákonitostmi, ovlivňujícími signály a tím existenci jednotlivých organismů na úrovni buněčné, orgánové, tkáňové a úrovni celého organismu. Tento postup je tedy odlišný od koordinace v systému práva a to může být jedním z problémů vztahu přírodních zákonitostí a práva.

3.2. Učení, tvorba paměťových stop³⁴

Aby právo mohlo správným způsobem řídit společnost, je nutné, aby na něho jako na signál bylo adresátem adekvátně reagováno, tedy aby chování adresáta (jedince ve společnosti) bylo v souladu se signálem vyslaným emitentem, tedy společností. Chování jedince, jako volní činnost, je ovlivňováno, přesněji řízeno mechanismy, využívajícími informace uložené v mozku genetickou cestou (vrozené) i informace získané v průběhu života. Na výsledném chování se obě složky podílejí v různém poměru a vzájemně se doplňují. Mezi mechanismy řídící chování na základě vrozených informací patří nepodmíněné reflexy³⁵, emoce, instinkty jako komplexní nepodmíněné reflexy³⁶ a konečně motivace, z hlediska tématu práce dle mého názoru nejpodstatnější

³⁴ LANGMEIER, M; MAREŠOVÁ, D.; POKORNÝ, J. *Fyziologie centrální nervové soustavy* in KITTNAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, str. 603-612

³⁵ Jednoduché odpovědi organismu, uskutečňované prostřednictvím vrozených spojů nervového systému. Jejich užití není vázáno ne předchozí zkušenost.

³⁶ Ovládají složité formy činnosti, které jsou charakteristické pro každý živočišný druh. Umožňují jednat i bez využití individuální zkušenosti, zvláště v situacích, které jsou kritické pro zachování jedince

z vrozených mechanismů řídících chování³⁷. Změny chování jednotlivce mohou být rovněž, jak zmíněno výše, založeny na individuálních zkušenostech zprostředkovanými mechanismy učení a paměti. Učení a paměť jsou dvě stránky téhož procesu. Učení je vstup do paměti, kterou pak můžeme testovat pouze prostřednictvím vybavení naučeného. V kontextu vývoje jedince lze prostředky rozvoje osobnosti založené na procesech učení a paměti rozdělit na výchovu, vzdělávání a výcvik. Výchova je komplexní a dlouhodobé přejímání informací potřebných pro zařazení jedince do dané kultury a sociálního prostředí. Ukládané informace jsou součástí deklarativní i nedeklarativní (obě formy patří do paměti dlouhodobé, charakterizované vytvářením stabilních paměťových stop – viz dále) paměti. Výchova umožňuje vybrat si v dané situaci a prostředí adekvátní typ chování, které je dlouhodobě odměňováno nebo alespoň netrestáno. Výchova vyžaduje adekvátní stupeň zralosti CNS, zvláště schopnost vytvářet paměťové stopy. Vzděláváním rozumíme získávání specifických vědomostí a schopností v institucionálním procesu školského systému. Ve výcviku pak jde o vytváření programů pro optimální činnost motorických, kognitivních i intelektuálních procesů. Mechanismy paměti umožňují ukládání, uchovávání a vybavení informace, která je v nich uložena. V případě potřeby je informace dekodována a převedena do pracovního signálu neuronálních okruhů. Paměťové stopy mají různou stabilitu, danou mechanismem vzniku. V obojím případě jde o vytváření buněčných změn na nervových buňkách. Zatímco základem krátkodobé paměti jsou pravděpodobně funkční změny na již vytvořených synapsích³⁸ a dendritických trnech³⁹ těchto neuronálních okruhů, které daný podnět aktivoval a spočívají v dočasné změně množství vylévaného transmiteru⁴⁰,

nebo rodu. Uplatňují se tedy při řízení rozmnožování, péče o potomstvo, obrany proti nepřítelům nebo získávání potravy.

³⁷ Podrobněji následující kapitola 3. 3.

³⁸ Synapse je specializovaný funkční kontakt mezi membránami dvou buněk, z nichž alespoň jedna je buňka nervová. Funkcí synapse je přenos nervového vzruchu.

³⁹ malé výčnělky membrány neuronálního dendritu, krátkého výběžku nervové buňky dostředivého typu, který přijímá vstupní informaci - nervový vzruch, ze synapse s axonem (dlouhým výběžkem nervové buňky odstředivého typu), čímž umožňuje přenos elektrických signálů do těla nervové buňky a paměť (zásobu) signálu.

⁴⁰ látka zprostředkující v organismu přenos vzruchu z konce nervového vlákna na další nervovou buňku.

citlivosti receptoru nebo úpravou přenosových vlastností dendritických trnů, v případě paměti dlouhodobé jde o vytváření zcela nových spojení jednotlivých nervových buněk nebo zmnožením synapsí účinnějších na úkor těch méně účinných. Buňka je pak na základě podnětů z krátkodobých paměťových stop aktivována k expresi genové informace kódující tvorbu řídicích a stavebních bílkovin pro nová neuronální spojení. Jak zmíněno výše, schopnost exprese jednotlivých genů je individuální vlastnost a záleží na tom, je-li takový gen v genetické výbavě jednotlivce vůbec přítomen a na kterém místě. Informace do dlouhodobé paměti jsou tak ukládány lépe při jejich opakování, nebo když mají nějaký mimořádný význam nebo emoční náboj. Toto výše uvedené lze označit jako biologický korelát subjektivního práva. To, co bezprostředně ovlivňuje, tedy tvoří naše chování a jednání. Jde o ovlivňování dlouhodobé a umožňuje nám chování většiny v souladu s právem objektivním.

3.3. Motivace

Existuje však i fenomén, který nás ovlivňuje krátkodobě, někdy i chvilkově, o to však intenzivněji. Díky němu dochází k modifikaci vjemů, v ryzí podobě působící silněji než dlouhodobé paměťové stopy. I tyto impulsy však může signalizace, tedy objektivní právo ovlivňovat, zvláště při nevhodné signalizaci působící proti signálům na úrovni organismu a to jak vytvářením nových podmíněných reflexů tak v některých případech nových paměťových stop. Jde, dle mého názoru, o nejméně šťastné ovlivňování biologické signalizace právem.

O motivaci neboli pohnutce se v právu mluví často. Patří totiž mezi fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu, tedy vnitřního podnětu, který vedl pachatele k rozhodnutí spáchat trestný čin. Většinou není znakem skutkové podstaty trestného činu. Má však význam pro správné posouzení závažnosti a uplatňuje se při výměře trestu.⁴¹

Jak je to ale s motivací z pohledu biologického? Motivací rozumíme ovlivnění chování informacemi z vnitřního prostředí organismu. Vlivem nedostatku nebo přebytku určité látky se spouští takové programy chování, které tuto odchylku

⁴¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. Vydání. Praha: Leges, 2010, str. 229

vyrovnávají (např. pokles hladiny glukózy v krevní plazmě způsobuje pocit hladu a vede k vyhledávání a příjmu potravy). Tento typ motivace je v literatuře označován jako *drive* (pohnutka, úsilí). Předpokládá se, že je řízen z hypotalamických (tedy vývojově starších center CNS) regulujících homeostázu, rovnováhu dané veličiny (centrum hladu, žízně, termoregulaci). Mnoho typů chování je však spouštěno jinými druhy změn vnitřního prostředí, jako jsou změny hladiny hormonů (estrus – říje) nebo vnitřní aktivity CNS (biologické hodiny, vnitřní rytmy). Stejně jako biologickými potřebami může být chování ovlivněno i potřebami poznávacími, což je zvláště typické pro člověka a ostatní primáty.⁴²

K tomu nutno dodat, že právě do této oblasti organismu tak cílí nebo by alespoň cílit mělo subjektivní právo (a s ním svázaná povinnost), tedy nervové spoje jako modulační prvek, neboť lze předpokládat, že autonomní pohnutka s impulsem nerovnováhy z vnitřního prostředí se nejen jeví ale i bude, vzhledem k nižší úrovni hierarchie signalizace, na níž působí, pro organismus podstatnější a silnější, a proto je v určitých případech vhodné ji tlumit. Bude-li se totiž nadále zvyšovat a převáží-li tlumící schopnosti naučeného, organismus se začne chovat jinak, než předpokládá signalizace společnosti, tedy objektivní právo. Zde tedy jde o ten pověstný chléb (a hry uspokojující jiné centrum potřeb) i lásku procházející žaludkem. Proto hladový dav dokáže rozvrátit sebesofistikovanější systém a proto jsou biologické impulsy silnější než impulsy právní. Měli bychom to mít soustavně na paměti i v právu.

Jinak tomu ovšem bude, půjde-li do této oblasti s biologickými zákonitostmi vnitřního prostředí řízeného jedince rozporná signalizace objektivním právem ať už z nevědomosti, či cíleně vládnoucími elitami směřovaná v důsledku zlepšení ovladatelnosti jednotlivců. Tak jako pes či kočka se raději dostaví k misce plné granulí namísto lovu, tak se mnozí lidé raději postaví k přepážce na kontaktním místě systému sociálního zabezpečení než k práci. Proč? Je to energeticky méně náročné. Signalizace objektivním právem vytvoří silné paměťové stopy, které dokážou utlumit drivy. A jako vytváříme zvířata neschopná přežít ve volné přírodě, tak z lidí podobnými způsobem při pokračujícím vývoji práva tímto směrem jednou vytvoříme snadno ovladatelné stádo

⁴² LANGMEIER, M; MAREŠOVÁ, D.; POKORNÝ, J. Fyziologie centrální nervové soustavy in KITTNAR, O. a kol. Lékařská fyziologie. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, str. 604

závislé na sociálních dávkách. Co na to entropie se neřeší, nebezpečí potenciální krize se tak zvyšuje a možné následky se potenciálně prohlubují.

3.4. Vývoj poznatků v právu a přírodních vědách

Jak je možné, že s autorem učebnice teorie práva máme poněkud rozdílný názor na podstatu práva? Domnívám se, že to může být krom jiného i důsledkem stávající rozdílnosti vývoje poznání ve společenských a přírodních vědách. Právní prostředí povětšinou mělo a má tendenci z pozice společenského hegemonu ovlivňovat přírodní vědy a často určovat i jejich regulaci prostřednictvím právních norem. Na druhou stranu ovšem vývoj v přírodních vědách do jisté míry přehlíží a možnost aplikace poznatků z přírodních věd do práva zůstává zatím ve velmi teoretickém modu. Jsem však z hloubi duše přesvědčen o tom, že, jak bude uvedeno ještě dále, nesoulad mezi stupněm společenského a přírodovědného poznání, či, přesněji, nedostatek propojenosti mezi jednou a druhou entitou hraje podstatnou roli v nerovnováze společenských systémů. Dlouho jsem hledal možnost, jak porovnávat úroveň vývoje společenských vztahů a biologické poznání na téže časové ose a ukázat zmiňovanou rozporuplnost. Téma, na kterém by se dal porovnat stav a vývoj společnosti se stavem poznání v přírodních vědách. Princip práva jako biologické signalizace s sebou přináší možnost porovnání subjektivních práv jako produktu signalizace s poznáním biologických pravidel jako základu signalizace. Z hlediska dneška je významný vývoj v právu zvláště v subjektivních právech v posledních cca 200 letech. V těch navíc došlo vlastně i k veškerému významnému biologickému poznání. V právu se objevují katalogy subjektivních práv ústavní síly. Proto provedu srovnání vývoje na časové ose dané přijímáním katalogů základních práv. Ty a rozvoj poznání přírodních pravidel se poměrně kryjí, bude to tedy snad instruktivnější než izolovaný přístup. Porovnání stupně a intenzity vývoje v obou oblastech je více než zajímavý.

Stěžejním datem z hlediska základních práv se jeví 26. srpen 1789. V tento den do historie vstoupil dokument nazvaný Deklarace práv člověka a občana.⁴³ Tento první katalog základních práv nutno považovat za historický milník v přístupu k přirozeným právům, poprvé došlo k jejich kodifikaci a následující podobné katalogy ji považují za gnoseologický pramen. Od té doby totiž státy začínají vytvářet takové katalogy práv a svobod, v nichž bývá vyjádřen jejich vztah k občanům a dalším subjektům a spoluvytvářejí tak status občana.

Kodifikace základních práv prošla vcelku známým historickým vývojem s výraznou akcelerací ve druhé polovině 20. století, kdy se problematika základních práv stala vůdčí ideologií tzv. elit převážně levicovějšího zaměření v rozvinutých společnostech založených na principech demokracie. Následně byly vydávány další dokumenty, jejichž novátorství však bylo obsahově již poněkud málo výrazné a dalo by se v určité zkratce uvažovat o tom, jak by bylo dnes konstatováno a po zásluze ztrestáno, že byly poznamenány skrytou formou plagiátorství, neboť objektivnost jejich ustanovení zdá se často v rovině zdánlivosti. Přesto je nutné jejich existenci vzít na zřetel vzhledem k jejich zavzetí do práva mezinárodního i práv jednotlivých států a tím jejich schopnosti vyvolat právní následky.

3.4.1. Deklarace práv člověka a občana

Tento první katalog základních práv byl přijat francouzským Ústavodárným národním shromážděním 26. 8. 1789. Po svém vyhlášení 9. července 1789 a po dobytí věznice Bastila o pět dní později vydalo nejprve tzv. srpnové dekrety, kterými byl zrušen dosavadní sociální systém a o několik dní později, zmiňovaného 26. srpna, vydalo shromáždění Deklaraci práv člověka a občana. Na vzniku a obsahu se velkou měrou podíleli Gilbert du Motier a markýz de La Fayette, francouzský aristokrat, který se zúčastnil americké války za nezávislost a podílel se rovněž na tvorbě americké deklarace nezávislosti, jejíž opis s sebou přivezl do Francie.⁴⁴

⁴³ *Prohlášení práv člověka a občana (26. 8. 1789)* on-line dostupné z: <http://www.historie.upol.cz/19/prameny/prava.htm> (stav ke dni 24. 8. 2015)

⁴⁴ Deklarace práv člověka a občana, Informační centrum vlády, on-line dostupné na:

Listina se stala stěžejním dílem, které pro další století ztělesnilo vliv osvícenské filosofie na právo i pro pozdější určení základních práv člověka a základem demokracie, kterou známe v Evropě dnes. Byla přijata proto, aby již existující posvátná a nezcizitelná práva deklarovala a upřesnila tak hranice, které stát nesmí nikdy překročit, nikoli proto, aby lidská práva založila. Ve svých 17 článcích obsahuje dva typy ustanovení, především vypočítává lidská a občanská práva a také zakotvuje významné principy moderní politické organizace.⁴⁵ Poprvé v ní tak byly prohlášeny zásady, které v současné době pokládáme za nesporné. Deklarace obsahuje práva člověka, která označuje jako přirozená, nezcizitelná a posvátná, ovšem nikoli nezrušitelná, lidé se rodí a zůstávají svobodnými a rovnoprávními. Přirozenými a nezadatelnými právy jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku. Výkonná moc je odvozena z principu svrchovanosti národa. Svoboda spočívá v možnosti činit vše, co neškodí druhému. Požívání přirozených práv člověkem nemá tedy jiná omezení než ta, jež zajišťují požívání stejných práv ostatním členům společnosti. Tato omezení může stanovit jedině zákon.

Zákon je výrazem obecné vůle. Všichni občané mají právo podílet se osobně či prostřednictvím svých zástupců na jeho vytváření. Musí být stejný pro všechny, ať už chrání či trestá. Deklarace garantuje náboženskou svobodu, svobodu slova (každý může tudíž svobodně mluvit, psát, tisknout, s výjimkou toho, že by se jednalo o zneužití těchto svobod v případech stanovených zákonem) a rovněž právo vlastnické, které je podle deklarace nedotknutelným a posvátným právem.

I z pohledu dnešní doby se jedná stále o nadčasový dokument, realistický, bez výraznějších excesů ve smyslu působení proti zákonitostem přírody. Činí to na mě i po těch mnoha letech dojem ten, že naši předkové považovali přírodu a její zákonitosti za natolik sobě přirozené, že o nich nepochybovali, život byl dán Bohem, jehož vůle nemohla být zpochybňována člověkem a ve svém asi těžkém životě nechtěli být nadměrně obtěžováni vměšováním státní moci.

Možná to bylo dáno i aktuálními, z dnešního pohledu zatím nepříliš rozvinutými, přírodovědnými znalostmi té doby: největší popularitě se i mezi laickou veřejností v 18.

<http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/> (stav ke dni 17.11 2016)

⁴⁵ SELTENREICH, R. a kol.: *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 289

století těšilo zkoumání elektrických a magnetických jevů. Objevila se leydenská láhev, v níž se akumulovala zelektrizovaná voda a která přiblížením k neizolovanému předmětu vydala oslňující výboj. Charles de Coulomb (1736–1806) stanovil zákon o přitažlivých a odpudivých silách dvou nábojů. Alessandro Volta (1745–1827), sestavil elektrický článek. Teprve od té doby bylo možné libovolně používat stejnosměrný elektrický proud. Italský lékař Louigi Galvani (1737–1798) si při pitvání žab povšiml, že žabí stehýnka položená na plechu sebou při dotyku skalpelu škabají. Při dalších pokusech položil mrtvou žabu na železnou destičku a dotkl se jejích bederních nervů jedním koncem měděného drátu, jehož druhý konec se dotýkal železné destičky. Došel k mylnému závěru, že příčinou škabání je „živočišná elektřina“ v nervech a svalech žáby. Antoine-Laurent de Lavoisier - zakladatel moderní chemie se stal jednou z mnoha obětí francouzské revoluce. Objevil kyslík a odhalil jeho význam pro spalování. Poměrně přesně určil i složení vzduchu. Teprve koncem 18. století mnozí přírodovědci zpochybnili biblický mýtus a zrození člověka, Jean-Baptiste Lamarck (1744–1829) tak přišel s teorií tzv. lamarckismu, že složitější organismy se vlivem prostředí vyvinuly z jednodušších, uznání však svému autorovi nová myšlenka nepřinesla. Vývojová teorie se prosadila až 30 let po jeho smrti. Lékaři začínali účinně využívat poznatků o stavbě lidského těla – anatomie, které získali po povolení pitev v předchozím století. Proti obávaným epidemiím smrtelných nemocí, jako byl mor či tyfus, se sice bránili stále jen izolací nemocných (karanténa), ale proti stejně nebezpečným neštovicím už našli nový způsob ochrany – očkování. Ohroženým pacientům podávali protilátku – vakcínu (vacca latinsky kráva), získanou od záměrně nakažených krav. Lidský organizmus naočkovaný vakcínou z krávy neonemocněl, ale získal odolnost (imunitu) proti pravým „lidským“ neštovicím.⁴⁶ Tyto poznatky však ještě nebyly a ani nemohly být v právu tehdejší doby zohledněny, neboť jejich autoři mnohdy ani nebyli a ani vzhledem k oficiální ideologii bráni vážně být nemohli.

3.4.2. Prosincová ústava 1867

⁴⁶

On-line

dostupné

na:

http://www.truhla.cz/predmety/dejepis/prezentace/kvinta/rozvoj_techiky.pdf (stav ke dni 19. 11. 2016)

První katalog základních práv v našem teritoriu se objevuje v rámci prosincové ústavy 1867. Území dnešní ČR tehdy bylo součástí útvaru nazvaného úředně „Celex království a zemí v říšské radě zastoupených“, běžně se pak používalo výrazu „Předlitavsko“. Bylo tvořené 17 královstvími a zeměmi. Pro tyto země byla v prosinci 1867 vydána řada základních zákonů⁴⁷, které tvořily jejich ústavu, označovanou jako ústava prosincová.⁴⁸ Se základními právy ústavní síly se můžeme setkat v zákoně o všeobecných právech státních občanů⁴⁹. I tento katalog, stejně jako výše uvedená francouzská deklarace se jeví být realistickým ve vztahu k přírodním zákonitostem a člověku jako živočišnému druhu, respektující obecné a přírodní danosti a nezasahující do fyziologické podstaty člověka jako živočišného druhu. Zakotvena byla rovnost před zákonem, rovný přístup ke státním úřadům, volnost stěhování i vystěhování, svoboda osobní, listovní a právo petiční, právo spolčovací, svoboda slova, tisku, víry a svědomí, vědy a volby povolání, ochrana národností a soukromého vlastnictví apod.⁵⁰

Ani zde tedy zatím nedochází ke kontroverzi vůči přírodním zákonitostem, tudíž není nutné ani brát na ně ohled, byť přírodovědné poznání oproti předchozímu období pokročilo. Fyziologie se po r. 1840 stala vedoucím oborem medicíny, poznávajícím funkční význam jednotlivých orgánů. Charles Bell, anatom, který objevil, jak funguje nervový systém, zveřejnil v r. 1811 knihu o anatomii mozku (Nárys nové anatomie mozku). Německý fyziolog Theodor Schwann formuloval r. 1839 ve spise *Mikroskopische Untersuchungen* buněčnou teorii – základem je, tvrzení, že všechny organismy mají buněčný základ. Tuto precizoval r. 1858 německý patolog Rudolf Virchow v díle *Buněčná patologie a její založení na fyziologické a patologické nauce o tkáních*. Buňka dle něj je základním stavebním kamenem organismu, „středem životních projevů“, východiskem životních procesů a stejně tak i vzniku nemoci. Považoval dokonce organismus za buněčný stát, jeho tělo za formu společenského

⁴⁷ Zákony č. 141-145 1867 ř. z.

⁴⁸ MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 219-220

⁴⁹ Základní zákon státní, daný dne 21. prosince 1867, o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených (obsaž. v částce LXI. Zákonníka říšského, č. 142, str. 394, vyd. a rozesl. dne 22. prosince 1867)

⁵⁰ MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 220-224

uspořádání, uspořádání sociálního druhu. Jako republikán promítal své společenské představy demokrata do nauky o buňce a možná i své politické představy odvozoval od svého bádání. V r. 1865 prezentoval svoje poznatky a výsledky pokusů s křížením rostlin Johann Gregor Mendel. Tím položil základ vědy o dědičnosti, v této době však zatím bez ohlasu. Toho se dočkal až po r. 1900. 1865 Eduard Pflüger zkoumá reflexní pochody fyziologicky a v roce vydání prosincové ústavy patolog Wilhelm von Waldeyer-Hartz uveřejnil stať o tom, že nádorové buňky vznikají z buněk normálních.⁵¹

3.4.3. Všeobecná deklarace lidských práv

V období konce evropské části 2. světové války a záhy po ní byla ve dnech 25. 4. – 26. 6. 1945 na mezinárodní konferenci v San Franciscu přijata Charta Spojených národů, zakládací listina Organizace spojených národů. Dokument o 111 člancích vstoupil v platnost 24. 10. 1945. Tím došlo ke vzniku doposud nejvšestrannější politické mezinárodní organizace. Její cíle byly v mnohém podobné její předchůdkyni, Společnosti národů. Šlo především o udržování mezinárodního míru a rozvoj mezinárodních vztahů a to při zřeknutí se použití síly nebo její hrozby, využívání smírného řešení mezinárodních sporů a organizování společného vystoupení proti případnému agresorovi.⁵² Kromě toho se její pozornost zaměřovala i k lidským právům.

Dne 10. 12. 1948 byla jako rezoluce 217/III.A přijata Všeobecná deklarace lidských práv. Deklarace je právně nezávazným dokumentem, i když se objevují stanoviska, že závazná na základě právního obyčeje je. Domnívám se, že tato polemika je ryze akademická, neboť vzhledem k tomu, že byla vzata za základ pro další četné lidskoprávní úmluvy a vnitrostátní katalogy lidských práv jsou její ustanovení závazná fakticky v celém civilizovaném světě. Navíc její politická autorita je asi stále nezpochybnitelná. V preambuli je mj. uvedeno, že *uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny je základem svobody,*

⁵¹ SCHOTT, H.: *Kronika medicíny*. České vydání. Praha: Fortuna Print, spol. s r.o., 1994, str. 260, 275, 288-289, 298, 302

⁵² ČEPELKA, Č.; ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 485-486

spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbaveni strachu a nouze, budou se těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu, že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaču.

V deklaraci najdeme již nejen práva charakteru nebiologického, lze zde najít již i ustanovení, která se dotýkají podstaty biologické existence člověka a působící tak jako signál interagující se signalizací biologickou v samotných organismech. Proto můžeme najít: článek 1 Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní v důstojnosti i právech. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství. Čl. 3 každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost. Čl. 5 Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému ponižujícímu zacházení nebo trestu. Čl. 14/1. Každý má právo v jiných zemích hledat a požívat tam azyl před pronásledováním. Článek 25 1. Každý má právo na životní úroveň přiměřenou zdraví a blahobytu jeho i jeho rodiny, čítajíc v to potravu, šatstvo, bydlení, lékařskou péči a nezbytné sociální služby; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při pracovní nezpůsobilosti, při ovdovění, v stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli. 2. Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské či nemanželské, požívají stejné sociální ochrany. (Zde uvádím jen ta ustanovení, která se dle mého názoru týkají biologické existence člověka bez vztahu k možné vhodnosti či nevhodnosti z hlediska signalizace vůči vlastnostem člověka.)

Přítom poznání té doby ve srovnání s prosincovou ústavou značně pokročilo a jistě by mohlo být již v právu zohledněno. V roce 1900 Carl Erich Correns, Hugo de Vries a Erich Tschermak von Seysenegg nezávisle na sobě znovuobjevili Mendelova pravidla dědičnosti. 1901 Karl Landsteiner objevil krevní skupiny. V r. 1902 bylo experimentálně prokázáno, že činnost orgánů je řízena chemickými signály a r. 1905 tak E. H. Starling mohl zavést pojem hormon. I. P. Pavlov objevil „základy učení“ a 1903 o svých pokusech referoval. 1909 A. E. Garrod uveřejnil práci o dědičných metabolických chorobách s tím, že alkaptonurie je způsobena zděděným defektem,

nedostatkem určitého enzymu⁵³. 1919 T. H. Morgan shrnul dosavadní výzkum chromozomů, kdy potvrdil existenci elementárního nositele dědičnosti, genu, který je částíčkou chromosomu. Genová teorie, již formuloval v r. 1926, umožnila exaktní kvantifikaci fenoménu dědičnosti. 1921 se podařilo izolovat klinicky použitelný inzulin (F. G. Banting a Ch. H. Best). O. H. Warburg prováděl výzkumy buněčného metabolismu a přispěl k poznání principů látkové přeměny v buňkách a jejich dýchání zvl. objevem cytochromoxidázy („dýchacího enzymu“) v r. 1924. 1928 objevil A. Fleming penicilin, 1931 E. Ruska zkonstruoval elektronový mikroskop. 1940 objeven krevní faktor Rh (K. Landsteiner a A. S. Wiener).⁵⁴

Celá deklaráce je ovšem i tak přelom. Je to sice, vzhledem k převažujícímu názoru o právní nezávaznosti deklaráce, spíše prohlášení související s atmosférou tehdejší doby, které tak nevyvolávalo žádné právní následky při nedodržení, jde však o první interferenci práva a biologické podstaty člověka v dějinách lidstva.

Zde tak, dle mého názoru začíná diskrepance, která dnes začíná vést k problémům. Ačkoli často čteme či slýcháváme cosi o epochálních, či podobně silných výrazech v přístupu k člověku jako bytosti, sám se, v kontextu historického poznání s poznáním dnešní doby, kam až došel stav lidské společnosti, domnívám, že je tomu spíše naopak. Od tohoto okamžiku totiž člověk pasuje sebe sama do pozice něčeho výjimečného, udělující sobě samotnému oprávnění, která jemu - v kontextu s jinými živočišnými druhy či podstatou přírody či vesmíru, jedno jak to budeme definovat – nepřísluší. Je jasné, že může-li někdo sebe sama hodnotit či rozhodovat sám o sobě, hledí na sebe okem nekritickým, vidícím sebe sama v pozici takové, v jaké by sebe sama vidět chtěl, pomíjející realitu a přidávající si pozitivní vlastnosti a postavení, které ve skutečnosti, či v pohledu ostatních neexistují. Takový postoj může být na úrovni jednotlivce (šéf podniku), skupiny jednotlivců či živočišného druhu. (Troufnu si i tvrdit, že z pohledu například ptactva působíme jako podobně škodná entita jako sarančata pro nás, přitom si myslíme, kdovíjak ptactvo nechráme...) Jde tedy jen o pozici, kterou

⁵³ Aminokyseliny (stavení kameny bílkovin) fenylalanin a tyrosin nemohou být pro nedostatek enzymu homogentisinoxygenázy v játrech odbourány. Kys. homogentisinová se pak v podobě alkaptonu vylučuje močí, ev. se ukládá v pojivové tkáni.

⁵⁴ SCHOTT, H.: *Kronika medicíny*. České vydání. Praha: Fortuna Print, spol. s r.o., 1994, str. 344, 346, 349, 353, 372, 397, 404, 406, 420, 430, 458

taková konkrétní entita má a jedná se o problematiku možná ne až tak nepodobnou ekonomickým poučkám o monopolu. Z toho pak může vzniknout něco jako zmíněný dokument se svými jistě klady ale ovšem i zápory. Základním problémem zhoršené funkčnosti práva je totiž míra diskrepance s obecným poznáním. Nerespektují – li právní pravidla, tedy biologická signalizace realitu reprezentovanou přírodními podmínkami a danostmi (kap. 1) jako omezující klausuli vůči rozsahu vykládaného ustanovení, dojde k nerovnováze, která se tu s menším, tu větším časovým odstupem může projevit nerovnováhou se všemi důsledky z takové nerovnováhy plynoucími.

Zároveň je třeba si stále uvědomovat, že právo není ničím jiným než „feromonem“ jedince s převažující druhou signální soustavou, který má, podobně jako jiné signály (hormony, růstové faktory apod.) za úkol regulovat chování jednotlivců (jednotlivých buněk) v rámci společnosti (organismu) a zároveň formou zpětné vazby signalizaci analyzovat a případně měnit, zlepšovat. Proto má právo význam ve vzájemných vztazích mezi subjekty a nikoli tam, kde chybí zpětná vazba. Je-li v případě (zvláště některých) lidských práv, kdy stát dle současného přístupu může nově odhalená práva pouze akceptovat a zpozitivnit, kde tedy tento druhý subjekt jako adresát vysílaných zpětných signálů ze společnosti s možností analýzy zpětné vazby chybí, tak potom se tento signál z podstaty věci stává defektním se všemi důsledky z toho plynoucími. A to je právě ten fenomén, který se objevuje poprvé ve všeobecné deklaraci – komu je adresováno právo na život? Je možné změnit něco, co bylo slíbeno, ale společnost to zatěžuje či se ustanovení ukáže jako společensky nevhodné? Kdo bude regulován? Jediným regulovaným se dle mého názoru pak mohou stát jen jiné biologické druhy ve stejném biotopu se všemi dříve či později tragickými důsledky pro jednotlivce i společnost. Tak jako v lidském organismu, kde musí všechny signály vytvářet harmonický komplex, mělo by tomu tak být i ve společnosti. Tam ovšem k takové harmonii nedochází – právo jako signální soustava staví sebe sama do pozice hegemonu tvořícího i ovlivňujícího, ovšem také nerespektujícího jiné, v tomto případě biologické a biochemické systémy regulace.

Nemám našim předkům jejich jednání za zlé, i když poznání týkající se člověka a přírodních zákonitostí bylo v době vzniku dokumentu v porovnání s předchozími katalogy práv ústavní síly již na poměrně vysoké úrovni. V době poválečné euforie však taková reflexe asi být připuštěna vůbec být nemohla, některé souvislosti navíc začínají

být patrné až s odstupem v souvislosti s vývojem společnosti. V recentní koncepci základních lidských práv a svobod je však brán jako nezbytný sociální konsensus, který má odpovídat dosaženému stupni vývoje dané civilizace. Platné právo, má-li být legitimní, se nemůže vracet zpět k historicky již překonaným vývojovým fázím. Takový postup by byl nelegitimní.⁵⁵ Sám o této tezi nejsem zcela přesvědčen a to zvláště z hlediska problematiky energetiky systémů. Jaké mohou být důsledky takového přístupu, zmíním později. Na tomto místě tedy zatím berme deklaraci jako fakt a postupme dále.

3.4.4. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Dle časové posloupnosti jde o druhý a dle vynutitelnosti svých ustanovení prvním katalogem, obsahujícím práva související s biologickou podstatou člověka. Byl vypracován pod záštitou Rady Evropy, mezinárodní celoevropské organizace, která zajišťuje spolupráci členských států zejména v oblasti podpory demokracie a ochrany lidských i sociálních práv a svobod. Rada Evropy byla založena 5. května 1949 podpisem zakládací listiny, tzv. Londýnské dohody. Sídlo má ve francouzském Štrasburku. Radu tvoří 47 členských států a několik zemí se speciálním statutem. Česká republika se k Radě Evropy připojila 30. června 1993. Misí a cílem Rady Evropy je vytvoření společného demokratického a právního prostoru, který zaručuje dodržování lidských práv, demokracii a respektování zákonů.⁵⁶

Sama Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále Evropská úmluva, Úmluva) byla vyhlášena 4. 11. 1950 Radou Evropy v Římě, její platnost je od 3. 9. 1953. Česká a Slovenská Federativní Republika úmluvu ratifikovala 18. 3. 1992, vyhlášená byla ve sbírce pod č. 209/1992 Sb., její platnost pro ČR od 1. 1. 1993.⁵⁷ Touto Úmluvou byl zřízen i Evropský soud pro lidská práva, nejvýznamnější judiciální orgán v oblasti kontroly a implementace lidských práv. Nejde však o obecnou soudní

⁵⁵ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 233

⁵⁶ On-line text dostupný na <http://www.radaevropy.cz/> (stav ke dni 10. 8. 2014)

⁵⁷ *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* On-line text dostupný např. z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf (stav ke dni 10. 9. 2015)

instanci Rady Evropy, protože jeho jurisdikce je omezena na lidská práva a to jen ta, která jsou obsažena v Úmluvě a protokolech k ní.⁵⁸

Obsah práv se ve srovnání s předchozími katalogy významněji nerozšiřuje. Jako vůbec první ze všech práv uvedených v úmluvě je v čl. 2 uvedeno právo na život, tedy z biologického pohledu a signalizace pravděpodobně nejspornější konkrétní ustanovení. Je tím ovšem postaveno do pozice jednoho z nejdůležitějších hmotně právních ustanovení, od něhož není možné se odchýlit. Samotný článek má dva odstavce. V prvním je ustanoveno, že *právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.* Původní text úmluvy tedy ponechává při splnění určitých podmínek možnost uložit trest smrti, což je velmi pravděpodobně dáno dobou, kdy vznikl. Postupně se však názor na trest smrti vyvíjí, a již od roku 1957 dochází k požadavkům na jeho zrušení. Zákaz jeho udělování v době míru se však objevuje až v roce 1983 přijetím Protokolu č. 6, který však ještě připouští jeho možnost v době branné pohotovosti státu. Definitivně je trest smrti zrušen přijetím Protokolu 13, který je pro Českou republiku závazný od 1. 11. 2004. V druhém odstavci jsou uvedeny liberační důvody, kdy se *zbavení života nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při obraně každé osoby proti nezákonnému násilí; provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené; zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.* Zůstává zákaz mučení a otroctví, přidávají se nucené práce.

Evropská úmluva byla na svoji dobu novátorským instrumentem, zvláště co se týče kontroly svého dodržování, což v podstatě platí dodnes. Původní dva kontrolní orgány - Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva byly oprávněny projednávat individuální stížnosti, jednotlivec však měl zpočátku přístup pouze ke Komisi. V roce 1998, vstupem Protokolu č. 11 v platnost byl pak vytvořen jednotný stálý soudní orgán – již výše zmíněný Evropský soud pro lidská práva.⁵⁹

⁵⁸ ČEPELKA, Č.; ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 512

⁵⁹ ŠIŠKOVÁ, N. *Štrasburský kontrolní mechanismus dodržování lidských práv*, Evropské a mezinárodní právo, 2002, č. 5-6, s. 21-24, ISBN/ISSN: 1210-3977

Jednotlivci je tak dnes zajištěna ochrana základních práv a svobod chráněných Evropskou úmluvou přímo.

Právě tato Úmluva je dávana za příklad, kdy postavení jednotlivce již nelze redukovat na pouhý objekt či destinatáře výhod. Stanoví nejen lidská práva a svobody, ale i mezinárodní procesní způsobilost jednotlivců. Státní příslušnost jednotlivce přitom nehraje roli, stačí, že stížnost směřuje proti smluvní straně Úmluvy. Úmluva rozlišuje mezi řízením iniciovanými státy (mezistátními, prakticky nevyužívanými stížnostmi) a řízením na základě individuální stížnosti.⁶⁰

Vzhledem ke krátkému časovému odstupu od přijetí předchozí deklarace nedošlo k nějakému přelomovému objevu v souvislosti s výzkumem charakteristik člověka.

3.4.5. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Dalším, pro existenci soudobé společnosti zásadním katalogem základních práv, je Mezinárodním pakt o občanských a politických právech. Jedná se o dokument vypracovaný na půdě OSN, podepsaný v New Yorku 19. 12. 1966. Česká republika sukcedovala ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 7. října 1968, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálním shromážděním Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 23. prosince 1975. Pakt byl publikován ve Sbírce zákonů jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb. Pakt disponuje vlastním kontrolním mechanismem, kterým je Výbor pro lidská práva. Jedná se o orgán příslušný pro posuzování dosažení úrovně při naplňování Paktu. Samotná kontrola probíhá pravidelným předkládáním zpráv smluvních států Paktu Výboru a hodnocením zpráv Výborem. K paktu byly přijaty dva opční protokoly. Česká republika přistoupila k

⁶⁰ ČEPELKA, Č.; ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 90-91

oběma z nich. První opční protokol z roku 1966 ustanovuje systém, dle kterého je Výbor pro lidská práva příslušný k přijímání a posuzování stížností jednotlivců, kteří tvrdí, že byla porušena jejich lidská práva. Pro Českou republiku vstoupil v platnost dnem 12. června 1991. Druhý opční protokol z roku 1989 zakazuje trest smrti ve všech smluvních státech. Pro Českou republiku vstoupil v platnost dnem 15. září 2004.⁶¹

Ustanovení práv souvisejících s biologickou signalizací nebylo významněji ve srovnání s předchozími dokumenty rozšířeno. Došlo však mezitím k několika zásadním objevům. 1953 formulovali společně britský molekulární biolog a biochemik F. H. C. Crick a jeho americký kolega J. D. Watson hypotézu o molekulární struktuře chromosomů sestávajících z „dvojitě spirály DNA“. Objevili, že DNA je nosičem genetické informace a dokázali vysvětlit chemický mechanismus, kterým buňka může předat své biologické vlastnosti při buněčném dělení. 1958 pak francouzský hematolog J. Dausset objevil na povrchu bílých krvinek histokompatibilní antigen jako důležitou součást regulačního systému rozhodujícího pro imunitní ochranu. 1961 australský imunolog J. F. A. P. Miller dokázal, že thymus hraje hlavní roli ve vývoji imunologické obrany. 1965 pak byla objasněna struktura protilátek (E. von Behring a Š. Kitasato).⁶² Ani tyto objevy nebyly a z pohledu dneška asi ani nemohly být v právu nijak zohledněny.

3.4.6. Listina základních práv EU

Listina základních práv Evropské unie (dále LZP) představuje první kodifikaci základních práv na úrovni EU. Jako právně nezávazný dokument byla přijata r. 2000, od Lisabonské smlouvy je právně závazná a má postavení primárního práva (čl.6/1 SEU).⁶³ Je jedním z hlavních pramenů základních práv v EU. Vznikla jako reakce na zákaz přistoupení k EÚLP. Čl. 6 odst. 2 SEU dnes přistoupení k EÚLP předpokládá. Po vstupu ČR do EU 1. 5. 2004 je právo EU na území ČR závazné.

⁶¹ On-line dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-obcanskyh-a-politickyh-pravech-19851/> (stav ke dni 15. 8. 2014)

⁶² SCHOTT, H.: *Kronika medicíny*. České vydání. Praha: Fortuna Print, spol. s r.o.,1994, str. 497,511,529

⁶³ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 127

Problematika ochrany základních práv v ES/EU měla delší vývoj. V původních zakládacích smlouvách ES základní práva zmíněna nebyla, proto je zpočátku SDEU odmítal prosazovat s tím, že jde o součást vnitrostátního ústavního práva mimo jeho působnost (i vzhledem k hospodářskému charakteru EHS/ES – např. 1/58 Stork). Později však SDEU přiznal základním právům postavení tzv. obecných zásad právních mezi prameny práva ES (29/69 Stauder, 11/70 Internationale Handelsgesellschaft). Do primárního práva byla ochrana výslovně včleněna až čl. 6 SEU v r. 1992.⁶⁴ Dnes ochrana základních lidských práv patří k základním hodnotám EU (čl. 2 SEU), jež EU podporuje i ve svých vnějších vztazích (čl. 3/5 SEU), podmiňuje plný výkon práv členských států v EU (čl. 7, 8 SEU, čl. 354 SFEU), stejně jako přistoupení kandidátského státu k EU (čl. 49 SEU), podmiňuje odpovídajícími lidskoprávními doložkami provádění tzv. vnějších smluv a podmiňuje legalitu aktů EU. Ústavní soudy členských států naopak podmiňují dodržování lidských práv respektováním principu přednosti a přenosu pravomocí z členských států na EU. Dovolávat se základních práv EU zásadně lze jen v souvislosti s aplikací práva EU – musí být přítomen tzv. evropský prvek – poté zavazuje orgány EU, ale i členské státy při aplikaci vnitrostátního práva, jež je ale v pravomoci EU a norem EU a to i tehdy, když se dovolávají výjimky z normy EU.⁶⁵

Sama LZP, připojená ke smlouvě z Nice jako právně nezávazná, politická deklaráce, obsahuje ve srovnání s předchozími lidskoprávními katalogy, poněkud jiné třídění základních práv. Jde o 6 kapitol – důstojnost, svobody, rovnost, solidarita, občanská práva, soudnictví. Ve srovnání s předchozími katalogy je obsah podobný, nedošlo k extenzi právně-biologických interakcí.⁶⁶ Objevy na poli přírodních věd touto dobou dosáhly již značných rozměrů, přesahující rámec této práce, když navíc opravdu zásadní pro tuto práci byly již uvedeny. Jedná se tak převážně o již jen rozšiřující a do hloubky problémů cílící objevy, které zde asi nemá podstatnější význam více rozvádět.

Na výše uvedeném výčtu je patrné, jak postupně dochází k onomu pověstnému rozevírání oněch virtuálních nůžek mezi poznáním v biologických vědách a systémem

⁶⁴ SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 124

⁶⁵ Tamtéž str. 125-126

⁶⁶ *Listina základních práv EU* On-line dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf (stav ke dni 9. 1. 2017)

vytvářeném v právu. Tyto rozdíly jsou sice významné, ovšem zatím, vzhledem k existenci společnosti nikoli fatální. Je možné je zatím vyrovnávat. Jsou ovšem svým způsobem energetickou zátěží systému, proto považuji za nutné se o energetice dále zmínit.

4. Recentní koncepce práva

Ještě než přistoupíme k problematice energetiky systému, je nutné formulovat recentní hlavní zásady týkající se koncepce práva jako systému. Základem je hierarchie právních norem, podobně jako je zmíněná hierarchie v systému biologické signalizace. Základem v právní řádu jsou tedy normy vyšší právní síly označované v našem státě jako ústavní pořádek, kdy kromě technicko-organizačních norem je jeho součástí Listina základních práva a svobod. Ta koncipuje základní schéma: subjektivní práva – právní povinnosti- objektivní právo – stát. Východiskem našeho právního řádu jsou tedy subjektivní práva. Subjektivním právům musí odpovídat právní povinnosti, podle povahy minimálně povinnosti zdržet se zásahů do těchto práv, obvykle však i povinnost něco dát, konat či strpět. Režim subjektivních práv a právních povinností vyžaduje existenci a působení právních norem, tedy objektivního práva. Ochrana subjektivních práv, jejich vymahatelnost a tedy donucení ke splnění s nimi spojených právních povinností na straně jedné a nezbytná limitace práv na straně druhé, si vynucují aktivní činnost státu jako politické organizace lidské společnosti. Prostřednictvím státní moci jsou pozitivovány nejen právní normy, obecně závazná pravidla chování, ale i subjektivní práva, v rozsahu právními normami zaručené možnosti chování.⁶⁷

Základem subjektivních práv jednotlivce je tedy zmiňovaná Listina, součást ústavního pořádku, jejímž ustanovením musí souznít běžné zákonodárství. A zatímco Listina explicitně stanoví jen málo povinností, ty jsou poté v hojně míře stanoveny v zákonodárství běžném na základě legální licence obsažené v Listině. Teoreticko-právním základem systému práva naší oblasti je pak přirozenoprávní teorie.

4.1. Přirozenoprávní teorie

⁶⁷ GERLOCH, A. *K otázce limitace základních práv a svobod* in: DANČÁK, B.; ŠIMÍČEK, V. (EDS) *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. Brno: Masarykova universita, Mezinárodní politologický ústav, 2001, str. 120

Jak již bylo zmíněno, právo může vycházet z jednoho ze dvou základních modelů. V prvním je stát tvůrcem objektivního platného práva, právních pravidel, v nichž určuje rozsah subjektivních práv a povinností, jakož i rozsah a formy sankcí za porušování právních povinností. Ve druhém jsou východiskem subjektivní práva, z nichž nejdůležitější jsou nezadatelná. Protože lidé mají práva, musí jim korespondovat i povinnosti. To vyvolává nutnost existence objektivního platného práva, právních norem upravujících jejich vzájemné relace a způsoby ochrany práv a vymáhání povinností, tedy sankcí.⁶⁸ Naše ústavní Listina základních práva svobod se vydala druhou cestou, tedy, jak konstatoval i Ústavní soud ČR v prvním nálezu k Lisabonské smlouvě podobně jako většina moderních ústav evropských demokratických států vychází více méně z přirozenoprávní teorie.⁶⁹ Právní věda tuto teorii vnímá jako jeden ze čtyř základních myšlenkových směrů, v nichž se odráží tendence právní vědy chápat právo v celé jeho mnohotvárnosti. Teorie sama staví na právním dualismu, vycházejícím z představy že existuje platné právo – právo „dané“ státem, které je vytvořeno nebo uznáno státem, resp. společenstvím států a přirozené právo jako právo existující nezávisle na státu. Jedná se o souhrn určitých právních principů nebo obecných právních norem se silným hodnotovým významem (přirozené právo v objektivním smyslu) nebo na základě určitých axiologických východisek zdůvodňované požadavky možného chování (přirozené právo v subjektivním smyslu). Teorie přirozeného práva tedy vychází z předpokladu existence nepsaného a neměnného práva, jež odpovídá „přirozenému řádu věcí“ a je v tomto smyslu nadřazeno právu pozitivnímu.⁷⁰ Vývojovými stupni přirozenoprávní teorie jsou pak označovány teologický základ přirozeného práva, naturalistická koncepce a racionalistická koncepce. Ta se stala významným ideovým zdrojem antifeudálních, buržoazních revolucí, opírajících se o přirozené právo na odpor proti moci potlačujících lidskou svobodu a požadujících odstranění privilegií a nastolení právní rovnosti. Ve všech třech

⁶⁸ GERLOCH, A. *Relace práv a povinností v Listině základních práv a svobody* in GERLOCH, A.; ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, str. 17

⁶⁹ Pl. ÚS 19/08 bod 203

⁷⁰ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 229

konceptcích je přirozené právo chápáno jako věčné, universální a neměnné. Hlavní rys jakkoliv zdůvodňovaného pojetí přirozeného práva spočívá v jeho nehistoričnosti.

Toto pojetí samozřejmě má i mělo svoje oponenty a po sepsání této práce k nim patřím i já. Z hlediska práce je významná historickoprávní škola, která působila v Německu v 1. polovině 19. století a přišla s největší kritikou racionalistického pojetí přirozeného práva. Zdůrazňovala historickou determinovanost a omezenost práva. Důležitou roli hraje i „duch národa“ Stála proti universalismu přirozeného práva, stavěla na odlišnostech, tradicích a mentalitě národů. Podle doktríny historickoprávní školy se právo nerodí s člověkem, ale je produktem dějin.⁷¹ Její slabinou však byla omezená možnost argumentace, kterou přinesly až moderní biologické objevy včetně molekulárních metod.

S přirozenoprávní teorií jako metodologickým přístupem se pojí i vznik katalogů práv vyšší právní síly, označovaných jako katalogy základních práv. V kontextu této práce posloužily jako historické opěrné body pro porovnání dynamiky rozvoje právních postulátů a rozvoje poznatků v přírodních vědách.

Recentní metodologické přístupy k právu nezřídka využívají prvky všech koncepcí. *Kritika právního pozitivismu nemá vést k odstranění principu legality, ale k jeho splnění a další legitimizační kritéria. Návraty k přirozenému právu mají převážně nikoliv nadčasový, ale historický a sociálně determinovaný význam. Toto obnovené „přirozené právo“ je použito při formulování recentní koncepce základních lidských práv a svobod. Nezbytný je sociální konsensus, který má odpovídat dosaženému stupni vývoje dané civilizace. Platné právo, má-li být legitimní, se nemůže vracet zpět k historicky již překonaným vývojovým fázím. Takový postup by byl nelegitimní, neboť by odporoval konsenzu vytvořenému v historickém civilizačním procesu, zahrnujícím i trpké zkušenosti z odmítání hodnot svobody a rovnosti lidí jako axiologického východiska recentního práva. Jedná se tak vlastně o ius sociale.*⁷²

Rozumím tomu, že v právu se z různých důvodů nelze vracet k historicky překonaným vývojovým fázím, přesto vzhledem k tezi o vývoji po spirále očekávám, že některé v současnosti překonané prvky se zase někdy v budoucnu objeví v novém hávu.

⁷¹ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 231

⁷² GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 233

Tak nás to učí historie. Byl bych ovšem rád, aby i právo akceptovalo výsledky poznání přírodních věd, abychom někdy v budoucnu neměli trpké zkušenosti z jejich odmítání.

Jako právník ctím pravidla platného a účinného práva, což ovšem neznamená, že k němu, stejně jako k jeho recentní koncepci, nemohu mít výhrady. Je ovšem mojí povinností přesvědčit o svých výhradách i další. Proto podrobím recentní postuláty konfrontaci s biologickými pravidly a ponechám na čtenáři těchto řádků, aby si učinil svůj názor na věc sám.

5. Energetika existence systémů, entropie

V předchozích partiích práce jsem se několikrát zmiňoval a odvolával na termodynamiku a zvláště entropii. Je tedy třeba problematiku vysvětlit podrobněji. Sjednocujícím prvkem pro přírodní a společenské zákonitosti je termodynamika. Pro existenci každého systému je důležitá energie, která ho udržuje v chodu. Z hlediska lidského organismu je podstatná v tom, že díky ní je organismus udržován při životě. Je využívána při všech pochodech, které v organismu energii potřebují. Těch je opravdu nepřehledné množství, udržují nejen funkci ale i samu existenci jednotlivých buněk, tedy přerušení energetických toků vede k rychlému zániku organismu. Energie vzniká při biochemických reakcích, zpracovávajících organismem přijaté živiny z okolního prostředí, kdy se odnímáním elektronů a přeuspořádáním atomů mění molekuly živin v molekuly katabolitů s nižším obsahem energie. Bylo by dosti neefektivní spojovat každý takový proces se zvláštním pochodem uvolňujícím energii. Proto v evoluci došlo k vytvoření obecného přenašeče energie mezi katabolismem a anabolismem a energie, uvolněná v metabolických procesech, tedy při odbourávání živin, produkována v organelách jednotlivých buněk, je pak ukládána do tzv. sloučenin s vysokým potenciálem přenosu fosfátu. Takový fosfát je připojen na molekulu energetického přenašeče vazbou umožňující jeho snadný přenos na metabolity, které mají být energeticky obohaceny, aby mohly vstoupit do reakcí energií spotřebovávající, tedy např. tvorbu nových látek. Nejvýznamnější z takových sloučenin je adenosin-5'-trifosfát (ATP). Každá buňka dovede energii tímto způsobem vytvářet, jsou ovšem i buňky na energetiku a její ukládání specializované a případě potřeby energií jiným buňkám poskytují (hepatocyt – jaterní buňka).

Jeví se zajímavou paralelou a tím se postupně budu dostávat i k právním konsekvencím doposud uváděného, že i pro existenci společnosti je nutná energie (prostředky), udržující ji v existenci. Bez nich by došlo k poměrně rychlému zániku. Tato energie je vytvářena jednotlivými elementy společnosti, tedy lidmi, jejich činnostmi, při které je využívána energie z živin, zmiňovaná výše. Tato energie je přeměňována na hodnoty, ukládané převážně ve formě peněz, které jsou v případě potřeby spotřebovávány na existenci buď společnosti jako celku, tedy jejich systémových vazeb,

nebo jednotlivých elementů, přeměňující energii uloženou v penězích na energii z takto získaných živin pro energetické potřeby organismu, konkrétních členů společnosti. Je možno tedy konstatovat, že energetické pochody na úrovni jednotlivce a společnosti se nápadně podobají. Proto se domnívám, že některá pravidla platící pro energetiku chemických reakcí lze abstrahovat a aplikovat i na existenci společnosti. Pojďme se o to pokusit.

Uvažujme jedince (a společnost) pro zjednodušení jako uzavřený systém, vyměňující si s okolím pouze energii. Takový systém má určitý tepelný obsah, vyjádřený veličinou entalpie, a tento tepelný obsah se může přeměnit na jiný druh energie, nebo konat práci. Pro organismus (společnost) je důležitá právě ta část entalpie, kterou je možno přeměnit na jiný druh energie (tato část se nazývá Gibbsova, neboli volná energie). Zbytek tepelného obsahu se dá přeměnit pouze na teplo. Je vyjádřen součinem TS , kde T je absolutní teplota v $^{\circ}K$ a S je stavová veličina entropie ($J/^{\circ}K$). Ve společnosti bychom tak mohli definovat jako celkový tepelný obsah množství energie existující díky přeměně energie jedinců do hodnot, kterými jsou buď peníze, reprezentující z hlediska energetiky Gibbsovu energii, neboť právě tato část se dá přeměnit zpět na energii (a tím existenci) jednotlivce, jak zmíněno výše, nebo jiné součásti systému – budovy, infrastrukturu, subsystemy (např. sociální systém), jejichž existence je pro systém vhodná, ovšem přeměnit na jinou energii vlastně nejde, maximálně jde takový element zničit a uvolnit tak „teplo“. Z hlediska systému tedy nutná, ale jinak neužitečná energie. V ní se ovšem uplatňuje jako v případě energetiky jednotlivce, tak vlastně i společnosti, entropie.

Entropie je stavová veličina. Má přímý vztah k míře neuspořádanosti systému – čím vyšší je uspořádanost systému, tím menší je jeho entropie. Proto se lze na entropii dívat i jako na míru pravděpodobnosti existence určitého uspořádání – čím větší je neuspořádanost soustavy, tím více je možností pro její uskutečnění, tedy tím větší je pravděpodobnost její existence. Entropie je současně i mírou informace – čím je systém uspořádanější, tedy čím má menší entropii, tím více informací je v něm obsaženo. Tedy např. látky jako oxid uhličitý a voda mají nízkou informační hodnotu. Oba ale tvoří sacharidy, kde v tomto určitém uspořádání mohou dávat informaci vyšší, například označením bílkoviny. Aby tato struktura vznikla, je zapotřebí chemických reakcí spotřebovávajících energii, která je do této struktury „uložena“ (entropie se sníží,

uspořádanost se zvýší). Rozkladem zpět na vodu a oxid se energie uvolní (entropie se zvýší, uspořádanost se sníží, zvýší se pravděpodobnost existence). Tedy děje, doprovázené vzrůstem entropie, směřující k vyšší neuspořádanosti, probíhají vždy samovolně. Vytváření uspořádaných systémů vyžaduje dodávání energie. Této zákonitosti podléhají nejen přírodní vědy, ale i vědy společenské. Proto jakékoli zvýšení uspořádanosti systému, jeho složitosti, vyžaduje přívod energie (peněz), aby nedocházelo k samovolnému rozpadu. Dojde-li energie (peníze), nebo je-li jí nedostatek, nastane rozpad či přechod na jinou, energeticky (finančně) méně náročnou, úroveň existence. Jedná se o jeden ze stěžejních mechanismů, propojujících právo a přírodní zákonitosti. Je dobré si tento postulát neustále připomínat. Aplikace na právní řád bude ještě zmíněna.

5. 1. Entropie a svoboda

Abych závčas dodal výše uvedeným informacím, zvláště těm o energetice, opodstatnění i v právním prostředí, provedu raději hned na tomto místě první čistý exkurs do oblasti práva. Promítneme-li stavovou veličinu entropii do společnosti, konkrétně do idejí, které má soudobá západní společnost na svém štítě, dojde k poměrně zajímavé interakci. Svobodná společnost, svoboda, vůle, o tom všem dennodenně slyšíme. Co je ale vlastně ta svoboda, přesněji, v jakém rozsahu je nám dopřávána? V první řadě musím zkonstatovat, že z biologického pohledu na věc nemohu až tak jednoznačně pro svobodu horovat. Člověk jako živočich má být permanentně pod tlakem okolností, které mu přivádějí na jeho receptory impulsy, které zpracuje a podle kterých odpovídá. Svoboda, alespoň ve své čítankové formě, však s sebou přináší určité impulsové vakuum, na základě kterého je jedinec nucen se rozhodovat podle svých vnitřních pocitů a nálad, které by ovšem měly být modifikovány vnějškem. Berlinova pozitivní svoboda, tedy svoboda „k“, vycházející z přání individua být vlastním pánem, se mi tak jeví v kontextu biologické podstaty člověka jako poněkud kontraproduktivní, zvláště vzhledem k rozdílnosti jednotlivých individuí, kdy někdo opravdu ví, co chce a další to ani neví a je tak velmi dobrým terčem pro různé manipulativní snahy ať už věrozvěstů dobra, politiků, obchodníků, partnera, potomků a já nevím koho ještě

dalšího. Jde o velmi individuální nastavení jednotlivce pravděpodobně související s mírou schopnosti vytvářet dočasná neuronální spojení v CNS, z nichž impulsy vyjdou, na rozdíl od jedinců, kteří jsou podobná spojení schopní vytvářet hůř a potřebují proto více impulsů zvnějšku. Svoboda „k“ se tak jeví být neuniversální, z biologického pohledu by jí asi slušela určitá stupňovitost, z hlediska fungování společnosti ovšem špatně realizovatelná, budiž tedy s určitým skřípěním biologických zubů respektována s tím, že jednou přírodní zákonitosti problém vyřeší pravděpodobně v neprospěch těch, kterým budou impulsy zvenčí chybět.

Na druhé straně Berlinova negativní svoboda (tedy svoboda „od“, nevměšování), je prostor, v němž může člověk jednat bez překážek ze strany druhých. V prostoru svobody může každý usilovat o dobro vlastním způsobem. To podle liberálů povede k blahodárným důsledkům pro společnost. Pokud jednatel nemůže žít tak, jak si přeje, nemůže se civilizace rozvíjet, ale bude naopak pod tlakem kolektivní průměrnosti. Nemíří ovšem vývoj současné společnosti právě tam, kde nechceme? Míra regulace se dennodenně zvyšuje. Jsou na nás chrleny regulace ze všech možných úrovní a prostor, ve kterém bychom mohli jednat bez překážek druhých, tedy i státu, se povážlivě zužuje. Do života jsou často zaváděny absurdity. Lidu se samozřejmě takový stav počíná zajídat, politici si nevědí rady. Možná se tak dá i konstatovat, že právo leckdy už životní situace neupravuje, ale přímo řídí a toto řízení extenduje. S tím, jak je systém, tedy naše společnost, víc a více regulován, jak se zvyšuje jeho uspořádanost a jeho entropie klesá, dochází jednak k dalšímu omezování negativní svobody, jednak ke zvyšování zranitelnosti společnosti. Jednotlivci, zvláště ti, jimž schází schopnost vytvářet dostatek impulsů pro vegetaci ve svobodě „k“, jsou pak ochotni zřít se různých výdobytků, jsou ochotni tolerovat dvojí kvalitu potravin výměnou za plný vozík za nízkou cenu, výrobky tvářící se navenek odlišně, ovšem uvnitř naplněné těmi samými součástkami většinou odkudsi z Asie, aniž si uvědomují, že z hlediska jejich biologické existence jde o cestu do záhuby. Je přesně naplněna liberální teze zmiňovaná výše, přírodní zákonitosti ji podporují. Dojde-li pak hodnota entropie systému k nějaké kritické hranici, za níž už jeho udržitelnost nebude ekonomicky (energeticky z hlediska udržení systému v chodu) možná, dojde k rozpadu a tedy katastrofě, o jejímž rozsahu dnes můžeme sice jen spekulovat, o kterém však lze předpokládat, že bude do jisté míry fatální. Sám se docela ztotožňuji s názorem anglického astronoma Reese (ovšem s podmínkou, že nedojde-li k

nějaké zásadnější změně ve společnosti), že pravděpodobnost existence lidstva v dalším století je tak 50%.

Je tu ovšem ještě pořád svoboda pozitivní. Ta, zdá se, by mohla entropii společenského systému do jisté míry zvyšovat, není však vhodná pro každého a tak protože ji nelze dávkovat individuálně a při překročení hranice adaptability by to mohlo některým organismům přinést biologickou újmu, je třeba s ní zacházet opatrně. Proto se zdá, že obě svobody působí entropicky a tak zároveň i energeticky proti sobě navzájem, vlastně se dá říci, že obě svobody působí proti sobě jako brzdy a protiváhy. Dostáváme se tak pod tlak střetu pozitivní a negativní svobody, jedna se jeví být pro energetiku systému pozitivní a druhá negativní. Je třeba nastavit rozumnou vzájemnou proporcii, tedy nechat jednotlivci prostor k vlastnímu rozhodování, schopnost kterého je však velmi individuální a zároveň regulovat prostor právem, aby bylo zajištěno vysílání signalizace jedincům zvnějšku z hlediska zájmu celku.

5. 2. Entropie a právní řád

Právním řádem rozumíme systém pramenů práva, obsahujících právní normy určitého státu (resp. společenství států). Právní řád je tedy soustavou pramenů práva platných v daném státě nebo v rámci mezinárodního společenství.⁷³ Jde tedy o systém, tedy i v tomto systému budou platit systémová pravidla, tedy i pravidla termodynamická. Právní řád je formalizovaná signalizace, pravidla společenské existence. Entropie, jak již bylo zmíněno, má přímý vztah k míře neuspořádanosti systému – čím vyšší je uspořádanost systému, tím menší je jeho entropie. Z hlediska právního řádu a tím náročnosti existence společnosti by tedy termodynamicky ideální byl nijaký právní řád, neboť dle míry pravděpodobnosti existence určitého uspořádání – v tomto případě fungování společnosti již právní řád reguluje, čím větší je neuspořádanost soustavy, tím více je možností pro její uskutečnění, tedy tím větší je pravděpodobnost její existence princip biologické signalizace ovšem něco podobného vylučuje, neboť jednotlivé elementy systému – jedince našeho druhu je třeba nějak řídit a uřídit. Entropie je současně i mírou informace – čím je systém uspořádanější, tedy

⁷³ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 81

více informací je v něm obsaženo tím má menší entropii. Aby tato struktura vznikla, je zapotřebí energie, která je do této struktury „uložena“ (entropie se sníží, uspořádanost se zvýší) v případě společenském peněz od daňových poplatníků. Rozkladem se energie uvolní (entropie se zvýší, uspořádanost se sníží, zvýší se pravděpodobnost existence). Tedy děje, doprovázené vzrůstem entropie, směřující k vyšší neuspořádanosti, probíhají vždy samovolně. Vytváření uspořádaných systémů, vyžaduje dodávání energie. Ta je nutná i k udržení uspořádanosti systému. Proto jakékoli zvýšení uspořádanosti systému, jeho složitosti, vyžaduje přívod energie (peněz), aby nedocházelo k samovolnému rozpadu. Dojde-li energie (peníze), nebo je-li jí nedostatek, nastane rozpad či přechod na jinou, energeticky (finančně) méně náročnou, úroveň existence. Je proto energeticky nanejvýš žádoucí, aby produkce signálů od společnosti k jednotlivcům byla na co nejmenší míře (systém nikoli nepodobný pravidlu ALARA⁷⁴ v radiační ochraně), neboť s každou další právní normou dochází ke zvýšení energetické náročnosti systému a jeho možnému rozpadu v případě ekonomických obtíží a potenciálnímu vzniku signalizačního chaosu. Proti tomu ovšem působí nárůst množství elementů signály přijímající, tedy jednotlivých příslušníků druhu a tedy i pravděpodobnosti, že při jejich vzájemné interakci dojde ke vzniku nových, signalizací nepředpokládaných situací. Již tak složitý a tedy nestabilní systém, pro který je neočekávané řešení vzájemného působení nebezpečnější, než v případě možnosti řešit situaci neregulovaně je tedy nutné dále zesložitět, což v konsekvenci s nárůstem subjektivních práv vede k dalšímu zmnožení jedinců, vzniku nutnosti dalších regulací a začarovaný kruh je na světě. Ona pověstná spirála se roztáčí a kde je bod zlomu nedovede nikdo odhadnout. Každý další přírůstek do právního řádu bychom tedy měli pečlivě zvažovat. Z hlediska termodynamiky je totiž nevhodný. I v tom lze identifikovat určující vztah přírodních zákonitostí pro právo.

Právní řád je tedy soustava pramenů práva. Jedná se o formalizovaný souhrn biologické signalizace společnosti vůči jednotlivcům. Tu nazýváme objektivním právem.

⁷⁴ Z angl. *As Low As Reasonably Achievable*: Pro účely tohoto zákona se rozumí: optimalizací radiační ochrany iterativní proces k dosažení a udržení takové úrovně radiační ochrany, aby ozáření fyzické osoby a životního prostředí bylo tak nízké, jakého lze rozumně dosáhnout při uvážení všech hospodářských a společenských hledisek, Česko: zák. 263/2016 Sb. § 3 odst. 1c/

6. Objektivní právo a jeho biologická podstata

Objektivní právo je právo v normativním smyslu, tedy souhrn právních norem jako obecně závazných pravidel chování stanovených či uznaných státem resp. mezinárodním společenstvím států.⁷⁵

Objektivní právo je tedy jednou ze stran biologické signalizace a to signálem vysílající strany. (Druhou stranou, tedy zpětnou vazbou je chování a jednání řízené strany.) Je tedy oním korelátem chemických působků uvnitř organismu, poslem, ovlivňujícím recepční ústrojí jednotlivce jako řízené strany. Je smutnou skutečností, že pro náš živočišný druh je z jeho druhosignální podstaty signalizace právem nezbytná. Je v ní totiž obsažena jednak značná míra redundance a to jak kvantitativní, daná množstvím často zbytečných ustanovení, jednak kvalitativní, daná nejednoznačností a nazývaná tu neurčité právní pojmy, tu právní principy, je modifikována postuláty jako humanita, diskriminace, dobré mravy apod. Chemické signály jsou pro druhy prvosignální signálem jasným a nezpochybnitelným. Vysílá-li defektní organismus defektní signály, ostatní jedinci ve společenství buď na takové signály nereagují, či reagují odlišným způsobem, než signalizující strana předpokládá. Je však nepravděpodobné, že by taková defektní signalizující strana dokázala řízené společenství nějak podstatněji ovlivnit tak, aby reagovalo stejně defektním způsobem jako defektní strana vysílající. Naproti tomu, a to je dalším specifikem biologické signalizace společenství jednotlivcům, v případě člověka jako živočišného druhu není neobvyklé, že signály řídicí strany, tedy právo, kterým signalizuje společenství jedincům žádoucí reakce, různým způsobem biologicky defektní organismy mohou nejen tvořit, ale jsou schopny ostatní jedince k žádané reakci na takové defektní signály donutit. A zde není nutné považovat za defektní extrémní jednotlivce, jako jsou často uvádění diktátoři, i když to jsou asi příklady nejkřiklavější. Možno uvažovat i o nějakým způsobem proti většinové normě defektním skupinám, kupříkladu osob práce se štítících a parazitujících na sociálním systému, které získaným vlivem mohou tvořit právo, tedy signalizaci, podle vlastních potřeb, ovšem defektní vůči většině populace, kterou jsou ovšem mocenskými prostředky či soustavným tlakem mediálním vnutit

⁷⁵ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 21

svoji vůli a donutit ostatní chovat se tak, jak by je za normálních přírodních podmínek chovat se vůbec nenapadlo.

Proto je třeba brát v patrnost přírodní zákonitosti, proto je třeba hlídat entropii systému právního řádu a tím jeho stabilitu, proto by se mělo s každou další právní normou tázat, co pozitivního přináší pro regulaci chování jednotlivců vůči společnosti. Je totiž smutnou pravdou a praxe to dennodenně potvrzuje, že regulace právem je vždy o pověstný krok pozadu proti realitě, která je tvořena biologickou podstatou každého jedince a na kterou signalizace společnosti většinou jen reaguje a to se zpožděním, které je dáno systémem tvorby signalizace a která je tvořena reakcí vycházející z biologické podstaty tvůrců, jejichž chování ovšem bývá již částečně modifikováno stávajícími pravidly, které jim daly příležitost společnost ovládat anebo může vyvěrat z jejich pravého a hlubokého lidství, o němž však velká část společnosti nemá ponětí a které tak může nepříjemně překvapit četné jednotlivce v interakci s jedincem takto defektním, což může vést k fatálním střetům a společenskému chaosu.

6.1. Tvorba objektivního práva

Ač je tedy právo samo o sobě věcí společenskou, což lze s výhradou určité zkratky přijmout, je jeho podstata primárně biologická. V tomto odstavci se nechci zabývat tvorbou práva ve formálním smyslu, tedy vlastní procesem tvorby právních norem. To je totiž víceméně technická záležitost spadající kompletně do oblasti společenských věd. Přesto i formální část tvorby částečně souvisí s biologickou podstatou tvůrce. Jak bude uvedeno dále, bodem průniku je forma formy, tedy to, jakým způsobem bude vytváření práva ve formálním smyslu probíhat, což spolu i částečně souvisí. Je nesporné, že právo vtělené do právních norem je vytvářeno buď imperativně, nebo konsensuálně, či konvencí.⁷⁶ Mě bude zajímat primárně tvorba práva v materiálním smyslu, tedy určování obsahu právních norem, neboť zde má biologická stránka věci určující význam. Tvorba formy formálního procesu je pak s biologickou stránkou jedince spjata dvojím možným způsobem související s celkovými schopnostmi nějakého organismu. Máme-li se zabývat obsahem právních norem, je nutné zmínit i

⁷⁶ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 92

prameny práva, konkrétně prameny práva v materiálním smyslu. Není pochyb o tom, že do nich patří různé okolnosti, které mají na tvorbu objektivního práva vliv. Může jít o stav dané společnosti, státu a politického režimu, její tradice a zvyklosti, technologickou, ekonomickou a kulturní úroveň, vliv mezinárodního společenství resp. jednotlivých států a jejich právních systémů dosažený stupeň lidské civilizace, resp. příslušného civilizačního okruhu.⁷⁷ Ve výčtu mi ovšem schází ono dle mého názoru bazální, kterým je jeden konkrétní lidský organismus, onen shluk buněk obdařený schopností myslet. Proč? Odvolám-li se na skutečnosti, zmiňované v kapitole o biologické signalizaci (kap. 3. 1.), tak tvorba objektivního práva je totiž z biologického pohledu vytváření signalizace – od systému k jednotlivým elementům, od hegemonu směrem k recipientům, od ovládajícího k ovládaným. Tak je tomu vždy, ať je vysílajícím monarcha či lid, vždy jde o formu biologické signalizace. To znamená, že musí existovat element, v němž se impuls vytváří. V těle jím bude třeba buňka vytvářející hormon, ve společnosti jako systému orgán, který stanoví obsah právní normy. Takový orgán se liší podle charakteru daného systému (společnosti) a bude mít vliv na formální stránku vytváření právních norem. Materiální stránku ovšem musí někdo nejdříve pojmenovat. Na tomto místě není vzhledem k charakteru práce nutné schovávat se ani za imaginárního ústavo- či zákonodárce. Je korektní nezastírat, že vždy bude produktem něčího vyjádřeného názoru. Prvotním impulsem, kterým se spouští proces vytváření objektivního práva bude tedy tak jako tak vytvoření dočasného neuronálního spojení v CNS nějakého jedince z druhu *Homo sapiens*. Proces započíná v mozku vytvořením dočasné paměťové stopy, která, v případě efektivního vyhodnocení jeho přínosu pro společnost, resp. pro jejího tvůrce, se může změnit ve stopu trvalou, se kterou je dále naloženo dle schopnosti či možnosti toho konkrétního jedince formálním procesem vytvářejícího z paměťové stopy právní normu. Co je impulsem k poznání, že je potřeba signálu ostatním jedincům? Nejspíše půjde o formu uspokojení nějaké pohnutky. Její zdroj bude někde uvnitř autora myšlenky a bude se týkat uspokojení té konkrétní potřeby, o niž jde ve formulovaném návrhu. Může jít prakticky o cokoli. Každý má nějakou pohnutku. Potravu, sex, moc... Pohnutka vychází z různých center a jde o její uspokojení. Vezměme si nějaký příklad. Půjde-li o uspokojení nejsilnějšího, tedy potravinového drivu, nelze bránit návrhu nějakého

⁷⁷ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 80

jedince třeba k tomu, aby mu ostatní nosili potravu. Problém ovšem bude v tom, jak ostatní donutit k tomu, aby se chovali žádoucím způsobem. A v tom je právě ten vztah materiálního a formálního. Takovou normu by samozřejmě prosadil jednodušeji *pater familiae* než vysokoškolsky vzdělaný příslušník střední třídy euroatlantické společnosti 21. století, neboť jeho schopnost vynutit si plnění právní normy na jejích recipientech bude v zásadě řádově vyšší. Rozdíl mezi materiální a formální stránkou právní normy je tedy v míře schopnosti autora myšlenky docílit její prosazení do právního řádu a vynucení chování ostatních dle jejího obsahu, tedy dle hegemonu chování žádoucí. Jde tedy vlastně o uspokojení nějaké potřeby hegemonu, který je zároveň schopen zajistit, aby jeho signál internalizovali ti, kterým je určena Materiální i formální stránka objektivního práva tedy bezprostředně souvisí s biologickou potřebou autora myšlenky ať už navrhovatele či určovatele v závislosti na tom, jaké je jeho mocenské postavení ve společnosti. Zatímco materiální stránka bezprostředně potřebu vyjadřuje, formální stránka vyplývá z celkových schopností s potřebou bezprostředně nesouvisejících a vyjadřuje schopnost takovou svoji potřebu prosadit, tedy donutit ostatní tak aby se žádoucím způsobem chovali. K tomu lze využít sílu, lstivost, lži, manipulaci ale i lásku a dobro, jedná se tedy o schopnost komplexní. Záleží tak jen na schopnostech organismu, zda jimi dokáže ostatním vnutit svoji pohnutku jen v materiálním smyslu při využití již nějaké určené formy či zda bude chtít a dokáže změnit i formu třeba proto, aby svoje pohnutky prosazoval v jiném případě jednodušeji. V tomto případě pravděpodobně jde o energetické sekvence, jde-li jen o jednorázové vydání většího množství energie kdy při realizaci materiální pohnutky dojde zároveň i ke změně formy, či jde-li o opakované vydávání energie nižší při využití formy stávající. Možná, že by se dala vystopovat nějaká závislost na věku, kdy mladšímu jedinci stojí za to (a má tu možnost či schopnost) vydat jednorázově větší díl energie na cestě ke vnučení svojí vůle jiným, kdy schopnost energetické mobilizace závisí mj. na schopnosti frekvenční četnosti procesu podráždění-útlum, zatímco starší bude spíš formu využívat, to však není z hlediska této práce podstatné. V tvorbě objektivního práva nejde o nic jiného, než uspokojení nějakého drivu či pohnutky. A ta může být jakákoli – fyziologická i patologická a signály ostatním vedoucí k jejímu uspokojení rovněž fyziologické či patologické. Na případnou námitku, že v systému demokracie tento princip nefunguje, bych musel reagovat tak, že i lid jako hegemon v demokratickém právním státě je jen

soubor lidí a že se nelze schovávat ani za onoho imaginárního ústava či zákonodárce, neboť i ten je souborem podobným, avšak početně menším, takže k jeho ovládnutí by vlastně teoreticky mohly stačit menší schopnosti manipulace, než k ovládnutí lidu. To je však zkratkovité porovnání. Je totiž jasné, že schopnosti potenciálně ovládaných odolat budou ve druhém případě jiné než v případě lidu samotného. Kvantitativně i kvalitativně. Proto jsou asi někteří jedinci schopni uspět tváří v tvář davu a jiní zase v přítomí zákulisních jednání. Na síle a schopnostech takových jedinců pak bude záležet, kdo a jakou formou a s jakým obsahem vytvoří signalizaci, na kterou budou ovládaní nuceni reagovat.

7. Subjektivní práva a jejich biologická podstata

Subjektivní práva a s nimi dialekticky spjaté právní povinnosti představují míru možného a dovoleného chování jedince – subjektu práva - chovat se způsobem objektivním právem nezakázaným. S tím souvisí známé tři roviny subjektivního práva, tedy možnost chovat se právně nezakázaným způsobem, možnost požadovat odpovídající chování od jiného a konečně možnost požadovat ochranu práva, resp. možnost svépomoci. Právní povinností se pak rozumí nutnost, vyplývající bezprostředně nebo zprostředkovaně pro právní subjekty z právních norem, chovat se určitým způsobem pod hrozbou sankce.⁷⁸

Subjektivní práva a povinnosti z biologického pohledu, přesněji z pohledu biologické signalizace jako jedna ze stran signalizace žádný význam nemají, jsou vlastně jen korektivním elementem, tvořeným paměťovými stopami a na jejich základě vytvořenými okruhy v CNS korigujícími výkon práva či právní povinnosti, tedy chování a jednání. Zde dochází na podkladě učení a internalizace kulturních vzorců ke korekci vlastního hluboce lidského chování a jednání, z hlediska společnosti od určitého stupně vývoje nevhodného. Vztah mezi objektivním a subjektivním právem tak není přímý, nýbrž přerušovaný procesem učení každého konkrétního jedince. Novorozenec tak fakticky nemá subjektivní práva, neboť si je neuvědomuje, neprošel dosud procesem učení, souvisejícím s vyžíváním CNS, ke kterému dochází postupně, tvorbou myelinových pochev na neuronech. (Novorozenec je ovšem členem komunity a pro uplatňování určitých výhod z takového členství má svého zákonného zástupce, který již má odpovídající neuronální spojení vytvořená a který svým prostřednictvím, tedy chováním a jednáním jeho existenci chrání.) Zpětnou vazbou k hegemonovi, tedy druhou stranou signalizace je potom chování a jednání každého jedince, který je schopen objektivní právo, tedy signalizaci rozpoznat a korigovat dle ní svoji biologickou podstatu. Subjektivní práva a povinnosti by tak měly zajistit, že chování a jednání jedince nebude v rozporu se zájmy hegemonu. Objektivní právo je totiž nastaveno tak, aby neohrožovalo zájmy, tedy uspokojení pohnutek svého tvůrce, chováním a jednáním těch, jimž je tato signalizace určena. Dojde-li, byť

⁷⁸ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 161

k potenciálnímu ohrožení, je takový v nesouladu se signalizací chovající se element sankcionován. Čím horší je nesoulad, tedy porušení, tím výraznější by měl být postih, aby došlo k odpovídající korekci chování a jednání takového elementu společnosti do souladu společností požadovaných.

Vzhledem k tomu, že subjektivní práva a povinnosti lze z biologického pohledu považovat za korektivní element, jehož podstata spočívá ve vytváření korekčních spojení v CNS, bude nutně souviset s mírou schopnosti vytvářet paměťové stopy, tedy již zmiňovanou tvorbu bílkovin v buněčných membránách nervových buněk schopných nové pevné spojení vytvořit. Jde tedy o učení. Jestliže je tato schopnost defektní či jinak omezená, ať kvantitativně či kvalitativně, dochází k defektnímu vytváření a tedy uvědomování si a takto postižený jedinec buď dostatečně nevyužívá svoje práva a tak může být jednoduše zneužíván nebo nedodrжуje svoje povinnosti, tedy nedochází ke korekci jeho přirozeně lidského chování a jednání a tak se dostává do sporu s požadavky společnosti, tedy objektivním právem, tedy signalizací. Pro ilustraci možno nahlédnout do věznic s vyšším stupněm ostrahy či do cílových skupin manipulátorů. Představa některých jedinců o tom, že takto biologicky handicapované elementy společnosti lze změnit láskyplným přístupem k převýchově, změnou prostředí či zvýšením stupně ochrany je dle mého názoru asi ne úplně správná. Schopnost vytvářet znaky, v tomto případě receptory NMDA či AMPA⁷⁹ v místě neuronální spojení je nám daná v okamžiku početí a tím je rámeček existence každého z nás určen. Dá se jistě podpořit tréninkem, tedy soustavným tlakem na jeho tvorbu – tedy učení, ovšem primární schopnost tvorby je odlišná. Je nutno počítat i s tím, že s přibývajícím věkem se naše biologické schopnosti spíše omezují, než aby vzkvétaly.

7.1. Hierarchie subjektivních práv

⁷⁹ N-metyl D-aspartátový receptor a α -aminohydroxy-metyl-isooxazol-propionový receptor. LANGMEIER, M; MAREŠOVÁ, D.; POKORNÝ, J. *Fyziologie centrální nervové soustavy* in KITTAR, O. a kol. *Lékařská fyziologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, str. 612, obr. 15.25

Zatímco objektivní právo je signalizací a subjektivní práva jsou katalyzátorem, jejich výkon bývá rozdílný u každého jedince. Z hlediska společnosti je žádoucí, aby rozptyl a charakter jejich výkonu nebyl pokud možno široký, což souvisí s rozsahem energetické náročnosti ovládnutí jednotlivých elementů systému a tím se zákonitostmi termodynamiky. Dokud k takovému stavu nedojde a je omylem každého vládce, který se domnívá, že toho může dosáhnout, zvláště domnívá-li se, že tak učiní represí či manipulací, bude nutně docházet k rozporům. Rozporům mezi signalizací (objektivním právem) a žádoucím chováním a jednáním a rovněž k rozporům při výkonu subjektivních práv, tedy kolizi chování a jednání jednotlivých elementů. Proto je nutné nastolit nějaký řád, tedy systém, který zajistí, že žádoucí jednání bude společností podporováno a méně žádoucí potíráno. Společnost si pro takové situace vytváří pravidla, kterými se řídí při rozhodování, kdo bude při kolizi mít ve svém jednání a chování přednost. V případě objektivního práva je situace jednoduchá, přednost má tvůrce pravidel, tedy ovládající. Jinou je situace mezi subjekty na stejné úrovni. Zde jsou pomocná pravidla nutností. Protože ne všechna práva jsou stejně významná, dělení podle jejich významu důležité při již zmiňované kolizi.

Subjektivní práva tedy dělíme na základní práva a svobody a na práva zaručená zákonem – práva vyplývající přímo ze zákona a práva na základě zákona vytvořená.⁸⁰ Budeme-li právo považovat za biologickou signalizaci a vzhledem k předchozím partiím práce považuji tuto možnost za nanejvýš pravděpodobnou, tak druhá výše zmiňovaná skupina je následkem vytvořených pravidel a tím třetí stranou trojúhelníku zpětnovazebné situace. Jak ovšem naložit se skupinou první? V současnosti jsou charakterizována jako ústavně zaručená (což z hlediska charakteru práce je víceméně nepodstatné), co je ovšem podstatnější, tak i jako nezadatelná, nezczizitelná, nezrušitelná a nepromlčitelná. A právě v tom vidím největší slabinu našeho právního řádu, něco, co odporuje biologickým pravidlům a zvyšuje termodynamickou náročnost systému naší společnosti se všemi důsledky z toho plynoucími. V následujících partiích práce se proto budu této skupině věnovat podrobněji.

⁸⁰ GERLOCH, A.: *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 166

7.2. Lidská práva jako segment subjektivních práv

Základní práva a svobody bývají často živelně, neodborně a velmi chaoticky označována jako lidská práva. S termínem lidská práva se setkáváme poprvé ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Rozumím tomu, že v poválečném entusiasmu roku 1945 bylo užívání velkých slov na běžném pořádku, z pohledu dneška se však takový jazykový výraz, alespoň mně osobně, nejví jako dobrý, spíš tak revoluční, dočasný, který se však svojí dočasností stal pojmem na delší dobu a pojmem poněkud matoucím a používaným často nesystematicky a bezmyšlenkovitě. Z pohledu ideologického se ovšem takovému dobře znějícímu výrazu nelze divit. Lidská práva jsou jistě fenoménem dnešní doby. Nedokážu přesně stanovit míru jejich výskytu ve veřejném prostoru, bude ovšem velmi vysoká. K lidským právům se dokáže vyjadřovat kdekdo. A zatímco právníci se reálně zabývají odbornou stránkou věci, politici povětšinou jen mluví tak, jak od nich očekává a lidu je téma zase povětšinou vzdálené, tedy do té chvíle, než z něho ucítí nějaký prospěch pro sebe sama a někdo zase lidská práva považuje za ideologii.⁸¹ Názor, že něco není úplně v pořádku, je možné někdy zachytit i v právním prostředí.⁸² Právo a právníci se s lidskými právy popasovali ještě docela dobře, právě proto, že označují lidská práva jako pododdíl základních práv, kde subjektem je každý příslušník našeho živočišného druhu, což je dobře, protože jinak bychom působili podle mého stejně směšně jako politicko-úřednický sociální agregát, užívající termín ve svém politicko-úřednickém argotu. Proč? Odpověď najdeme v samé podstatě práva a to ve výkladu právních ustanovení. Základem, uváděným v učebnicích

⁸¹ Je někdo schopen říci, kde lidská práva začínají, ale hlavně kde končí? Rozhodně nikdo, protože je to s jako s každou jinou pomatenou ideologií. Ideologové tvrdí, že je správná, ale nikdo není schopen ji přesně definovat. Jen na okraj, definicí nejsou úděsné a často nekončící žvásty, které se na toto téma ozývají. Definice by měla být krátká, jasná, výstižná a pravdivá. VONDRUŠKA, V. *Rodina a odpovědnost*, Mladá fronta dnes, XXVIII/232, s. 17, 2017

⁸² Lidská práva prodělala proces pozitivizace a rozšířila se mimo hranice západní kultury. Dochází k jejich ideologizaci, politizaci a fetišizaci. V praxi se můžeme setkat s celou řadou faktorů, které snižují jejich legitimitu. Situace je natolik vážná, že je možné mluvit minimálně o částečně delegitimizaci lidských práv. MARŠÁLEK, P. *Soudobá delegitimizace lidských práv* in GERLOCH, A.; ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, str. 17

je výklad jazykové sémantický, zdůrazňující konkrétní jazykový význam užívaných slov. No a právě zde se mi zdá zakopaný pes. Proto se jednoznačně přikláním k označení práva základní a termín práva lidská nechat pouze těm ustanovením, v nichž oprávněným subjektem je každý jedinec našeho živočišného druhu byť určitou výhradou, o níž se následně zmíním. Jde jen o velmi jednoduchou, přesto dle mého názoru významnou úvahu. Proto ještě než se začnu zabývat samou biologickou podstatou základních (lidských) práv, provedu malý jazykový exkurs.

7.3. Lidská práva jako pleonasmus

Z jazykovědného pohledu se totiž, zamyslíme-li se nad podstatou označení lidská práva, jeví takovéto spojení jako pleonasmus.⁸³ Tak jako se Karel Oliva zabývá spojením dárek zdarma (free gift) v hatmatilce obchodníků, já mám pocit, že mluvit o lidských právech je poněkud zavádějící, neboť: jaká máme práva jiná než lidská? Často slychávám, že zvířecí, ale o tom lze jistě pochybovat. Jde snad o subjekty práva, kterým je umožněno se vědomě chovat nějakým způsobem stanoveným objektivním právem? Nikoli. Jsou to ustanovení, která jsme určili my jako příslušníci určitého živočišného druhu, aniž by se k nim mohly subjekty jiného (regulovaného) živočišného druhu jakkoli vyjádřit. Působí tak na mě dojmem nápadné podobnosti se starořímským otrokářským právem.

Přidáme-li k tomu úvahu o právu jako biologické signalizaci, která ovlivňuje (nebo přesněji by ovlivňovat měla) slovem, písmem a následnou recepcí druhou signální soustavou chování a jednání příslušníků našeho živočišného druhu s návazností na biologické zákonitosti vnitřního prostředí, uvědomíme si, že právě druhá signální soustava je nepodkročitelnou podmínkou toho, aby právo mohlo jako signalizace vůbec fungovat. Právo je tedy výsadou živočichů s druhou signální soustavou, u živočichů prvosignálních je mezi jedinci signalizace chemická či primárně smyslová. Z toho

⁸³ Jazykovědný termín pleonasmus je totiž vznešeným slovem pro právě tuto skutečnost: staré řecké sloveso „pleonazein“ znamenalo „přebývat“ (ve významu „být více, než je potřeba), a protože žvanilství má tradici už od antiky, vyvinulo se nejprve slovo „pleonasmus“, které si pak latina upravila na „pleonasmus“. OLIVA, K. *Čeština s Olivou: Dárek zdarma* On-line dostupné na <https://www.novinky.cz/veda-skoly/448939-cestina-s-olivou-darek-zdarma.html> (stav ke dni 15.9.2017)

vyplývá, že jiné, než lidské právo neexistuje. Jedno objektivní. Mnoho subjektivních. Je to systém signálů, mluvených či psaných, na který člověk reaguje, či by reagovat měl. Jakékoli právo je právo lidské. Třeba i právo pastvy. Je to lidské právo, neboť se jím řídí člověk, pasoucí. Pasenému je to jedno, jeho signalizace vychází zevnitř organismu, z motivace, a je mu jedno, kde se pase. Má hlad, přijímá potravu. Odkudkoli. Vlastnictví neřeší. Pase-li se však jinde, než určuje právní signál pro pasoucího, je pasený násilně odvečen jinam. Práva zvířat? Z faktické stránky věci nesmysl. Lidská práva? Pleonasmus. Prostě jen právo a práva. Tedy signalizace mezi námi, geneticky příbuznými organismy jednoho živočišného druhu. Tím se zároveň dostávám k právům subjektivním jako derivátu z hlediska společnosti žádoucí reakci na potřeby signalizující strany, tedy společnosti. To byla v krátkosti zmiňovaná výhrada k používání termínu lidská práva v právní praxi, z hlediska závažnosti ovšem málo významná se skutečnostmi, které rozeberu v další části práce.

7.4. Lidská práva jako přirozená?

Existuje mnoho pojednání o podstatě, původu a významu lidských (základních) práv. Obecně přijímanou tezí alespoň v oblasti západní právní kultury je postulát o přirozenosti lidských práv. Poměrně typickou představou je ta, že *stricto sensu* jsou jimi pouze práva předstátní, tedy práva státem nevytvořená, nýbrž jen uznaná a chráněná.⁸⁴ J. Kysela uvádí, že opisem práv přirozených je termín „předstátní“. Sám se domnívám, že tomu tak úplně není. Že právo začalo být právem už v okamžiku vzniku druhé signální soustavy u živočicha, který tak byl schopen reagovat na signály druhého či ostatních a tak tomu je i v období „státním“. Jde ovšem o tu „přirozenost“. Lze se donekonečna zabývat tím, co je a co není přirozené, mnohem podstatnějším se mi ovšem jeví fakt ten, který ukazuje směrem k teorii, již zastávám - v němčině a angličtině

⁸⁴ KYSELA, J. *V suterénu teorie lidských práv. Poznámky k jejich povaze, předpokladům a důsledkům.* in GERLOCH, A.; ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu.* 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, str. 87

Též SCMITT, C. *Verfassungslehre*, Berlin: Duncker & Humblot, 9. Vyd. 2003, str. 163

není termín přirozený úplně odlišen od „přirodnosti“.⁸⁵ Jde tedy o to, zda bychom se v rámci zkoumání oné „přirozenosti“ měli obracet k „přirodnímu“ či nikoli? Jsem přesvědčen o tom, že ano. Přijmeme-li tezi o právu jako biologické signalizaci, není nutné se poté již zabývat hledáním obsahu pojmu „přirozený“, neboť v tu samou chvíli přestane být přirozené právo relevantním pojmem a stane se ani ne pleonasmem, nýbrž pojmem obsahově prázdným.

O tom, že na tom něco je, svědčí i praxe. Dojde-li k situaci, k níž v lidské společnosti dochází poměrně často a tou je, že signál vysílaný společností koliduje s podstatou organismu jako shluku molekul tvořících sehraný systém, dojde k dysbalanci, projevující se stresem a nepředvídatelnou reakcí. Stejně tak dojde k narušení mechanismů společenské existence v případě, nenajde-li signál vyslaný společností svůj adresný receptor, tedy odpovídající struktury v CNS pro uvědomění si konotace, nedojde-li k modifikaci paměťovými stopami uloženými ve funkčních či strukturálních spojích v CNS či sníženou schopností signál vůbec vnímat ať už fyzikálně či mentálně. Jednoduše řečeno, není-li někdo dostatečně obdařen rozumovými schopnostmi či má-li smyslové postižení znemožňující přijímat akustické či vizuální signály, není si schopen právo dostatečně uvědomovat. Pak nastane situace, že mu okolní společnost „přidělí“ pozici, v jaké si ho přeje mít. To záleží na podmínkách v dané společnosti a ty se historicky mění. Jak je to tedy s přirozeností práva? O tom, že se někdo s právem rodí, tak pochybuji. Jedinec se naopak rodí do nějakého prostředí, do společenské situace, která je tu taková, tu jiná. Společnost sama stanovuje, v jaké pozici se jedinec ocitne a to jak při zrození, tak během svojí existence a vlastně i po své smrti. Jde tedy o objektivní právo stanovené společností ať státem, společenstvím států ale i komunitou různě velkou v době předstátní, neboť i ta vysílala své signály k jednotlivým svým členům.

Nepodkročitelnou podmínkou je proto druhá signální soustava. Druhou nepodkročitelnou podmínkou je nutná existence signalizujícího, tedy minimálně jednoho dalšího příslušníka stejného živočišného druhu, který signál vyšle a je schopen

⁸⁵ Srov. i KYSELA, J. *V suterénu teorie lidských práv. Poznámky k jejich povaze, předpokladům a důsledkům.* in GERLOCH, A.; ŠTURMA, P. a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu.* 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, str. 88

si nějak vynutit patřičnou reakci na něj. Je nutné signalizovaného naučit, jak reagovat. Podstatou učení je vytváření paměťových stop. Nejlepší modalitou učení je nocicepce, tedy bolest. Nejlepším prosazením práva, tedy signálu, je tedy druhému způsobit bolest. Je-li schopen vytvořit paměťovou stopu bezbolestně, tím lépe pro něj. Není-li, má smůlu, bude donucen, v krajním případě zničen. Jako když si jiný živočich nevyčenechá nebezpečí z přítomnosti predátora. Existuje tedy přirozené právo či nikoli? Domnívám se, že ve světle biologických zákonitostí přirozenoprávní teorie pokulhává. Připomenu k tomu např. ustanovení § 19 odst. 1 zák. 89/2012 Sb. *Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.* Jde o průnik přirozenoprávní teorie do našeho občanského práva. Jak je to ale s tou vrozeností práva? Jde-li o jednu z úrovní biologické signalizace a o tom moje biologická polovina nepochybuje, tak vrozená může být maximálně část recepční, tedy smyslová schopnost přijímat signály od společnosti a odpovídajícím způsobem je v sobě zpracovávat.

7.5. Nezadatelnost, nezrušitelnost, nezczizitelnost, nepromlčitelnost

Jde o vlastnosti, kterými jsou charakterizována základní práva a svobody. V našem právním řádu jsou dokonce součástí platného práva.

Článek 1 věta druhá Listiny stanoví: *Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.* Právě nezadatelnost je asi nejpozoruhodnější vlastnost základních práv. Jako právník rozumím tomu, že této skupině práv byla přiznána vlastnost zapadající do koncepce určitého nadprávního postavení tohoto institutu spočívající v tom, že tato práva nelze státem přiznat, toliko akceptovat tak, jak byla poznána a určena. To souvisí i s přirozenoprávní teorií jako teoretickým východiskem výstavby právního řádu v naší právní oblasti. Jako biolog s tím ale mám problém a to konkrétně právě s jejich poznáním a určením. Kdo jej učiní? Nevěříme-li na osvětlení vyšší ideou či vnuknutí, zbývá domněnka, že takové poznání může být uskutečněno pouze tak, že nějaký konkrétní jedinec pojmenuje konkrétní skutečnost. Tedy v jeho mozku se vytvoří neuronální synapse, tedy spojení mezi dvěma

neurony, vytvořivší okruh, ovlivňující další nervové buňky, z níž se vytvoří myšlenka a později motorický impuls ovládající řečové orgány či jemnou motoriku ruky k jejímu vyjádření navenek. Jak ale k němu dojde? Převážně asi tím, že si ho někdo výše uvedeným procesem uvědomí, tedy subjektivně. Ptám se, jak je možné, že subjektivní názor jedince může být prezentován jako objektivní a navíc, vzhledem k našim pravidlům, do jisté míry nadprávní idea? Jistě, lze argumentovat tím, že ten někdo svůj poznatek či přesvědčení vyjádří navenek a přesvědčí i další jedince o své pravdě, která bude poté označena za pravdu kolektivní. Ale jak s tím potom souvisí nezadatelnost? V takovém případě navíc smyslu postrádá nezrušitelnost – není snad nanejvýše spravedlivé to, aby i někdo jiný pod vlivem svého poznání formuloval jiné postuláty a ty dosavadní označil za bláhovost, nepravdu či dokonce za nesmysl jako v případě běžného zákonodárství? Jaký je rozdíl v tom, že kdyby pro tento svůj názor získal podobně významnou podporu jako jeho předchůdce a chtěl pravidla života směřovat jinam, tak mu to bude znemožněno tím, že nějaká jiná předchozí skupina si pojistila svou autorskou slávu tím, že stanoví nezrušitelnost? Neměla by být novým adeptům poznání dána stejná šance bez takové blokace? Vždyť jaký je rozdíl v tom, argumentuje-li se v jisté historické době božským původem nějakého postulátu, vědeckým poznáním souvisejícím s dějinným posláním některé sociální skupiny vtělené do poznatku o vedoucí úloze nějaké strany ve společnosti či o nezadatelnosti a nezrušitelnosti nějakého práva i kdyby se stokrát potvrdilo to, že se jedná o kardinální omyl? Přitom ale nutno uznat, že ve skutečnosti to tak i být může. Může být, že lidská práva jsou tím konečným smyslem lidského rozkvětu a mé bioprávní úvahy jsou jen fatálními. V tom případě bych si ovšem pomyslel to, že síla takového poznání či myšlenky je tak významná, že nepotřebuje takovou svým způsobem lacinou obezličku k tomu, aby si svoji významnost obhájila. Samozřejmě rozumím historické souvislosti s dobou, ve které Listina vznikla. Je jasné, že tehdejší ústavodárce měl obavu z návratu předchozího nedemokratického režimu a v tomto kontextu bylo podobné ustanovení přijato. To ovšem na podstatě problému až tolik nemění.

Je nutno se vždy ptát i na to, a nemyslím teď zrovna případ Listiny, nýbrž jiné pro svoji dobu tzv. epochální události, čím že je vždy ten který konkrétní věrozvěst ke svému poznání motivován. Může jít totiž často i o vlastní prospěch. Může jistě jít i o nadšence zabývající se v teoretické rovněž problematikou bytí a zákonitostí jeho

existence. Může jít o vědecky zaměřeného jedince přesvědčeného o své pravdě, vizionáře ovšem i psychopata přesvědčeného o svém mimořádném poslání. Ať tak či tak, nikdy nebude zcela stejný impuls, který k poznání vede, a o to víc bych byl s jakoukoli nezrušitelností opatrný. Kdo si může být jistý, že právě jeho pravda je ta správná pravda? Vytváření neuronálních synapsí je velmi zajímavý a do jisté míry nahodilý proces, který nelze dopředu zcela předjímat a už vůbec ne právem. Který konkrétní neuron z oněch miliard vytvoří na své membráně místo vhodné na spoj je dán pravidly exprese konkrétního genu a ta je dána chemickou signalizací z hloubi či šíře organismu aniž by někdo věděl, kde byl původ signálu. Může koneckonců jít i o důsledek abnormální aktivity v okolí ložiska nějakého patologického procesu – poruchy prokrvení, zánětu, nádoru, parazita...

A jsme opět u toho, čím že vlastně je ta nezadatelnost. Domnívám se, že z hlediska obecně biologického jde o něco, co nemá přílišnou oporu v přírodních zákonitostech a tak by k tomu dle mého názoru mělo být i přistupováno.

O nezcizitelnosti a nepromlčitelnosti nelze z pohledu biologa vlastně nic namítat. Nejde o signál, jde pouze o, svým způsobem, technický parametr konkrétního ustanovení, ve kterém nápadnější biologické hodnoty nevidím.

8. Biologické působení práva na organismus, cukr a bič v právu, příklady projevů a následků biologicky nekonformní signalizace v organismu

Smyslem působení práva na lidský organismus je dosažení žádoucího chování a jednání jednotlivců vůči společnosti. Zjednodušené jde o to, modifikovat chování a jednání jednotlivců tak, aby pokud možno neodpovídalo biologické podstatě člověka a odpovídalo potřebám celku, tedy dříve jakémusi kolektivnímu společenskému vědomí, přesněji pro dnešní dobu společensky relevantnímu právnímu vědomí. K tomu je zapotřebí utlumit fylogeneticky dané vzorce chování a jednání a za pomoci různých tomu odpovídajících metod vytvořit vzorce nové, ladící se signalizací, tedy objektivním právem. Z hlediska reflexů jde o to, utlumit některé nepodmíněné reflexy a vytvořit nový systém paměťových stop a podmíněných reflexů, tedy změny ve vnitřním prostředí a v ideálním stavu pak k tvorbě žádoucích neuronálních spojení v CNS jako regulačních mechanismů pro chování a jednání konkrétních osob.

Chování je souhrn reakcí, který je dán způsobem, jakým jedinec přistupuje ke skutečností, jež ho obklopují. To, jak se jedinec bude v určitou chvíli chovat, záleží jednak na pohnutkách (drivech), motivaci a instinktivních vzorcích chování, na emočním stavu jedince a na schopnosti reagovat na skutečnost na základě předchozí zkušenosti, tedy vyjádřením souhrnu funkcí, které se označují jako vyšší nervová činnost. Do oblasti chování je nutno počítat i jednoduché reflexy. Chování tvoří aktivity směřující k dosažení uspokojení a k odstranění nespokojenosti. Součástí každého jednání je subjektivní prožitek. Kromě vyhraněných pohnutek, jako respirační, sexuální či potravinový drive, jsou v CNS místa, spojená s pocitem libosti a nelibosti. Jedinec má tedy vážnou pohnutku, aby u sebe vzbuzoval pocity libé a nelibým se snažil vyhnout nebo se s nimi vypořádal. Z tohoto hlediska je stav (tj. libost a nelibost) emocí a snaha příslušného stavu dosáhnou je pohnutkou. Oblasti spojené s pocitem libosti lze také označit za oblasti apetitivního systému mozku nebo místa odměny. Jsou uložena podél fasciculus medialis telencephali ve střední linii mozku od frontální kůry, přes bazální ganglia až k tegmentu mesencephala. Oblasti spojené s nelibostí jsou v dorsolaterálním

mesencephalu, posterolaterálním hypotalamu a entorinální kůře.⁸⁶ Všechny pohnutky mají funkční korelát v pocíťování, na nižších úrovních neuvědoměle, na vyšších uvědoměle. Příčina, která vede k jednání jedince určitým směrem je nazývána motivací. Pohnutka je tudíž základem, na němž jsou motivace vystavěny. Motivace jsou komplex příčin a důvodů, které jsou subjektem vnímány a mají příslušný integrující charakter, tj. vytvářejí komplex podmíněných a nepodmíněných reflexů.⁸⁷

Tento proces ovšem může být narušen ať kvantitativně tak kvalitativně, případně může v důsledku tvorby společensky žádoucích spojů dojít k interakci s genetickou výbavou jednotlivce vytvářející destrující impulsy s projevy v organismu tomu odpovídajícími. Vliv na jednotlivé organismy může být indiferentní, tedy bez jakéhokoli účinku na ovlivňovaný organismus, vliv může být samozřejmě i s účinky a to společensky žádoucími a ovšem tak i společensky nežádoucími. Stejně tak mohou být odpovědi na stimulaci v organismu žádoucí či nežádoucí. Následků biologicky nekonformní signalizace by se tedy našlo více. V souvislosti s tématem práce a biologickou závažností je třeba zmínit především všeobecný adaptační syndrom, problematický z pohledu jedince a změny pohnutek a abnormální tvorbu nervových spojení, které jsou problematické z pohledu společnosti.

8.1. Indiferentní působení právního předpisu

Je asi z hlediska termodynamických zákonitostí nepříliš dobrou situací to, že tento způsob působení na organismy je v případě většiny nových právních předpisů v dnešním světě asi nejčastější a podílově se pravděpodobně zvyšuje. Proč je tomu tak? Nebude asi nikterak kontroverzní konstatování, že s postupující se potřebou či touhou hegemonu regulovat cokoli, kdekoli a kdykoli se jednak podíl adresátů jednotlivých některých právních předpisů zvláště v případě vysoce specializovaných regulací procentuálně snižuje a zároveň se, v souladu s pravidlem du-Bois- Reynolds, snižuje

⁸⁶ Anatomické struktury šedé kůry, tedy těl nervových buněk tvořící makroskopicky patrné formace v mozkové tkáni velkého mozku, mezimozku a středního mozku, které jsou součástí systému neuronů, vytvářejících korekční mechanismy pro motorickou a neurohumorální odpověď organismu na podněty

⁸⁷ MYSLIVEČEK, J. a kol. *Základy neurovědy*. 2. vydání. Praha: Triton 2009, str.146-150

jejich schopnost způsobit v organismu žádoucí změny. Je totiž, domnívám se, jasné, že kupříkladu občanský zákoník regulující mj. problematiku kupní smlouvy ovlivní každého, prakticky denně a navíc způsobem, který může být významný případnými chybami jedince pro jeho vnitřní prostředí, tedy síla i délka trvání v souladu s výše zmiňovaným pravidlem dokáže žádoucí změny v organismu nastartovat. Podobně trestní zákoník ovlivní významnou většinu společnosti, zvláště tu s již dosaženou věkovou hranicí trestní odpovědnosti. Na druhou stranu například zákon o specifických zdravotních službách ovlivní jen velmi omezenou skupinu svých adresátů, byť významně, takže zde působí alespoň cíleně v určitém segmentu společnosti. Normy deklarativního charakteru např. Zákona o zásluhách Václava Havla⁸⁸ (při vědomí mimořádnosti takové normy a určité symboliky, kterou zde uvádím jen jako technický příklad) nezpůsobí v adresátech změny žádné, neboť ani síla podnětu ani délka nemají na jednotlivce vliv. Nu a konečně jsou i takové právní předpisy, které svým charakterem způsobí opak žádoucího působení, když v adresátech vzbudí nedůvěru, byť prvotní záměr může být i chvályhodný. Zde bych zmínil kupříkladu nařízení o GDPR s následky v praxi, kterou nám tato norma přinesla. Z hlediska společnosti asi nejde v případě nepůsobících předpisů o nikterak fatální stav, neboť žádoucí chování a jednání jednotlivců v zásadě nijak výrazně neovlivňují a tím nejhorším, co způsobují, je většinou jen roztržitost právního řádu a případná vzájemná nekompatibilita některých jejich ustanovení. Existují samozřejmě pravidla, která si s takovou situací dovedou poradit, ovšem ta se jednou mohou ukázat jako insuficientní. Zvláštní formou indiferentního působení může být neurčitost, nejasnost či nesmyslnost právních norem, kdy část populace vůbec nemusí pochopit, co že bylo takovou normou signalizováno. Další významnou kvalitou pro možné působení práva je biologický význam pro konkrétního jedince, jak bude uvedeno dále. Není-li takový právní předpis schopný změny v organismu vyvolat, je nutné mu potřebnou sílu nějak dodat. Musí být doplněn další kvalitou, která podnět posílí. A jak už to bývá, návod hledejme v historii nebo v biologických principech. Tedy je třeba motivovat žádoucí chování adresátů (též princip cukru) případně preventivně omezovat chování a jednání nežádoucí (tedy princip biče). To, jak bývá uváděno, užívali hojně vládnoucí struktury napříč dějinami a nijak výrazně se proto nemohou lišit ani soudobé mocenské postupy.

⁸⁸ Zákon 94/2012 Sb.

8.2. Cílené působení právního předpisu

Pro společnost a její řízení je vysoce žádoucí, aby bylo indiferentní působení právního předpisu upozaděno, zvláště v souvislosti s právními předpisy určenými pro velký počet adresátů. Pro společnost je nutností, aby se jednotlivci chovali a jednali v souladu se signalizací, tedy objektivním právem. Je tedy důležité, aby indiferentně působících právních norem bylo pokud možno co nejméně. Není ovšem, vzhledem k množství a další extenzi nových právních norem pojmout do vzorce chování a jednání jednotlivce všechny, je třeba cíleně působit na jednotlivé segmenty a jedince dle potřeb společnosti. Každý hegemon má jiné priority a tím se liší požadavky na chování a jednání jednotlivců v různých pozicích. Kromě extrémních norem, kterým chybí obecnost, má většina dalších předpisů vliv na minimálně nějaký segment společnosti, který se liší tím, jak dalece zasahuje zájmy jednotlivých organismů. A ty se liší podle toho, co jim daná právní norma může přinést, či jak je může ohrozit, tedy jakou změnu vnitřního prostředí může vyvolat. Nutno si rovněž uvědomit to, že pozitivní či negativní stimuly pro zařizování podnětů objektivního práva - signalizace hegemonu - se nutně musí potkávat i s biologickou podstatou člověka, proti které bude nutné motivační faktory posílit a to jak faktory pozitivní, tak negativní. Jedná se vlastně o formu odměny či sankce, pocit libosti, rozkoše či pocit nepříjemnosti, případně strachu a bolesti, s jejíž intenzitou se to ovšem nesmí přehnat, jinak se mohlo obojí dostat z hranic fyziologického utvrzení požadovaných paměťových stop do oblasti patologické a to do všeobecného adaptačního syndromu či vytváření patologických neuronálních spojení a podmíněných reflexů. Proto můžeme rozdělit působení práva na fyziologické, tedy na vznik a utvrzení spojů pro modifikaci chování a jednání v souladu s požadavky společnosti a působení patologické, při kterém již dochází ke vzniku hyperreakce a vzniku anomálních stavů, ovlivňujících konkrétní jedince. Oba mechanismy odpovídají pozitivnímu či negativnímu působení na organismus.

8.3. Fyziologické působení práva na organismus

Právo jako biologická signalizace je pro každého jedince důležitá z hlediska jeho základní existence. I přes stávající biologicky asi ne zcela šťastný fenomén udržování existence i jedinců, kteří společnosti nejen že nepomáhají, ale vysloveně škodí, si je třeba v kontextu této práce připomínat, že na dějinném kyvadle půjde i z hlediska termodynamických pravidel spíše jen o krátkodobý výkyv, a proto je nutné považovat dodržování signalizace každým z nás za existenční nutnost, která nás může dovést až k tomu biologicky nejpodstatnějšímu v naší existenci a to sexu a z něho vyplývajícího stvoření další generace našeho druhu. Jako je pro jiné živočišné druhy nutno osvojit si od svých zploditelů lov a jiné existenční záležitosti, např. let či jinou migraci, pro nás je tím lovem existence v rámci společnosti. Proto závisí v první řadě na zploditelích, tedy našich rodičích, aby nás naučili „lovit“, tedy nám vštíplili zásady naší existence ve společnosti, tedy signalizaci, kterou nám společnost dává, tedy nám pomohli vytvořit buněčné spoje v nervovém systému, která nám k úspěšnému přežití napomohou, tedy nám pomohou vytvořit vnímání si části subjektivních práv a povinností, odpovídajících biologickému věku a tím i základ, na kterém bude moci každý z nás do budoucna dle svých biologických schopností dále stavět svoje další chápání společenské existence.

A tak tedy stejně jako „nesahej, špunte, na ten ohýnek, nebo se spálíš“ (ovšem ve většině případů účinné až po prvním spálení, které vytvoří odpovídající podmíněný reflex s nejvýznamnějším utvrzovačem paměťových stop, tedy bolestí, neboť jediné, co se nelze naučit je zkušenost) je nutné opakovat i to ostatní – ostatní se nebijí ani nezabijí, kdo krade, toho zavřou, potravu musíš zaplatit, nebo si ji musíš umět vytvořit apod. Výchova a učení jsou tedy tím nejpodstatnějším fyziologickým mechanismem pro působení práva na organismus. Je nutný respekt k věku učícího se a ke stupni jeho schopnosti učení vstřebat. A podobně jako když ve výše uvedených příkladech může působit jako utvrzovač strach a bolest, lze stejně používat např. „když budeš poctivě pracovat, budeš se mít lépe“, v kontextu věku pak „když odneseš odpadky, dostaneš drobný peníz a budeš si moci koupit pamlsek (který ti zvedne hladinu cukru v krvi a v mozku receptory vytvoří pocit slasti). Strach a bolest na jedné straně a slast na druhé jsou tedy to, co napomáhá procesu výchovy a učení.

Podobnými mechanismy na nás po dosažení vlastní zodpovědné existence působí signalizací i stát, alespoň na tu většinu z nás, která je schopna na základě

odpovídající výchovy a své biologické (genetické) podstaty, takovou signalizaci akceptovat.

Výše uvedené je existenciální nutnost přežití společnosti. Je třeba vytvořit v každém z nás soubor nových podmíněných reflexů na podkladě vytvořených paměťových stop, které dokážou omezit a případně i utlumit naše vrozené, nepodmíněné a mnohdy atavistické reakce, z pohledu dnešní společnosti nežádoucí. Tato schopnost, jak bylo zmíněno dříve, však není každému z nás dopřána ve stejné míře, proto pro dosažení žádoucího efektu je třeba u některých jedinců působit jinak, většinou intenzivněji. To platí zvláště pro ty z nás, kteří vytvářejí nová spojení v nervové tkáni obtížněji, tedy schopnost společnosti tlumit jejich biologickou podstatu metodami dostačujícími pro většinovou společnost, je v daném případě insuficientní.

Dalším fenoménem, o kterém je třeba se zmínit, je situace, kdy organismus na určitém stupni vývoje sice dobře pochopí to, oč společnosti, vyjádřením v objektivním právu, jde, ovšem v souladu se svojí biologickou podstatou se nehodlá na určitém stupni své existence měnit a tak se chová a jedná na první pohled konformně s požadavky společnosti, ale tyto spoje v nervovém systému jsou v jiných oblastech a nemají charakter trvalých stop, nýbrž jen určitých asociací, které zkracují cestu k odměně či prodlužují cestu k trestu zdánlivě konformním chováním a jednáním, které není internalizováno odpovídajícími morfologickými změnami v organismu. My starší jsme podobné fenomény zažívali v dobách komunismu, naši předci pak v dobách okupace, kdy se říkalo, jakoby omluvně, že jde o nutnost potřebnou k přežití. Je smutnou skutečností, že podobné postoje asi postupně zaujímáme i v současnosti. Z hlediska teorie vývoje po spirále a biologické podstatě člověka se tomu nelze divit, protože historie se opakuje a jak udává opakované moudro, kdo se z historie nepoučí, musí si ji znovu prožít. O důsledcích takového nesouladu bude ještě pojednáno dále v souvislosti s patologickým působením práva, pro které je taková individuální i společenská situace zásadní podmínkou.

8.4. Patologické působení práva na organismy

V předchozích partiích práce jsem zmiňoval víceméně ideální stav, kdy společnost vydává signály důležité z hlediska existence a jednotlivé organismy je akceptují, internalizují a v souladu s nimi a svým vnitřním přesvědčením se dle nich chovají a jednají.

Ideální stav ovšem existuje jen teoreticky. V praxi nedává signály společnost jako celek, ale dle principu biologické tvorby objektivního práva jen někdo, kdo jménem společnosti pravidla na základě buď nějaké společenské smlouvy či násilným způsobem vytváří a v souladu s převážně svými zájmy se je snaží adresátům vnutit. Buď hrubě negativní formou působením do centra strachu případně bolesti, nebo skrytě negativní formou, formálně pozitivně, působením do centra slasti. A zde je právě ten okamžik, kdy právo může působit patologicky a způsobuje změny ve vnitřním prostředí nežádoucí. Podotýkám, že se tak děje individuálně a co v někom, v souladu s jeho vnitřním prostředím může působit fyziologicky, v někom jiném vyvolává reakce nefyziologické až patologické.

8.4.1. negativní patologické působení na organismus, princip biče, všeobecný adaptační syndrom

Výše uvedené má samozřejmě svoje biologické opodstatnění. Organismus i toho, kdo se učí, ale zvláště toho, kdo se neztotožňuje s požadavky moci, což je ve svém důsledku pro jednotlivce horší, protože rozpor je větší než u učícího se, se totiž dostává pod stres, jehož úroveň je rozdílná podle míry účinku potřebného na ovlivnění organismu k požadované odpovědi a jehož gradient se zvyšuje s mírou rozporu stavu vlastního vnitřního prostředí, tedy přesvědčení a touhou hegemonu takový element pokořit a donutit k akceptaci stanovených pravidel, tedy vlastně „přinutit k solidaritě“. Co je vlastně ten stres o kterém pravidelně slýcháváme a často o něm mluvíme? Pojem stres vyjadřuje stav „vnitřního napětí“ organismu, stav zátěže. Tento stav je vyvolán působením zátěžového faktoru – stresoru. Stresorem obecně může být jakákoli pro organismus nepříznivá změna vnějších podmínek; uplatnit se může libovolný patogenní podnět povahy fyzikální, chemické, biologické nebo v případě učení normě objektivního práva psychické. Organismus odpovídá na stres v zásadě uniformní

neurohumorální⁸⁹ odpovědí, která je základem všeobecného adaptačního syndromu. Jeho fázemi jsou fáze poplachová (se vzestupem katecholaminů⁹⁰ jako rozhodujícího faktoru), fáze rezistence (se vzestupem glukokortikoidů⁹¹ jako rozhodujícího faktoru) a konečně fáze vyčerpání (rezerv). Ústřední úlohu v neurohumorální odpovědi na stresové podněty hraje hypotalamus. Část impulsů z hypotalamu pak směřuje do prodloužené míchy, míchy a dále na periferii, dochází k vyplavování katecholaminů z gangliových neuronů na periferii (sympatoadrenální osa), z části impulsů dochází k vyplavování glukokortikoidů z nadledvin cestou CRH, ACTH (hypotalamo-pituitárně-adrenální osa). V organismu pak dochází k metabolickým a kardiovaskulárním změnám, na které můžeme hledět jako na fyziologickou reakci s možnými patologickými důsledky, která ve svých prvních fázích znamená rychlé přeladění organismu na změněné podmínky a má tak zvýšit nespecifickou rezistenci, zvýhodnit jedince vůči okolí (Cannonova reakce úlek – boj – útek), připravit organismus na náročné situace. Stres (ovšem s výjimkou stresu emočního) přináší organismu krátkodobou výhodu. Při protražovaném průběhu se ale tato výhoda ztrácí a je nahrazena vyčerpáním.

Je proto nutné, aby hegemón dovedl dobře dávkovat míru stresu tak, aby organismus odpověděl jen aktivací tvorby nových neuronálních spojení a upravil tak svoje chování a jednání do žádoucího rozmezí, které je očekáváno, nevymyká se a tak se dostal z pozornosti vládnoucích struktur mezi neproblémové, které již není nutné stresem motivovat na rozdíl od těch, kteří se snaží takovou negativní motivaci neakceptovat či nejsou schopni svojí biologickou podstatou požadovanou odpověď vytvořit, a které tak bude nutno delší či intenzivnější míře tlaku podrobit. Je nutno pečlivě zvažovat míru a charakter tlaku, aby došlo k žádoucí odpovědi a ne k rozvoji chronické patologické reakce organismu na podnět.

Jak již zmíněno výše, stresová osa může totiž být aktivována i emočními podněty. V modulaci stresové odpovědi hrají pak roli vazby paleokortikální oblasti (vývojově starší partie mozku zcela mimo volní kontrolu jedince) i neokortikální oblasti, reakce aktivuje stejné procesy jako ostatní odpovědi, tedy obě výše zmíněné osy, může se projevit „ztuhnutím“, poruchou řeči i poruchou jemné motoriky. Tato

⁸⁹ Odpověď organismu formou nervové reakce i vyplavením chemických působků.

⁹⁰ Chemická skupina látek ovlivňující oběhový systém.

⁹¹ Hormony kůry nadledviny mající význam v mobilizaci energetických rezerv.

aktivace již navíc nepředstavuje z fyziologického hlediska pro organismus výhodu. Naopak protrahovaný psychoemotivní stres je rizikovým faktorem nebo provokujícím momentem některých somatických onemocnění. Které to jsou? Jedná se o významný faktor rozvoje aterosklerózy, přes aktivaci sympatiku a hemokoncentraci (stresová polyglobulie) zvyšuje hematokrit⁹², což je nezávislý rizikový faktor ischemické choroby srdeční a mozkové mrtvice. Psychosociální stres může být spouštěcím faktorem infarktu myokardu u pacientů s preexistující ICHS. Dlouhotrvající aktivace stresové osy s hyperkortizolismem se významně častěji doprovází metabolickým (Reavenovým) syndromem, zahrnujícím inzulinorezistenci⁹³, hyperinzulinémií⁹⁴, hypertenzi⁹⁵, hyperlipidémií⁹⁶ a další změny, ve svém důsledku znamenající kumulaci rizikových faktorů předčasného rozvoje aterosklerózy. Chronický nadměrný stres má významný vliv na tělesnou kompozici (růst, reprodukční osa, tuková tkáň), která ovlivňuje délku života organismu. Stres může zvýšit či potlačit intenzitu imunitních reakcí. Předpokládá se souvislost chronického stresu se zvýšenou vnímavostí i infekci. Stres může být provokujícím momentem vředové choroby (gastroduodena), aktivátorem Gravesovy-Basedowovy choroby, je rovněž spouštěcím faktorem psoriázy.⁹⁷ Je to opravdu to, co potřebujeme, aby nám veřejná moc dopřávala? V tomto bodě musím, pro někoho možná překvapivě konstatovat, že ano. Má-li společnost bezproblémově fungovat, je zapotřebí vytvořit systém, ve kterém bude zásadní většina dodržovat signalizaci danou hegemonem. Musí však existovat rozumná hranice, za niž bychom se neměli se stresem dostávat, aby nedocházelo ke společensky významným změnám zdravotního stavu významné části populace. A kdo se ovšem přesto nedokáže přizpůsobit, tedy podněty společnosti internalizovat, bude buďto podroben intenzivnějším negativním stimulům v případě otevřeného odporu formou chování a jednání neodpovídajícímu signalizaci společnosti, tedy akutnímu stresu a tedy mentální či skutečné bolesti, anebo v případě skrytého odporu, tedy jednáním a chováním

⁹² Poměr pevných a tekutých součástí krve, který má vliv na její vlastnosti.

⁹³ Abnormální odpověď organismu na hormon inzulin.

⁹⁴ Zvýšená hladina inzulínu v krvi.

⁹⁵ Vysoký krevní tlak.

⁹⁶ Zvýšená hladina tuků v krvi.

⁹⁷ MARUNA, P. *Stres* in NEČAS, E. a spol. *Obecná patologická fyziologie*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2009 str. 197-202

navenek konformním se signalizací hegemonu, s níž však jedinec vnitřně ztotožněn není, dlouhodobou expozicí chronickému stresu se všemi výše zmíněnými negativy pro každého takového jedince. Existuje proti tomu obrana? Jistě. Je jí například naše pověstné švejkování pro ty, jež nemají tu sílu a charakter jít do střetu s nevyhovujícími signály. Možné, ovšem zdá se, že slabošské a bezcharakterní. Je totiž možné i to, jít do názorového střetu a pokusit se svými schopnostmi změnit signalizaci hegemonu změnou vytvořené signalizace, tedy objektivního práva, jak bylo zmíněno výše.

8.4.2 Pozitivní patologické působení práva, princip cukru, změny pohnutek a abnormální tvorba nervových spojení

Existuje ovšem i druhá forma ovlivňování jednotlivců ke společensky konformnímu chování a jednání a to pozitivní motivace. Principem takové motivace je odměna za správné chování a jednání, tedy výkon subjektivního práva, tedy vytvoření takových spojů v CNS, které jsou v souladu s požadavky zákonodárce, tedy signalizací společnosti, v nedělitelné souvislosti s jejich utvrzením bez toho, aniž by takový postoj nebyl předstírán. Základem je vyvolat pocit slasti, tedy uvolnění signalizačního neurotransmiteru serotoninu. Co se pak děje v organismu. Příjem jakéhokoli podnětu z okolí organismu a jeho internalizace organismem je vjem. Dochází k němu smyslovými orgány, dále je takový impuls veden po neuronech do CNS, kde je zpracován jednak pro odpověď organismu na takový podnět formou motorickou a zároveň je po kolaterálních neuronech impuls přeměřován do oblasti retikulární formace, což je oblast v mozku, kde je mimo jiné produkována chemická látka serotonin. Jedná se o neurotransmitter, tedy přenašeč vzruchů v nervové tkáni. Není to však jeho jediná funkce. Působí i komplexně - ovlivňuje lidské emoce a náladu, paměť, spánek, bolesti hlavy ale i bolest obecně, chuť k jídlu možná i imunitu. Při některých podnětech se ho v mozku tvoří víc, jindy méně. Je to dáno převážně genetickou výbavou. Základem je uspokojit nějakou motivaci. Proto u někoho k němu dochází při zvýšení hladiny cukru v krvi, která se může kombinovat a potencovat s představami či nějakou konzumací, nejlépe bez nutnosti vynaložit nějakou vlastní námahu. U jiného může být tím stimulem orgasmus, u dalšího možnost jinému způsobit bolest a u někoho

pak třeba i být bolesti podroben. Je to individuální. Je ovšem v zájmu každého přijímat podněty, které produkci serotoninu zvyšují. Je třeba rozlišit pozitivní motivaci individuální, kdy odměna je cíleně směřována konkrétnímu organismu na uspokojení jeho individuálních potřeb, jež mohou být uspokojeny formou např. peněz, podílu na moci, či sexu, uvedu-li alespoň ty hlavní hybatele většiny z nás. Touto formou lze ovšem uspokojovat jen část společnosti. Z pohledu hegemonu je mnohem důležitější uspokojovat větší část společnosti, byť v ne tak absolutně vysokém stupni, ovšem pokud možno dlouhodobě. Naše současnost si i proto vytvořila již zmiňované *ius sociale*. Zde mohou být podrobně kritice směrem tím, že jde přece o mnohem vznešenější princip, než jen příspěvek ke klidu ve společnosti, ovšem to se dá čekat, a je na mně, abych si své názory odůvodnil a obhájil. Podotýkám, že uznávám i jiné důležité funkcionality sociálních práv a rovněž i to, že z hlediska klidné existence společnosti jde jistě o legitimní a významnou formu uspokojování, ovšem mělo by být v zájmu společnosti, tak jako při v předchozí kapitole zmiňované negativní stimulaci, bedlivě hlídat hranici, kterou tvoří úroveň positivity, při níž ještě nedochází k tvorbě abnormálních neuronálních spojení, které by působily proti přirozenosti člověka a které vídáme často u tzv. domácích mazlíčků, jejichž biologickou podstatu hrubě deformujeme. V podstatě by tak mohlo docházet k náhradě nepodmíněných reflexů, fylogeneticky daných, reflexy podmíněnými.

Základem takového zmíněného systému jsou tedy sociální práva, tedy signalizace způsobující výše uvedené reakce. Jde o jistě dobrou myšlenku, ale možná, že podobnost s ohněm (dobrý pomocník, ale zlý pán) nemusí být bohužel čistě náhodná.

Základem sociálních práv je princip vzájemnosti a solidarity. Jde o princip pomoci poskytovaným jednotlivým osobám, které ji potřebují, z prostředků získaných od ostatních. Solidarita je vnímána jako intergenerační či intragenerační.⁹⁸ Být solidární jeví se dnes obecně býti jako velmi moderní, pozitivní a veskrze správný postoj, neboť dává životní jistoty a příležitost každému, aby důstojným způsobem absolvoval svoji pouť životem od narození do smrti. Sociální práva patří mezi základní práva druhé generace a jako taková jsou fenoménem posledních desetiletí, kdy zvláště po skončení 2. světové války a v následujícím období, v návaznosti na definování lidských práv

⁹⁸ TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 3. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s.78

došlo k jejich prudkému nárůstu. Stačí zmínit jen Evropskou sociální chartu a její extenzivní rozvoj. Není cílem této práce zabývat se a hodnotit jednotlivá sociální práva či jejich skupiny, to by byla materie sama o sobě na minimálně další práci podobného rozsahu. Zde pouze zhodnotím principy a podstatu sociálních práv vtělené do ústavních pravidel s jejich porovnáním s biologickou podstatou fungování člověka.

Zatímco u ústavních práv první generace (tedy základních práv) převažuje povinnost státu zdržet se jistého chování (negativní, omisivní povinnost), typicky zásahu do individuální sféry chráněné základním právem, u sociálních práv je výrazně v popředí povinnost státu konat (pozitivní, komisivní povinnost), především zajistit v případě potřeby oprávněnému určitá plnění či služby. Bývá tak zmiňována možnost chápání sociálních práv nikoli jako subjektivních práv, nýbrž institucionálních garancí, které jsou projevem objektivního ústavního práva.⁹⁹ Z pohledu této práce nutno navíc rozlišovat jednotlivé skupiny sociálních práv, i když základní princip nesouladu práva a přírodních zákonitostí lze vystopovat téměř v každém ustanovení.

A právě v tom základním principu je ten zásadní problém, kterým sociální práva mohou působit neblaze na člověka. Je jím nesoulad principu konkrétní motivace a odezvy na ni. Je nutno si zde opět uvědomit, že lidský organismus funguje na principech signalizace. V souvislosti s bazální existencí či neexistencí organismu jde navíc o impulsy víceméně nezávislé na vůli jednotlivce, na impulsy z vnitřního prostředí, ke kterým má organismus efektorové mechanismy. Sociální práva zhusta tyto vzorce chování modifikují, či zcela mění. Jako příklad možno uvést to, že dojde-li k poklesu hladiny glukózy v krevní plazmě, je vyvolán pocit hladu, který vede k vyhledávání a příjmu potravy. Ta povětšinou bývá organismu dostupná, jen je nutno provést směnu za jinou komoditu, v našem případě za peníze, případně za jinou službu. To ovšem vyžaduje uvědomělou činnost, která je spouštěna biologickou potřebou a spočívá za normálních okolností v nějakém výkonu, ve kterém je využita biologická výbava člověka ať už fyzická (svaly, skelet) či mentální (CNS, periferní nervy) a to v různém poměru obou složek. Taková činnost má, kromě uspokojování potřeb blahodárný účinek na vlastní organismus, který si tak udržuje své vnitřní prostředí v kondici a společně s tím je pak kontinuálně zlepšován jeho zdravotní stav jako dejme

⁹⁹ WINTR, J. in WÁGNEROVÁ, E.; ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK, T.; POSPÍŠIL, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 626

tomu pozitivní externalita k základní činnosti. Domnívám se, že signalizuje-li společnost organismu jako jednomu ze svých elementů to, že máš-li hlad, přijď, dostaneš nějaké plnění aniž bys musel vykonat nějakou činnost (např. čl. 30 odst. 2 Listiny, že *každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek*), spočívající v přiměřené námaze a související často s určitým dyskomfortem, vytváří nejen nesouladný signál vnějšího prostředí s naprogramovanými vzorci ovládanými vnitřní signalizací a zhoršující tak v důsledku zdravotní stav onoho od své biologické podstaty odchýleného organismu, staví současně takového jedince do pozice domácího mazlíčka státu jakým jsou psi, kočky apod. pro nás a vytváří navíc i signály pro ostatní členy společnosti o tom, že takový postoj je společností nejen že neodsuzován či dokonce sankcionován, ale v podstatě, vzhledem k přítomnosti v signalizaci – objektivním právu preferován, tolerován a vlastně ve svém důsledku doporučován. Tím podsouvá podobné zakotvení ve společnosti i ostatním a vytváří onen pověstný *circulus vitiosus*.¹⁰⁰ Nebezpečný zvláště pro učící se část populace. Tak totiž dochází k patologickému stavu, nerovnováze, která musí být korigována a to přísunem energie, tedy peněz. Tak se opět systém zesložituje a snížením entropie se stává zranitelnějším. Jistě, záleží na stupni společenského konsensu, ten může být bezbřehý a ve svém důsledku může tolerovat prakticky cokoli, zvláště jde-li o vlastní pohodlnost. Kde je však hranice, která dokáže takový stav udržet jako funkční? Tu stanoví pravidla termodynamiky. Je proto nanejvýš nutné zacházet s instituty sociálních práv zodpovědně. Jsem přesvědčen o tom, že existenci společnosti dokážou ohrozit mnohem více, než jsme si dne schopni připustit.

¹⁰⁰ Bludný kruh – v případě bludného kruhu se někdy nejedná o způsob regulace, nýbrž o určitý typ vzájemného ovlivňování dvou nebo více regulačních systémů, nebo o vytvoření pozitivní zpětné vazby (pozitivní nikoli ve smyslu dobro či zlo ale ve smyslu fyzikálním, kdy pozitivní nerovná se přesvědčivě lepší než negativní, spíše naopak – pozn. autora práce) v regulačním systému. Výsledkem je stále zvyšování odchylky sledované veličiny od výchozího stavu. Fyziologickým příkladem může být poškození srdeční svaloviny nedostatkem kyslíku, který vyvolá infarkt myokardu, ten může vyvolat pokles tlaku v řečišti. Ten přes receptory aktivuje vegetativní nervový systém, dojde k uvolnění adrenalinu a noradrenalinu zvyšujících frekvenci srdečních stahů a jejich sílu. To vede ke zvýšení spotřeby kyslíku, která dále zhoršuje stav srdeční svaloviny. NEČAS, E. in NEČAS, E. a spol.: *Obecná patologická fyziologie*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2009 str. 28

Navíc chybí historická paralela a zkušenost, o kterou bychom se mohli opřít. Historicky není opravdu dávno, kdy sociální systémy vznikly.

9. Následky nesouladu mezi právními předpisy a biologickými zákonitostmi existence člověka

Jakákoli změna v prostředí má své důsledky, byť třeba minimální. Je totiž vytvořena nerovnováha proti stávajícímu stavu, která v přírodě aktivuje mechanismy, které se snaží vytvořit zpět rovnovážný stav. Působí-li ovšem tlak, vytvářející nerovnováhu dále, nedojde k vytvoření rovnovážného stavu na původní úrovni, nýbrž na úrovni nové. To s sebou přináší další změny elementů, podílejících se na původní rovnováze, které jsou proto také nuceny přejít na jiný stav, aby stabilita nějakého systému zůstala zachována. Tento samý proces samozřejmě probíhá i ve společnosti jako systému. Je dán každou novou signalizací obsaženou v objektivním právu, kterou společnost dává najevo svým jednotlivým členům, co přesně a jak od nich očekává, jaké má být jejich chování k celku i ostatním členům společnosti. Je-li hierarchie signalizace v souladu s vnitřním prostředím jednotlivce, nedochází k většímu rozkolísání systému a tedy k potřebě nastolení nějak zásadního nového rovnovážného stavu. Je-li působení signalizace nekorektní s vnitřní signalizací organismu, dojde k vychýlení rovnovážného stavu a hledání nové balance. V případě společnosti lidské, vyznačující se dvěma signálními soustavami svých jednotlivých elementů k přijímání signálů zvenčí, je situace poněkud odlišná v porovnání s jinými živočišnými druhy, která je dána právě druhou signální soustavou, tedy schopností přijímání pojmové signalizace. Z hlediska existence je totiž pro živočišný druh člověk asi do jisté míry nešťastí, že není řízen prvosignálně, tedy v zásadě chemicky, ale i slovy, tedy právem. Byl-li by totiž nucen pro signalizaci ostatním vytvářet podněty, které by vycházely přímo z jeho vnitřního prostředí, byly by v případě organismu defektního vůči rovnovážnému stavu přírodnímu defektní i jeho chemické působky a ostatní jedinci by na ně pravděpodobně nereagovali či reagovali omezeně. Právo nic takového nezná, mohou ho tvořit i jedinci biologicky defektní, mohou vytvářet signalizaci odpovídající jejich stavu, neodpovídající rovnovážnému stavu přírody a dokonce hrozbou sankce donutit ostatní, aby na ně určitým způsobem reagovali. Taková situace s sebou musí nutně přinést nějaké následky. Byl jsem zpočátku a poměrně dlouho přesvědčen, že se vlastně jedná o externalitu, tedy jev, známý kupříkladu z teorie národního hospodářství jako jeden

z příkladů tržních selhání ¹⁰¹, vedlejší důsledky činností, vyjadřující fakt, že jakákoli činnost vedlejší důsledky vytváří a jejich náklady a přínosy dopadají na jiné subjekty, než které ji provázejí. Za ty jiné subjekty jsem považoval všechny jednotlivce ve společnosti. Přijmeme-li ovšem fakt, že tito jednotlivci tvoří společnost, jejíž jsou nedílnou součástí, tak všechny důsledky nakonec nese sama společnost. Proto budu raději užívat v souvislosti s negativními efekty současné společenské preference subjektivních práv pojem následky. A že takové následky dysbalance pro společnosti existují, asi pochybuje málokdo z těch, kteří si uvědomují to, že k nějakým změnám dochází. Uvedu dle mého názoru jen ty dle mého názoru nejpodstatnější jako příklad.

9.1. Snižování fyzických schopností

Nebo snad právo na lenost? Svoboda je dosud vnímána jako pozitivní stav, který však vzhledem k absenci podnětů přináší jedincům málo vjemů, malé vytváření paměťových stop, redukci vytvářených spojů v CNS a tím celkové zjednodušování organismů, neboť tento proces probíhá pasivně (přirozený rozpad systémů). Ve jménu svobody si vytváříme pravidla, která existenci zjednodušují. Místo energie převážně z potravy spotřebováváme ve stále větší míře energii z planety, ze surovin. Energie, za normálních okolností využívaná k běžným fyziologickým funkcím je však do organismů stále dodávána potravou v minimálně stále stejném množství jako dříve, přijímanou však za těchto změněných podmínek většinou v nadměrném množství, kde je, vzhledem k absenci jiné potřeby – u někoho fyzické aktivity, u jiného mentální aktivity, u dalších obojího, ukládána ve formě tuku se všemi negativy, které to s sebou přináší. Se zvyšující se nadváhou je dále aktivita omezována a tento *circulus vitiosus* života je naplňován dalším přesunem do přepravních prostředků na našich komunikačních stezkách produkujících negativní následky, dále zhoršující stav okolí i jednotlivých organismů. Je modifikována genetická informace různými mutacemi, které s sebou přinášejí další onemocnění a zhoršení genetického materiálu dalším generacím. Nestabilní prostředí v organismu s sebou navíc přináší celkovou postupnou degeneraci

¹⁰¹ URBAN, J. *Teorie národního hospodářství*. 3., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, str.102

projevující se degenerativními a obecně pak tak označovanými civilizačními chorobami, jejichž podstatou není nic jiného než nerovnováha podstaty organismu a podmínek, které jsou mu vytvořeny. Tento stav navíc přenášíme i na další druhy. Tolik obézních psů a koček kolem sebe bych si před třiceti lety opravdu nedovedl představit. Mnohem horší je ovšem to, kolik je kolem nás obézních lidí a zvláště dětí, často již v kojeneckém věku. Na počátku své lékařské praxe a to právě před těmi zmíněnými třiceti lety byl při vyšetřeních jater detekován stav jaterní steatózy (ztukovatění jater) občas. Dnes je tento obraz patrný v některých ordinačních dnech v podstatě u každého druhého pacienta. Je tu nějaká spojitost nebo není? Obávám se, že množství a charakter naší stravy a obecně nevhodné životosprávy je určujícím faktorem obtíží mnoha z nás. Je to ovšem chyba jednotlivce, na kterou se to svádí, nebo chyba signalizace společnosti?

9.2. Snižování mentálních schopností

Nebo právo na hloupost? Problém úzce spojený s výše uvedeným. Mívám vtíravý pocit, že ideálem dneška začíná být mentálně oploštělý jedinec bez vlastního názoru, dobře manipulovatelný a ovladatelný, jinak si nedovedu odůvodnit některé činy veřejné moci. Předpokladem úspěšné existence organismu v prostředí je přece otevřenost, tedy komunikace se zevním prostředím. To přináší organismům impulsy, které jsou vyhodnocovány a je na ně odpovídajícím způsobem reagováno tak, aby se předešlo poškození případně destrukci organismu. Takový proces souvisí s učením a míra úspěšnosti učení souvisí s množstvím a kvalitou podnětů s tím, že bolestivé jsou neúčinnější. Přeloženo do srozumitelného: můžeš dělat chyby, ale neměl bys je opakovat. Při výuce psychiatrie nám bylo opakovaně zdůrazňováno, že jediné, co se nelze naučit, je zkušenost. Soudobé právo však často jde proti těmto biologickým pravidlům svojí nekončící snahou o odklonění určitých podnětů (ať pozitivních či negativních) a jejich redukcí a na jejich místě vytvářením jiných, tzv. vhodnějších. A i když podobným směrem působí i některá základní práva, zvláště fenomén svobody s procesem nikoli nepodobným tomu uvedenému v předchozí části, jako velmi problematický z biologického hlediska vnímám bující komplex takzvaně

spotřebitelského práva, kdy však veřejná moc často jen klopýtá za vývojem, kdy různí vykukové napálí tu i onde jedince, který nedokáže dostatečně rozeznat past, která je na něho nachystána. Proč? Možná právě proto, že organismy nejsou dosti intenzivně konfrontovány s nepříjemnými podněty, které by pak mohly analyzovat a odpovídajícím způsobem na ně reagovat. Přidá-li se k tomu rozdílná genetická výbava, podaří se vygenerovat skupinu jedinců, která je následně označena za ohroženou a ve jménu nediskriminace je nastalá situace právně zregulována, čímž opět přijdeme o část podnětů a škodící jsou posunuti k vymyšlení dalšího úskoku. Situace nikoli nepodobná vytváření počítačových virů. Ztrácíme zdravé obranné reflexy, stáváme se závislejšími na státu, který ovšem již principálně není schopen dostatečně v těchto již z hlediska podmínek vlastní existence drobnostech ochraňovat (a domnívám se, že by ani neměl, jsem přesvědčen, že úlohou státu je především zachovat existenci primárně společenství a až pak ve druhém pořadí a jen ve velmi základním rámci a do jisté míry existenci jednotlivce, když ani k tomu v dostatečné míře často nedochází – viz vraždy, dopravní nehody) a problém je nasnadě. Chybí nám to již v úvodu práce zmiňované nenápadné a drobné procvičování mozku ve formě pamatování si telefonních čísel, údajů z jízdních řádů, učení básniček. Je to prý nedůstojné člověka, neodpovídající svobodě a proto zbytečné, potřebné informace nám vyhledá elektronika. A tak zatímco se tvůrci elektronických hraček o to víc rozvíjí, běžná populace o to víc hloupne. Nůžky se rozevírají. Je toto opravdu důstojné člověka?

9.3. Extenze populace

Prostě přemnožení. Poněvadž v současnosti nemáme významnějšího přirozeného nepřítele v živočišném makrosvětě a organismy mikrosvěta, které by nám mohly podstatněji škodit, jsou (podotýkám dočasně) díky antibiotikům a dalším přípravkům v defenzivě (a to při plné akceptaci krize spojené s onemocněním covid-19, která je sice nepříjemnou, ale z pohledu globální existence lidstva zatím nikterak fatální ukázkou možností a schopností mikroorganismů odpovídající termodynamickým zákonitostem), to vše ruku v ruce s všeobjímající pomocí všude a všem, dochází k nekontrolovatelnému přírůstku jedinců druhu, jeho „spřátelených“ živočišných druhů

a naopak likvidace značné části jiných druhů a omezení biologické diverzity. Je-li toto zmíněno již i v časopise České lékařské komory, o jehož serióznosti a korektnosti asi nelze moc pochybovat, půjde o jistě již velmi alarmující stav.¹⁰² Když k tomu připočteme výchovu, která v současnosti víceméně zapovídá realizaci biologických pravidel, ať už se týká vzájemných fyzicko-likvidačních interakcí, absenci významnějších válečných konfliktů a nemocí, téměř neohraňovaného zachraňování každého jedince druhu vždy, všude a za všech okolností a za každou cenu, to vše spolu s již zmiňovanou dočasnou převahou nad mikroorganismy, není lze se divit tomu, jak rychle roste světová populace. Z planety se stává jedna komplexní velkovýkrma, kdy, jako ostatně v jiných historických dobách, se téměř vše podřizuje naplnění všech žaludků se všemi negativy, která to s sebou přináší. Je to logické. Vždyť i stará pravda říká, že láska prochází žaludkem. A být takzvaně humánní, plný lásky a sebeobětování pro druhé a zároveň poslušný vůči autoritě, to s prázdným žaludkem, pocitem hladu a nastartovaným potravinovým *drivem* opravdu nikdy nešlo a nelze. Chléb a hry jeví se proto zcela správně heslem moci vinoucím se historií jako červená nit. Dochází proto k dalším a dalším zásahům do rozmanitosti světa, plantáže na produkci potravy mnohdy pochybné kvality nahrazují přirozený biotop, geneticky modifikované organismy se prosazují v potravním řetězci, aniž někdo nejen že neřeší, ale ani nedokáže odhadnout jejich vliv na nás, plundrování surovinových zásob ve jménu vyšší výroby často málo potřebných věcí v souvislosti s vyšším výběrem daní a přerozdělováním. Paradoxně přitom pozorujeme takzvaný nedostatek pracovních sil. Takzvaný proto, že jednak stále existuje početná skupina jedinců, parazitujících na společnosti, která byla-li by nucena se mobilizovat v důsledku neexistence sociální korupce státní mocí výměnou za relativní klid ve společnosti a působením přirozených biologických *drivů*, by onen

¹⁰² Zásadní problém představuje masové vymírání druhů, v pořadí šesté v dějinách planety, ale první vyvolané jediným živočišným druhem – lidmi. Světová biodiverzita mizí alarmující rychlostí. Zatímco mezi lety 1992 a 2017 došlo k vzestupu lidské populace o 35.5% a domestikovaného hospodářského zvířectva o 20.5%, volně žijících obratlovců, tedy ryb, obojživelníků, plazů, ptáků a savců, ubylo o 29%. Od roku 1970 je tento pokles ještě výraznější – 58%. Z celkové biomasy všech savců na Zemi 98,5% připadá na člověka a jím chované hospodářské zvířectvo a jen 1,5% na všechny ostatní volně žijící druhy. ... Stejně dramatický je i úbytek hmyzu, který zajišťuje opylování, rozkládání biologického odpadu a který slouží jako potrava pro další živočichy. GREGUŠ, J. *Přelidnění – slon v místnosti, o kterém se nemluví*. Tempus medicorum, 2019, č. 5, s. 20

nedostatek pokryla, jednak (a o tom jsem přesvědčen) není nedostatek pracovníků, je především nadbytek výroby. Místo produkce kvality preferujeme kvantitu, místo oprav likvidaci a náhradu novými věcmi, často prý programově s omezenou životností. Následky? Domnívám se, že jednou dopadneme jako všechny parazitující druhy. Dokud je relativní hojnost krmení, jsou využívány všechny dostupné zdroje a populace prudce roste, když zdroje dojdou, protože se spotřebují, populace z větší části vymře. Zůstávají jedinci, jimž jejich genetická výbava pomůže nějakým způsobem přežít a koloběh může začít nanovo. Jako další argument pro přemnožení musím použít i další fenomén a to jsou mrchožrouti. Náš druh došel tak daleko, že svoje odumřelé jedince musí likvidovat sám, protože přirození mrchožrouti – supi, vosy, mravenci apod. – už nedokážou v takovém množství naše pozůstatky odstranit. Podobně je tomu i s našimi tzv. mazlíčky a uhynulými zvířaty z velkochovů.

9.4. Ekologický dluh

To souvisí intimně s prostředím, ve kterém jsme společností nuceni žít a které má zpětně zásadní vliv na nás samotné. Lidstvo žije na ekologický dluh. Lidstvo vyčerpává přírodní zdroje nejrychleji v historii. Zásoby pitné vody, jídla a čistého vzduchu, které planeta dokáže obnovit za rok, v roce 2016 lidé zkonsumovali za osm měsíců. Obyvatelé Země tak žijí na dluh a postupně se připravují o zásoby životadárných surovin. Upozornil na to i Světový fond na ochranu přírody (WWF). Pomyslný milník lidstvo překračuje každý rok, je však alarmující, že ho dosahuje čím dál dřív. V r. 2015 začali lidé žít na ekologický dluh o pět dní později. Ještě v roce 1961 lidstvo spotřebovávalo jen tři čtvrtiny toho, co dokázala planeta obnovit. Zlom přišel v 70. letech minulého století a od té doby se situace neustále zhoršuje. Souvisí to s ekonomických i populačním růstem a většími nároky, které lidé mají.¹⁰³ A bude to prý

¹⁰³ „Pokračujeme ve zvětšování našeho ekologického dluhu. Od pondělí 8. srpna žijeme na dluh, protože už jsme spotřebovali přírodní zdroje, které mohou být obnoveny za jeden rok,“ cituje France 24 Pascala Canfina z organizace WWF. „Je to možné, protože vypouštíme do atmosféry víc oxidu uhličitého, než dovedou oceány a lesy absorbovat, lovíme víc ryb, než dokáže dorůst a kácíme příliš lesů,“ konstatoval dále Canfin. On-line dostupné na: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/411333-lidstvo-od-pondeli-zije-na-ekologicky-dluh.html> (stav ke dni 20. 10. 2017)

horší. Tomu se, vzhledem k výše uvedenému, asi nemůžeme divit. Přitom nejde o nic jiného, než nesoulad mezi objektivním stavem a subjektivními pseudopotřebami jednotlivců, kteří tak chronickou nadspotřebou a konzumem obecně spotřebovávají víc, než odpovídá biologické potřebě, jejíž rozsah je změněn zvenčí nevhodnou signalizací, kterou společnost ke svým jednotlivým členům vysílá. Jak jinak si třeba vysvětlit, že spotřebováváme takové množství pitné vody na výrobu tak zbytečné komodity jakou je víno? Jak si vysvětlit spoustu zbytečné automobilové přepravy na vzdálenosti, které se dají zvládnout pěšky? Proč pro přepravu 70 (80,90 ... 150, 180 kg) jedince navíc přepravujeme 1000 (2000, 3000...) kg plechová monstra? Jistě, jsou situace, kdy není vyhnutí. Ovšem proč pořád? Jde pravděpodobně jen o to, že právní řád to připouští. Nejsme nuceni přemýšlet o tom, že bychom se zachovali jinak. Jednou je cena litru paliva cca 30 Kč, tak o co jde? No o to, že spotřebováváme něco, co nevzniklo naší zásluhou a měli bychom to spotřebovávat uvážlivě se zachováním pro další generace, které by si například s tak zázračnou surovinou, jako je ropa, nebo ještě zázračnější, jako je voda dokázali poradit lépe. Vliv by ovšem mělo, kdyby cena takového litru nafty byla dejme tomu 200 Kč. Signál by byl jiný, vnitřní motivace, by byla s takovým signálem kompatibilnější a vedlejším pozitivním efektem by byla reálná možnost přirozené obměny zdrojů. Obávám se však, že podstatnější pro stát je opět výběr daní a dalších zdrojů do veřejných rozpočtů, které lze přerozdělovat. I proto se možná točíme v této ekologické spirále, tomto bludném kruhu, směřujícím možná i k vlastní neexistenci.

9.5. „Flaškáčství“

Tento pojem (z hlediska závažnosti následků nesouladu práva a biologické podstaty možná toho nejpodstatnějšího následku) jsem si vypůjčil ze slangu zoologů¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Z rádia jsem vyslechl nadšeně znějící zprávu o paterčatech tygra ussurijského. Narodila se v „zoo“ v čínském Charbinu, ale matka se o ně odmítla postarat. Proto nezbyvá než je odchovávat uměle... Zkrátka hezká, veskrze pozitivní zpráva. A teď se na ni podívejme kriticky. Paterčata tygrů ussurijských jsou skutečně výjimečná. Ani to by však v seriózním chovatelském prostředí nemělo být důvodem, aby byla odchovávána uměle. Z tzv. „flaškáčů“ většinou nevyrostou plnohodnotná zvířata, a proto se věcem

Je zvláštní, přesto dle mého názoru vtípně a jednoznačně vystihuje podstatu problému. Není-li organismus zplozen, zrozen a zvláště vychován podle biologických pravidel, nevyvinou se mu plnohodnotně reflexy a instinkty a nevyvine se tak v plnohodnotného jedince. Nedokáže si obstarat potravu, nedokáže se bránit, jeho nastavení je jiné. Potrava je mu vnucována, aniž by byla vázána na motivaci, onen výše zmiňovaný *drive*. Je smutnou skutečností, že člověk sebe sama a své potomky stále víc a více vychovává a nutí žít přesně v takovém modu, o kterém se autor článku zmiňuje. Možnou námitku, že člověk je přece něco jiného než tygr, nejsem, ve světle úvodních kapitol, z hlediska biologického, úplně ochoten akceptovat. Nejde ani tak o to, že dokážeme v novorozeneckém období zachránit značnou část jedinců, kteří by za běžných přírodních zákonitostí možná nepřežili, to je věc společenské dohody a schopnosti společnosti takový stav (se všemi následky pro termodynamické parametry) udržet a tolerovat. Je to jistě i tím, že společnost novou generaci v dostatečném množství zoufale potřebuje a vzhledem k neochotě části dnešních žen (zvláště, ovšem problém se určitě týká i části mužů – zploditelů a především pečovatelů) západního světa k dyskomfortu, který s sebou rodičovství přináší (to je takový ta oficiálně-mediální verze, ovšem nesouvisí stav náhodou i právě s těmi nesprávně vytvořenými instinkty?), je počet nově zrozených v našich oblastech v sestupném modu. K tomu jistě navíc přispívá i prostá kondice organismů k tvorbě nového, neboť jde o značnou energetickou zátěž a nelze nezmínit ani stav prostředí ve kterém žijeme, s působením toxických látek, které reprodukci rovněž fatálně omezují. A protože počet mláďat v naší společnosti je opravdu nízký, jsou navíc vychovávána ve zvláštní bublině, která brání střetu dětí a dospívajících s drsnou přírodní a společenskou realitou, jejich reflexy, instinkty a příležitosti k učení se redukuje. Odpovědi na *drivy* jsou patologické, schopnost přežít vlastními silami v přírodě se postupně snižuje a dá se čekat, že v historicky dohledné době zmizí úplně. Většinová společnost tak vlastně jde proti přírodnímu výběru, snižuje kvalitu svého genofondu a dává tak příležitost přírodním silám oslabit obranné mechanismy a tak snižuje vlastní schopnosti pro nějaký možný budoucí střet. A že by nějaký mohl přijít, ať dříve, či později, o tom asi není, zvláště ve světle událostí především posledních let, možné neuvažovat. Jsem opravdu zvědav, jak my – „flaškáči“

nechává přirozený průběh. O další vrh se mláďat se samice obvykle již zvládne postarat. BOBEK, M.: *Co chybělo ve zprávě o tygřích paterčatech*, Mladá fronta dnes, XXVIII/128, 2017, s. 12

- fyzicky zdegenerovaní a mentálně zcela nepřípravení na jakékoli potíže, bez schopnosti vlastními silami v přírodě přežít, budeme chtít čelit převaze nějakých biologicky mnohem zdatnějších organismů ať stejného nebo jiného živočišného druhu. Ono je totiž mnohem jednodušší odvolávat se při každé i sebemenší nepříjemnosti na nějaká, zvláště lidská práva, než na sobě pracovat. Jen malou omluvou pro nás, konkrétní jedince je, že společnost nám k takovému chování a jednání dává i ony nepatřičné impulsy prostřednictvím právního řádu. Vytváří se nesoulad signalizace právem na biologickou potřebu organismu.

10. Právo na život

V závěru práce bych ještě rád alespoň krátce zhodnotil z biologického pohledu jako signalizaci dnes v právu části planety uznávající demokratický právní stát jako základ společenského zřízení obecně uznávaný základ základů subjektivních práv, tedy právo na život. Tedy ten základ, který má být tou pevnou jistotou existence společnosti zmíněnou v úvodu práce. Ze dvou důvodů. Jednak mi přijde jako „nejbiologičtější“ ze všech práv v současném právním řádu. A ten druhý důvod? Ještě jako student magisterského studijního programu jsem se snažil od vyučujících i jiných zkušených právníků získat odpověď na banální otázku, která mě trápila od počátku studia Listiny. Tato otázka zněla: „Proč lidé umírají, když mají právo na život?“ V myslí se mi totiž dlouhodobě propojuje se situací, kdy jako ještě relativně mladý a tomu věku patřičně nadšený začínající lékař jsem na výtku zkušenému primáři interny při rentgenové vizitě, že konkrétní pacient se na RTG snímcích jeví či dál tím méně zdravě uslyšel to, co si musím stále připomínat: „A vy si, pane doktore, myslíte, že nám neumírají pacienti?“ Uspokojivou odpověď jsem tak nedostal a asi nikdy dostat nemohl. Buď byla otázka taktně oslyšena či zamluvena, v lepším případě jsem slyšel obecné fráze o tom, že právo na život je základním právem, ze kterého ostatní práva vycházejí a tak je pilířem demokratického právního státu atp. To je jistě pravda, která ovšem nemá charakter odpovědi související s otázkou. Nedivím se. Uspokojivá odpověď podle mě totiž ani, ve světle výše uvedené repliky internisty, dost dobře neexistuje. Zdá se totiž a to nejen na první pohled, že se spíše jedná o určitým způsobem dogmatické tvrzení, kterému je třeba pouze věřit, než o nějaké veřejnou mocí vynutitelné pravidlo, tedy právo. Domnívám se tak, že označení právo je v tomto případě nonsens. Dovedl bych si představit označení jako ochrana nebo nedotknutelnost lidského života ale právo? Přemýšlíme vůbec nad tím, je-li tomu tak? Existuje množství prací a výkladů osvětlující obsah takového ustanovení, není ovšem stejně úplně jasné, co je to vlastně za ustanovení. Nebo snad splňuje teoretickoprávní kategorii ustanovení o subjektivním právu o tom, že právo je možnost chovat se určitým způsobem v mezích stanovených objektivním právem? Na tom by asi nebylo nic pozoruhodného, nepřesností je v našem právním řádu více, problémem je ovšem to, že toto ustanovení je zmiňováno za základ

pro ostatní práva a jako takový neochvějný pilíř stávajícího systému by mělo být nezpochybnitelné a nenapadnutelné, jinak by se mohlo ocitnout, a to nejen v mých očích, na úrovni pochybnosti. Kromě toho by mohlo mít fatální vliv na samu existenci lidstva jako takového a koneckonců i na extendující průlom veřejné moci do sféry řadového občana. Právo na život totiž mj. bývá i základním a z hlediska argumentační síly nejpodstatnějším argumentem odpůrců ukončení života na žádost, bývá základem všech možných i nemožných nápadů ve skupině sociálních práv apod. Bývá také argumentem ultima ratio při jakékoli diskusi o ne zcela příjemných věcech jako berle při nedostatku jiných vhodných argumentů. Protože podstatou práva na život jsem se zabýval již ve své diplomové práci, zde uvedu jen stěžejní body argumentace o charakteru zmiňovaného institutu.

Jedná se tedy o právní institut objevující se v ústavních dokumentech posledních sedmdesáti let. Jeho obsahem bývá uváděno erga omnes působící právo být chráněn proti zásahům kýmkoli z okolí včetně státu.¹⁰⁵ V ústavním pořádku ČR je mu věnován Čl. 6 Hlavy druhé Listiny základních práv a svobod. V pojetí humanismu je širokou interdisciplinární kategorií etického, politologického, teologického, právního a nejspíše i dalšího charakteru. I naše ústavněprávní úprava tohoto práva v Listině nepochybně obsahuje výraznou etickou náplň.¹⁰⁶ Z hlediska čistě právního, o které by nám ale, jako právníkům, mělo jít především a jež by mělo být, vzhledem ke svému významu základu základů, je však, domnívám se, jeho náplň vágní a to proto, že jinak tomu ani být nemůže, poněvadž právně je taková materie velmi obtížně uchopitelná.

Jaká je v tomto objektivním právu signalizace pro subjekt? Zrakem a sluchem vnímá cosi o tom, že ať se děje co se děje, jeho život mu nebude – hledám to správné slovo. Odňat? Ale život není věc, není ani právní vztah, není činnost, je to stav. Zničen? Zrušen? Pořád to není ono. Po opětovném zamyšlení nad charakteristikou života uvedenou v začátku práce (kap. 2.1.4), se přikláním k formulaci neztratí schopnosti života. To znamená, že některý (méně či naopak opravdu příliš vnímavý) subjekt si může takovou signalizaci vyložit tak, že mu právě byla ustanovena něco jako

¹⁰⁵ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011, str. 507

¹⁰⁶ BLAHOŽ, J.; BALAŠ, V.; KLÍMA, K. *Srovnávací ústavní právo*. 5., přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 226

nesmrtelnost, věčná existence a fyziologické schopnosti, které ani nemusí svým vlastním přičiněním podporovat a rozvíjet. O to větší může být nepříjemnost překvapení, že tomu tak není. Na to přijde někdo dříve a někdo později, v závislosti na své genetické výbavě, životosprávě, věku apod. Dojde i k vytvoření nějaké nerovnováhy ve vnitřním prostředí, která je projevem nejdřív nemoci, v důsledku které může jedinec schopnosti života pozbýt a nastane smrt, tedy neživot a později při přechodu materie těla na stav s vyšší entropií i neexistence. Tomuto procesu by jistě veřejná moc měla (a ona tak do jisté míry činí) pomoci vytvořením systému osvěty a pomoci k tomu speciálně vyškolenými jedinci, samotnou schopnost života však opravdu zajistit nemůže. V organismu jsou totiž naprogramovány určité specializované pochody, které nelze zastavit a tak dříve či později bez jakékoli výjimky dojde ke zmiňované ztrátě. Otázkou pak zůstává, jakým způsobem stát (či společenství států) hodlá zajistit tyto schopnosti v dlouhodobém horizontu. Je-li tedy stanovena signalizace čl. 6. odst. 1 Listiny a ustanovuje, že *každý má právo na život* a zároveň, že *lidský život je hodný ochrany již před narozením*, mělo by asi být určeno, alespoň v prováděcích předpisech, jak. A tato skutečnost mi stále uniká, na ni nemám odpověď ani já, pravděpodobně pak ani nikdo jiný. Lze tedy takové ustanovení nazývat právem? Z formálního hlediska určitě ano, protože formální podmínky, tedy formu pramene práva, splňuje. Jde však minimálně o imperfektní normu, neboť není a objektivně asi ani nemůže být stanovena nějaká sankce pro povinného, tedy stát, za její porušování. Vzhledem ke staré zásadě *nemo iudex sine actore* vlastně nelze ani vymáhat, neboť ztrátou schopnosti života ztrácí onen shluk molekul nazývaný jedinec druhu *Homo sapiens* i právní osobnost a procesní způsobilost, takže hnát stát k odpovědnosti podle platných pravidel nelze. Proto se domnívám, že právo na život není korektní právní ustanovení, na rozdíl od druhé části ustanovení čl. 6 odst. 1, neboť lidský život jistě chránit lze. Může být sice otázkou, jde-li před narozením o život, z principů života uvedených v kap. 1 lze ovšem dovodit, že minimálně z biologického pohledu, za pomoci prostředníka (matky) ano. S tím ovšem úzce souvisí i ustanovení odst. 2, že *nikdo nesmí být zbaven života*. Zde stát signalizuje, že disponuje možností zajistit, že schopnost života bude zachována každému jedinci a to autoritou státní moci. O tom pochyby není, stát takovou možnost skutečně má. Jak je to ovšem s jejím naplňováním, je věc druhá. Je stát mocnější než

signály apoptózy¹⁰⁷? Je stát schopen odvrátit moji smrt? Odvrátit asi ne, ovšem je zde možnost, jak stát může pomoci v prodloužení schopnosti života. Spíše by nás tak měla zajímat možnost vytvoření systému ochrany každého, která by byla natolik účinná, že jedinec neztratí schopnosti života zaviněním jedince jiného. To by měla být základní úloha státu a vlastně i primární důvod existence státu. Jaká je ovšem skutečná situace? Počet vražd a úmrtí při různých nehodách se nijak dramaticky nemění, to znamená, že stát svoji úlohu tak úplně neplní. Nedokáže dostatečně odradit potenciální pachatele a ani je nedokáže účinně eliminovat ze společnosti. Proč? Jsou zde dvě spojené nádoby. Jsou-li obecným konsensem stanovena určitá pravidla, která jdou proti biologické podstatě člověka a to, že schopnější silnější neeliminuje slabšího a méně schopného, je třeba vytvořit všem příslušníkům společnosti dostatečně účinný neuronální okruh (spoje nervových buněk), které by dokázaly adekvátně zkorrigovat bezprostřední vjem a následnou odpověď bažící z jakéhokoli důvodu po eliminaci toho druhého, jež je nám více či méně dána v naší genetické výbavě. To má být zajištěno dlouhodobým procesem učení a většinou tomu tak i je. Jsou ovšem jedinci, kteří schopnost vytvářet nervové spoje a korigující okruhy v dostatečné síle mají omezenou a zde nastává problém. Pod vlivem bezprostředního impulsu reagují svojí přirozeností, snaží se potenciální nebezpečí odstranit a co je horší, druhý subjekt v interakci takovou možnost (a řekněme, že právem, neboť je mu signalizován čl. 6 odst. 2) nepředpokládá. Jak tedy docílit toho, aby okruh potřebný pro neeliminaci druhého měli i ti, kteří jsou schopni vytvořit jej obtížně? Je zde možnost zvýšení intenzity učení, tedy užití prostředků způsobujících jedinci potíže, v krajnosti asi i bolest, která je fyziologicky nejlepším podnětem k učení, což si ovšem sami zapovídáme (v krajnosti čl. 7 odst. 2 Listiny) nebo další teoretickou možností je takového neadaptabilního jedince ze společnosti eliminovat. I zde je ovšem státu stanoveno omezení (odst. 3 - *Trest smrti se nepřipouští*). To ovšem znamená signál od společnosti, že ať bude kdokoli činit cokoli, nehrozí mu ani bolest ani neexistence. Impuls pro učení, že je třeba neničit druhého z fyziologického pohledu více než nevhodný. Přitom mi není úplně jasné, proč společnost rezignovala na hrozbu sankcí bolestí nebo neexistencí. Nefunguje-li signalizace na celulární, subcelulární či tkáňové úrovni označujeme takový stav jako nemoc a není-li situace řešena nebo neumíme-li ji

¹⁰⁷ Programovaná buněčná smrt. Jedná se o zánik buňky způsobený aktivací cysteinových proteáz kaspáz a následně pak jaderných endonukleáz.

řešit, organismus umírá. Nefunguje-li signalizace na úrovni mezi jedinci, je to také určitá forma defektního stavu - nemoci, a musíme se, vzhledem k většinou uznaným pravidlům, pokusit ji léčit. Jde-li to, je nutné se o to právě minimálně pokusit. Nepůjde-li to, tak takový organismus by podle přírodních pravidel měl ztratit schopnost existence. Jak léčit? Jelikož evidentně nefunguje proces učení, jde o víceméně genetickou poruchu, kterou velmi pravděpodobně zatím léčit neumíme kauzálně. Můžeme zkusit symptomatickou léčbu a to podporu procesu učení jinými prostředky. Selže-li i toto, lze spravedlivě požadovat nikoli po společnosti, to je vlastně jen tak trochu vágní pojem, tedy po konkrétních ohrožených jedincích společnost tvořících, aby svojí prací přispívali na existenci někoho, kdo společnosti škodí a kde možná náprava neexistuje? Navíc za situace, kdy opětovně v průzkumech veřejného mínění vychází či spíše vycházela (v posledních letech si zveřejněné výsledky podobného průzkumu nevybavuj) většinová nechuť k takovému řešení? Je v tomto případě společensky relevantní právní vědomí nadřazeno většinovému názoru jednotlivců? Podobnou konstrukci lze užít i v případě opakovaného, i když ne tak závažného porušování společenských norem, které vede ke ztrátám schopnosti života jednotlivců. Mám na mysli např. porušování dopravních předpisů, které vede k nehodám a zbytečným úmrtím těch, kteří se často ani nijak neprovinili. Ani zde stát dlouhodobě nedovede zajistit soulad chování a jednání některých jednotlivců se signalizací stanovenou objektivním právem. Vidím to jako velký problém, jehož řešitelnost je za současných podmínek obtížná, ne-li nemožná. Svou nečinností tak téměř stát (společnost) signalizuje, že je mu cennější existence delikventa než jeho obětí. Má tedy stát vůbec právo signalizovat, že zajistí podmínky pro existenci?

Korunu zmatečnosti pak nasazuje ustanovení čl. 4 - *Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné*. Stát zde tedy vlastně jednak rezignuje na svoji základní funkci a to ochranu jednotlivců a předpokládá, že bude nutné, aby si v některé situaci museli poradit sami způsobem, který jinak připuštěn není. Přičemž teprve poté někdo se značnou mírou subjektivity rozhodne, byla-li konkrétní situace po právu či nikoli. Každý organismus ovšem bude reagovat v konkrétní situaci jen nějakým konkrétním způsobem z nabízených možností. Záleží to na jeho genetické výbavě, na nepodmíněném reflexu. Chtít po někom v mezní situaci hodnotit adekvátnost reakce?

A jestli zkusím v určité zkratkovitosti i argumentaci *a contrario* – porušením práv podle tohoto článku je, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona je trestné -? Stát by se tak tímto ustanovením navíc sám usvědčoval z permanentního a masivního porušování (státem samým, byť prostřednictvím ústavodárce ustanoveného) práva na život, neboť zřejmě není sporu o tom, že jak trestná činnost, tak přestupky, jež jsou obojí nejčastější zaviněnou příčinou něčí smrti, jsou deliktem ať už podle práva trestního či dle práva správního, které stát nedokáže úspěšně ze běžného chodu společnosti eliminovat. Možná to ale opravdu bude dáno rozdílnou genetickou výbavou některých jednotlivců.

Závěr

Ze všeho výše uvedeného vyplývá, že ve světle poznání v přírodních vědách posledních desetiletí bychom možná měli svůj pohled na právo změnit. Že právo má svoji biologickou podstatu a že je součástí principu biologické signalizace. Že přirozenoprávní teorie v takovém případě argumentačně zaostává a tím lze změnit i pohled na právní pozitivismus. Že stavět právní řád na subjektivních právech, která jsou uschována v neuronálních spojích v CNS každého jedince, tudíž jsou utvářena víceméně u každého jinak a jako taková tedy někdy vnímána odlišně, což je patrné v praxi a tak musí být často korelována jinou autoritou, tedy nezávislým a nestranným soudem, což není nic jiného než další odlišný CNS s jinak utvořeným komplexem subjektivních práv v reakci na objektivní právo výchovou a učením. Že stávající systém asi není energeticky (finančně) dlouhodobě udržitelný. Současná pozice práva a určitá odtrženost práva od přírodních pravidel vede k tomu, že dochází k onomu postupnému a zřejmě se stále zrychlujícímu rozevírání nůžek mezi tím, co lidská společnost chce a co jí bude přírodními zákonitostmi dovoleno. Představa nekonečného a všeobsahujícího globálního dobra, blahobytu pro každého či tzv. trvale udržitelného rozvoje se zdá být utopií, která dříve či později fatálně narazí na pravidla termodynamiky systémů. Systém totiž dříve či později narazí na hranici, kdy nebude do toho pověstného imaginárního kotle so přikládat, ale o to víc bude třeba topit.

Ač právo notoricky zařazujeme mezi humanitní fenomény, jde možná o zásadní omyl. Právo se mi jeví jako primárně záležitost přírodní a jako k takovému bych doporučoval k němu přistupovat. Nejde totiž, dle mého názoru, z pohledu přírodovědného o nic jiného než o součást biologické signalizace, což by se možná mělo i v právním prostředí brát v potaz a respektovat proto přírodní pravidla. Není a nebude-li tomu tak, bude docházet k dalším dysbalancím, kdy každý rozpor mezi ustanoveními právního řádu a přírodními zákonitostmi bude snižovat entropii našeho bytí a tím zvyšovat celkovou zranitelnost systému. Člověk je živočišný druh, který si pravděpodobně o sobě pouze myslí, že je něco víc. Ale asi tomu tak není. To víc je pouze schopnost pojmového myšlení, daná zřejmě jen náhodným rozvojem části mozku, které je ovšem kompenzováno ztrátou jiných, převážně smyslových schopností.

Tato schopnost se tak stala z pohledu existence planety zřejmě jen dočasnou výhodou, která způsobila převahu jednoho živočišného druhu nad jinými, což s sebou lidstvu přináší charakteristiky invazního druhu a všechny nepříjemné důsledky, které s sebou takový monopol přináší. Časem se ukáže, že jako každý monopol rozvrací pravidla. Manipuluje s prostředím, s jinými biologickými druhy, snižuje celkovou rozmanitost prostředí, ve kterém žijeme, a snižuje entropii existence, která způsobuje, že společnost, ale v současnosti už i příroda jsou ve stavu posunuté rovnováhy, kterou je nutno udržovat a to přísunem energie ve formě peněz, potažmo přírodními hodnotami z nitra planety. Až nám zdroje dojdou, přijde na řadu to přírodní, které způsobí, že dojde k rozpadu stávajícího systému a k nastolení jiné rovnováhy, ve které už možná člověk jako živočišný druh místo mít nebude. Ač si myslíme, že dokážeme přírodou manipulovat, jde pouze o pověstné přání, které je ovšem v porovnání se silou přírodních zákonitostí hrubě omezené a to vše přírodní si postupně najde cestu, jak tu energeticky nejméně náročnou rovnováhu nastolit. Na tomto místě lze připomenout třeba postupně se snižující účinnost antibiotik (díky vzrůstající rezistenci bakterií, které se, jako organismy s vysokou entropií, dokážou mnohem snáze přizpůsobovat pro ně škodlivým podmínkám) která postupně dovede organismy s jednodušší stavbou a tím vyšší entropií k převaze. Proto kupř. Helena Žemličková, vedoucí Národní referenční laboratoře pro antibiotika uvedla, že se odhaduje, že pokud bude rezistence narůstat stejným tempem jako dosud, bude v roce 2050 neléčitelná infekce vyvolaná multirezistentním mikroben nejčastější příčinou úmrtí.¹⁰⁸ Sám pocítuji obavu, aby tento termín nebyl příliš optimistický.

To s sebou asi poté přinese vysoké počty neživých, řádově jistě mnohem vyšší, než přináší stávající koronavirová infekce, neboť dle kritéria testu existence, kterým je schopnost přežití v přírodě díky vlastním schopnostem nemá drtivá většina lidstva, zvláště z té naší takzvaně západní, povětšinou zvykané (jak je dnes moderní užívat), zhýčkané a určitým způsobem zdegenerované společnosti, žijící si dnes asi poněkud nad poměry vlastních schopností a dovedností.

To si částečně způsobujeme i sami, když si určujeme pravidla, jejichž důsledkem a vlastně i cílem je působení proti okolí a záchrana existence jedinců vlastního druhu.

¹⁰⁸ On-line dostupné na <https://www.novinky.cz/veda-skoly/428920-castou-nemoc-muze-zpusobovat-nedostatek-pratelskych-bakterii-v-ustech-pomoci-muze-cesky-patent.html> (stav ke dni 19.2.2017)

Při nedodržení hierarchie, která způsobuje to, že dnes je v právu obecně přijímána posloupnost subjektivní právo – objektivní právo.... Je-li totiž právo součástí hierarchie biologické signalizace a já osobně o něčem takovém po sběru informací k práci nepochybuji, neexistovalo by něco jako přirozené právo, protože by subjektivní právo pak vycházelo jednoznačně z práva objektivního - signalizace společnosti jednotlivcům sloužící k žádoucí koordinaci. Právo jako součást hierarchie biologické signalizace by mělo být v souladu se signalizací probíhající uvnitř organismů samotných. Nebylo-li by tomu tak, mohlo by to způsobovat anomální jevy.

Přirozenoprávní teorie, minimálně její část, by se pak v porovnání s biologickými pravidly mohla jevit jako defektní. Byla-li by přirozenoprávní teorie defektní, pak by bylo lze v tu chvíli pochybovat o univerzalitě lidských práv a tím se s nimi dostávat do segmentu lokálně zpozitivizovaných práv dle možností té které společnosti. Právní řád by ovšem poté některými svými ustanoveními nerespektoval biologickou podstatu člověka.

Každé vytvoření nerovnováhy systému je třeba energeticky vyrovnat. Toto vyrovnání, tedy přísun peněz a vytváření nových pravidel právního řádu činí systém složitější, snižuje jeho entropii, snižuje jeho stabilitu, možnost samovolných změn se zvyšuje. Pokud se nám společnými silami nepodaří odstranit společenské rozpory, tak, domnívám se, lze v historicky dohledné době, očekávat nějakou zásadní událost, která významně změní naši existenci.

Vidím rozpor mezi přírodou a jejími zákonitostmi a právem. Možná je to i jedna z příčin narůstání rozporů a napětí ve společnosti. Z vlastní zkušenosti vidím, jak je důležité nevidět svět jednostranně. Zvláště v případě práva, hegemonie společnosti a jeho tvůrců, vykládajících a aplikujících.

Stávající systém se mi už jeví abnormálně složitý, energeticky náročný, se stále se snižující vlastní entropií a tak se zvyšující zranitelností. (Podobný pocit mívám při dopravním zpravodajství: malá nehoda dnes velmi často způsobí rozsáhlý dopravní kolaps. Proč? Systém je přetížený, jeho entropie je nízká...). Mělo by asi dojít k nějaké smysluplné korekci společenského kursu. Neučiníme-li tak sami, v což spíše nevěřím, učiní to jednou za nás pravděpodobně přírodní pravidla. Ponechám na čtenářích tohoto textu, aby si názor učinili sami. Sám bych si jen přál, abychom našim synům, dcerám a dalším generacím nepřipravili nějaké apokalyptické situace, za které by nás jednou

museli nenávidět. Snad jsem proto touto prací přispěl alespoň k příležitosti zamyslet se nad naší současností z jiného pohledu.

Seznam zkratek

1. Listina – Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č.2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky
2. CNS – centrální nervová soustava
3. DNA – deoxyribonukleová kyselina
4. WHO – Světová zdravotnická organizace
5. EU – Evropská unie
6. LZP - Listina základních práv EU
7. ESLP – Evropský soud pro lidská práva
8. CRH – corticotropin - releasing hormone
9. ACTH – adrenokortikotropní hormon
10. ICHS – ischemická choroba srdeční
11. HLA - Human Leucocyte Antigen - hlavní histokompatibilní komplex
12. NMDA - N-metyl D-aspartát
13. AMPA - α -aminohydroxy-metyl-isooxazol-propion

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Literatura knižní

- BLAHOŽ, Josef; BALAŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel *Srovnávací ústavní právo*. 5., přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 520 str. ISBN 978-80-7478-687-7
- ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 881 s.
- DANČÁK, Břetislav; ŠIMÍČEK, Vojtěch (EDS) *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. Brno: Masarykova universita, Mezinárodní politologický ústav, 2001 250 s. ISBN 80-210-2479-5
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s.
- FLEGR, Jaroslav *Evoluční biologie*. 2. opr. a rozšíř. vydání. Praha: Academia, 2009, 569 str. ISBN 978-80-200-1767-3
- FLEGR, Jaroslav *Pozor, Toxo!*. 1. vydání. Praha: Academia, 2011, 348 str. ISBN 978-80-200-2022-2
- GERLOCH, Aleš *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, 308 s.
- GERLOCH, Aleš; ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práva a svobod v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. 1. vydání. Praha: Auditorium 2011, 536 str. ISBN 978-80-87284-23-0
- GOERING, Richard et al.: *Mimsova lékařská mikrobiologie*. 1. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2016, 570 st. ISBN 978-80-7387-928-0
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*, 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 912 s.
- KITTNAR, Otomar a kol.: *Lékařská fyziologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, 800 str. ISBN 978-80-247-3068-4

- KLENER, Pavel et. al.: *Propedeutika ve vnitřním lékařství 3.* přepracované vydání Praha: Galén 2009, 328 str., ISBN 978-80-7262-643-4
- KUKLÍK, Jan; SELTENREICH, Radim: *Dějiny angloamerického práva.* 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 872 s.
- MALÝ, Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945.* 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s.
- MATOUŠ, Bohuslav et al. *Základy lékařské chemie a biochemie.* 1. vydání. Praha: Galén, 2010, 540 str., ISBN 978-80-7262-702-8
- MYSLIVEČEK, Jaromír a kol. *Základy neurověd.* 2. vydání. Praha: TRITON 2009, 392 str., ISBN 978-80-7387-088-1
- NEČAS, Emanuel a spol. *Obecná patologická fyziologie.* 3. vydání. Praha: Karolinum, 2009 378 str., ISBN 978-80-246-1688-9
- PANCZAK, Aleš a kol., OTOVÁ, Berta (ed.) *Lékařská biologie a genetika (III. Díl)* 1. Vydání Praha: Karolinum 2013, 144 str. ISBN: 978-80-246-2415-0
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda II. díl. Ústavní právo České republiky.* 1. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. 1120 s.
- REES, Martin *Naše poslední hodina.* 1. vydání. Praha: Dokořán s r.o. 2005, 240 s. ISBN: 80-7363-004-4
- ROSYPAL, Stanislav a kol. *Nový přehled biologie.* 1. vydání. Praha: Scientia spol. s r.o. 2003, ISBN 978-80-86960-23-4
- SADLER, Thomas *Langmannova lékařská embryologie,* překlad 10. vydání. 1. české vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, ISBN 978-80-247-2640-3
- SELTENREICH, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva.* 3. vydání. Praha: Leges, 2010, 808 s.
- SCHMITT, Carl *Verfassungslehre,* Berlin: Duncker & Humblot, 9. vyd. 2003
- SCHOTT, Heinz *Kronika medicíny.* České vydání. Praha: Fortuna Print, spol. s r.o., 1994 ISBN-80-85873-16-8
- SVOBODA, Pavel *Úvod do evropského práva.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 382 s.
- TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení.* 3. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 320 s., ISBN 978-80-7400-473-5

- URBAN, Jan *Teorie národního hospodářství*. 3., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s.560
- WÁGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš; POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 931.

Literatura časopisecká

- BOBEK, Miroslav: *Co chybělo ve zprávě o tygřích paterčatech*, Mladá fronta dnes, XXVIII/128, 2017, s. 12
- GREGUŠ, Jan *Přelidnění – slon v místnosti, o kterém se nemluví*. Tempus medicorum, 2019, č. 5, s. 20, ISSN 1214-7524
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda *Štrasburský kontrolní mechanismus dodržování lidských práv*, Evropské a mezinárodní právo, 2002, č. 5-6, s. 21-24, ISBN/ISSN: 1210-3977
- VONDRUŠKA, Vlastimil *Rodina a odpovědnost*, Mladá fronta dnes, XXVIII/232, 2017, s. 17

Seznam použitých internetových zdrojů

- ČTK: *Češi loni spotřebovali meziročně více pohonných hmot*
<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cesi-loni-spotrebovali-mezirocne-vice-pohonnych-hmot/1457792>
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf
- FOREJTOVÁ, Monika *Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? Právní prostor*
<http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>
- Genetika-biologie <http://www.genetika-biologie.cz/prokaryota> :
<http://www.genetika-biologie.cz/eukaryotni-bunka>

- Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
- Charta základních práv Evropské unie http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf
- Lebedová, Renata *Francouzská ústava a evropská integrace*. Bakalářská práce, Praha: Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, institut politologických studií 2010. On-line dostupné na: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/86460>
- Listina základních práva a svobod <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-obcanskych-a-politicky-pravech-19851/>
- MU Brno *stadium alarmové reakce (fight and flight, Cannonova emergentní reakce)* <http://www.med.muni.cz/patfyz/pdf/new/0506/GASPP2005.pdf>
- Novinky cz.: JANÁČKOVÁ, L. Jak moc jsme podobní šimpanzům bonobo. <https://www.novinky.cz/zena/styl/501057-sexuolozka-laura-janackova-jak-moc-jsme-podobni-simpanzum-bonobo.html>
- Novinky cz.: *Lidstvo od pondělí žije na ekologický dluh* 8. 8. 2016 on-line dostupné na: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/411333-lidstvo-ode-dneska-zije-na-ekologicky-dluh.html>
- Novinky cz.: *Nejen kůrovec. Stromy čelí novým zabijákům* 14. 7. 2018 <https://www.novinky.cz/domaci/477474-nejen-kurovec-stromy-celi-novym-zabijakum.html>
- Novinky cz.: *Častou nemoc může způsobovat nedostatek přátelských bakterií v ústech, pomoci může český patent* 9.2.2017 <https://www.novinky.cz/veda-skoly/428920-castou-nemoc-muze-zpusobovat-nedostatek-pratelskych-bakterii-v-ustech-pomoci-muze-cesky-patent.html>
- OLIVA, Karel *Čeština s Olivou: Dárek zdarma* 12. 9. 2017 On-line dostupné na <https://www.novinky.cz/veda-skoly/448939-cestina-s-olivou-darek-zdarma.html>
- POLACH, Roman. *Kolik náhod bylo potřeba ke vzniku lidské inteligence?* on-line dostupné na: http://vtm.e15.cz/kolik-nahod-bylo-potreba-ke-vzniku-lidske-inteligence?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu

- Rada Evropy <http://www.radaevropy.cz/>
- Sdružení automobilového průmyslu: *Automobilový průmysl motorem české ekonomiky* http://www.autosap.cz/sfiles/TI17_2017_FIN.pdf
- Slovník cizích slov. On-line dostupné na: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/humanita>
- TOMEČEK, Václav *Marxismus a jeho vztah k náboženství*. Diplomová práce Praha: Universita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra fundamentální a dogmatické teologie 2010. On-line dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120045364>
- TOMSKÝ, Alexandr *Komentář: Konec islámu v Čechách a na Moravě*. Novinky cz. 26.10.2017 On-line dostupné na: <https://www.novinky.cz/komentare/452935-komentar-konec-islamu-v-cechach-a-na-morave-alexander-tomsky.html>
- Truhla cz. *Rozvoj vědy a techniky v 17. a 18. století* On-line dostupné na: http://www.truhla.cz/predmety/dejepis/prezentace/kvinta/rozvoj_techniky.pdf
- Všeobecná deklarace lidských práv <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

Seznam použitých právních předpisů

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práva a základních svobod
- Všeobecná deklarace lidských práv
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Opční protokol k mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech
- Listina základních práv Evropské unie
- Charta Organizace spojených národů
- Smlouva o Evropské unii

- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
- Zákon 263/2016 Sb., atomový zákon
- Zákon 94/2012 Sb., o zásluhách Václava Havla

Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. Pl. ÚS 19/08
- Rozsudek velkého senátu ESLP D.H. a ostatní proti České republice z 13.11.2007, stížnost č. 57325/00

Seznam ostatních zdrojů

- Česká televize: Teletext str. 162, 31.10.2016, zpráva ze dne 28.10.2016
- SHUBIN, Neil Skrytá tvář evoluce, dědictví po pravěkých primátech (Your inner monkey) dokumentární seriál, Česká televize 17. 6. 2016

Název rigorózní práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce

Název

Biologická podstata práva a její (ne)soulad s recentní koncepcí práva

Abstrakt

Smyslem a cílem práce je porovnat ustanovení a některé základní principy právního řádu týkající se člověka jako biologické entity a shluku molekul sestavených a fungujících podle určitých pravidel jako entity chemické, s biologickými pravidly. Právo jako fenomén společenský, působící na člověka slovem a písmem přes druhou signální soustavu prostřednictvím smyslových orgánů, slouží, podobně jako některé chemické látky např. feromony, ke koordinaci jednotlivců v jejich interakci navzájem a vůči společnosti jako celku. Proto se jeví jako součást principu biologické signalizace a to na její nejvyšší úrovni. Podle principu hierarchie by tak měla být tato signalizace v souladu se signalizací na nižších úrovních, tedy na úrovni jednotlivých orgánů, tkání a buněk. Není-li tomu tak, dochází k nerovnováze se všemi důsledky z toho plynoucími.

Je-li právo součástí hierarchie biologické signalizace, lze jen velmi obtížně přijmout tezi přirozenoprávní teorie o tom, že člověk se rodí obdařen právy, která jsou nezadatelná a lze je pouze rozpoznat a popsat. Toto rozpoznávání a popisování je totiž nejen ryze subjektivní názor popisujícího, závisející na vytváření funkčních okruhů v mozku. Tato schopnost je navíc dána genetickou výbavou a tudíž velmi individuální, vychází navíc z konkrétní společenské situace. Jsou-li lidská práva a právo vůbec jedním z pilířů demokratického právního státu, měl by takový pilíř být z vědeckého pohledu nezpochybnitelný, jinak hrozí, že by při nesouladu s přírodními zákonitostmi mohlo dojít k jeho nestabilitě. Pro udržení a správné fungování lidské společnosti je proto nutné vytvořit stabilní konstrukci vztahů uvnitř společnosti v souladu s přírodními zákonitostmi.

Stávající právní řád v naší oblasti je postaven na základu ze subjektivních práv. Ta se biologicky jeví jako neuronální spojení v každém z nás, tedy jsou utvářena odlišně a téměř pokaždé jinak, neboť nervových buněk a jejich spojů je v našem CNS řádově víc, než jedinců takové spoje vytvářejících. Proto je i naše subjektivní vnímání objektivního práva (signalizace společnosti jedincům) odlišené a musí být korigováno autoritami, jež nejsou ničím jiným než dalším odlišně vytvořeným systémem subjektivních práv. Je naší slabinou i to, že máme druhou signální soustavu a pojmové myšlení a proto se, na rozdíl od jiných organismů, neřídíme chemickými impulsy ale hlavně slovem, ať mluveným či psaným. Proto je možné, aby i nějakým způsobem defektní organismus vytvářel signalizaci a byl schopen nás i na takto defektní signály přinutit reagovat, což je při defektním chemickém signálu méně pravděpodobné.

S biologickou podstatou a jejím vztahem k právnímu řádu souvisí i entropie jako systémová veličina, již každá nerovnováha v systému, přinášející nutnost dodávání energie (peněz) pro udržení stability, snižuje a zároveň tak zvyšuje míru zranitelnosti systému. Rovněž svoboda, její charakter a míra ovlivňuje entropii společnosti jako systému. Nerovnováha a nesoulad přírodního a společenského, tedy právní pravidla defektní vůči přírodním zákonitostem pravděpodobně podporují i některé negativní jevy, které zhoršují a někdy dokonce ohrožují samu existenci jednotlivce a možná i živočišného druhu jako celku. Tyto negativní jevy se dají ve společnosti vyzorovat zvláště v posledních dekádách. Právo, právníci a politici by tedy měli ve své činnosti respektovat biologickou podstatu člověka.

Klíčová slova

Přirozenoprávní teorie

Biologická signalizace

Entropie

**Název rigorózní práce v anglickém jazyce, abstrakt
v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce**

Title

Biological substance of law and its (dis)harmony with recent conception of law

Abstract

The point of the paper is to compare the provision and some basic principals of the legal code accounting for human as a biological entity and a bunch of molecules assembled and functioning according to certain laws as a chemical entity, with biological rules. Laws as a social phenomenon affecting human by written and spoken language through the second signal system and sensory organs serves like certain chemical substances, e.g. pheromones, to coordinate specimen in their interactions with one another and with the society as a whole. For this reason it appears as a part of a biological signaling principal on the highest level. According to hierarchy principal should be this signalization in harmony with the lower level signalization or the level of individual organs, tissues and cells. Should it be otherwise, an unbalance occurs with all the results it implies.

Should the law be a part of the hierarchy of biological signalization, the natural law theory, saying human is born with rights, that can only be recognized and described, can hardly be accepted. This recognizing and describing can is actually not only purely subjective opinion of the descriptor depending on the creation functional brain paths. Moreover, this ability is determined by the genetics and as such is very individual and is also derived from the particular social situation. If the human rights and the law as a whole are one of the foundations of democratic rule of law, these foundations should be from the scientific point of view unquestionable, otherwise there is a chance of its

instability. So for securing the society and its functioning is mandatory to create stable construct of relationships in the society in accordance to the laws of nature.

The current legal code in our field is built on the foundations made of subjective laws. These manifest biologically as interneural connections in each of us and consequently, they are created differently almost every time, since there are orders of magnitude more connections in our central nervous system than individuals creating these connections. Therefore even our subjective perception of the objective law (signalization of the society to the individuals) is different and must be moderated by authorities, which are nothing more than another differently created systems of subjective laws. Our weakness is even the fact that we possess the second signal system and term-oriented thinking and this unlike others organisms, we not are governed by chemical impulses but mainly language, be it written or spoken. Therefore it is possible for even a somehow defective organism to create signals and to be able to force us respond to such defective signals, which is less probable with a defective chemical signal.

With that comes entropy as a factor getting decreased by every unbalance in the system bringing the need for more energy (money) for securing stability and at the same time it is increasing the vulnerability of the system. Also liberty, its format and measure affects entropy of the society as a system. Unbalance and disharmony of the natural and the social, meaning society's laws conflicting with the natural laws is probably supported even by some negative effects, which worsen and even threaten the core existence of a specimen and maybe even the species as a whole. These negative effects can be observed especially in the last decades. Law, lawyers and politicians should in their activities respect the biological sense of a human.

Key words

Natural Law Theory

Biological Signaling

Entropy